

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Η' 15 ΔΕ-
ΚΕΜΒΡΙΟΥ 1907

ΦΟΙΤΗΤΗΣ!

Ενα μεταίχμιον μεταξύ της ιωρινής και της αθριανής γενεάς. Δεν είσαι ακόμη μέλος της γενεάς, που τώρα εργάζεται, αλλά ούτε πια μέλος της παιδικής γενεάς, που θα εργασθῇ στο μέλλον. Είσαι τὸ ἄνθος τῆς φυλῆς, μιᾶς φυλῆς κουρασμένης, ἐξαντλημένης, που ἀγωνίζεται νὰ βρῇ τὸν δρόμο της, ν' ἀναλάβῃ, ν' ἀποκτήσῃ τὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς, καὶ ὡς τώρα δὲν μπορεῖ νὰ το κατορθώσῃ. Εἴσαι ἄνθος καὶ σὺ χωρὶς πολλὴ ζωὴ μέσα σου, ἀλλὰ, κακὸ ἢ καλὸ, εἴσαι μολαταῦτα ὅτι καλύτερο ἔχει ἢ φτωχή μας ἡ φυλὴ. — «Φοιτητής!» Πόσα ὄνειρα ἢ παιδική σου φαντασία δὲν ἔκαμε, ὅταν ἀκόμη ἦσουν μαθητής! μὲ τί μαγικὴ λάμψι ὁ τίτλος αὐτὸς ἐστέκονταν φωτεινὸς μπροστὰ σου, τὸ ἄκρο ἄκρο τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς δόξας! Νά, τώρα εἴσαι φοιτητής! Τὰ ὄνειρά σου πραγματοποιοῦνται, ἀπόκτησες τὸν τίτλο τοῦ φοιτητοῦ! Καὶ γιὰ νὰ φουσκώσουν ἀκόμη περισσότερο οἱ φιλοδοξίες σου, θ' ἀκούσῃς δεκάδες λόγων ἀπὸ εἰδῶν, εἰδῶν ρητόρες, που θὰ σου ποῦν, σὲ κάθε τόνο καὶ μὲ κάθε ἀρχαϊσμό, πῶς εἴσαι «ἀκαδημαϊκὸς πολίτης», πῶς ἔγινες «μύστης τῆς θείας τοῦ... ἐπιστήμης», πῶς ἀνήκεις στὴ φυλὴ, που «εἶναι ἀπόγονος τῶν Μαραθωνομάχων, τῶν Σαλαμινομάχων» κτλ. κτλ. Θ' ἀκούσῃς λόγια, λόγια, λόγους, λόγους... Καὶ θὰ φουσκώσῃ ἴσως καὶ σένα τὸ στήθος σου ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμὸ τῆς στιγμῆς, θὰ αἰσθανθῇς τὴν ἐπιπόλαιον ἀγάπην τῆς πατρίδας, θὰ φωνάξῃς «ζήτω!», θὰ στεφανώσῃς ἀνδριάντες, θὰ βγάλῃς ἴσως καὶ οὐ λόγους τὴν 25 Μαρτίου...

Ἐνα πρᾶγμα μόνον ἴσως δὲν θὰ σε διδάξουν καὶ αὐτὸ ἤθελα νὰ σου πῶ ἐγὼ μὲ τις λίγες αὐτὲς γραμμές. Δὲν θὰ σε διδάξουν νὰ

σκέπτεσαι. Ὅταν, ὅσοι ἀπὸ καμιά τέτοια ἐνθουσιαστικὴ ἐορτή, μὲ λόγους, μὲ σημαίες, μὲ ζήτω, γυρίσῃς τὸ βράδυ στὸ σπίτι σου, κούμπισε τὸ κεφάλι πάνω στὸ χέρι σου καὶ ἀρχίσε, ἀρχίσε νὰ σκέπτεσαι. Σκέψου, πρῶτα-πρῶτα, πῶς στὸν κόσμον ὑπάρχουν λόγια, ἰδέες καὶ πράγματα. Σκέψου, πῶς τὴν πραγματικότητά, δηλαδή τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀποτελοῦν τὰ πράγματα. Σκέψου, πῶς τὰ πράγματα πάλι τ' ἀλλάζουν ἢ καὶ τὰ παράγουν οἱ ἰδέες. Τὰ λόγια ὅμως δὲν ἔχουν καμιά, ἀπολύτως καμιά ἐπίδρασιν εἰς τὴν πραγματικότητα. Σκέψου, πῶς, ἂν ὅλους τοὺς λόγους τοὺς πατριωτικoύς, τοὺς ἐθνικοὺς, ὅλα τὰ ζήτω καὶ τίς φωνές τὰ βάλῃς νὰ βράσουν ὅλα μαζί, δὲν θὰ βγάλῃς οὔτε μιὰ σταγόνα ζουμί πραγματικότητος. Τὴν πατρίδα σου δὲν θὰ τὴν κάμουν οὔτε μιὰ σπιθαμὴ μεγαλύτερη, ἐνδοξότερη, καλύτερη... Καὶ ὅσοι ἀπ' αὐτά, μίσησε τὰ λόγια καὶ τοὺς λόγους, μίσησέ τα μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά. Σκέψου, πῶς στὸν κόσμον τὸ πᾶν εἶναι τὰ πράγματα, δηλαδή ἡ ἀλήθεια ἢ γυμνή, ὅπως τὴν παρουσιάζει ἡ σκέψις, ὅχι τῆς στιγμῆς ἢ παραφορά. Ἐξακολούθησε νὰ σκέπτεσαι... Ἀκουσες, πῶς εἴσαι ἀπόγονος τῶν Μαραθωνομάχων, τῶν Σαλαμινομάχων, πῶς ἀνήκεις σὲ μιὰ προνομιοῦχο φυλὴ, θάυμαστή σὲ ὅλο τὸν κόσμον... Καὶ γύρισε τρίγυρὸν σου καὶ κύταξε τὴν πραγματικότητά. Τί θὰ δῇς; Ἄν τὰ γυαλιὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τοῦ ἐπιπόλαιου πατριωτισμοῦ σ' ἐμποδίζουν νὰ διακρίνῃς τὴν ἀλήθειαν, βγάλε τα, τουλάχιστον γιὰ λίγη ὥρα. Φόρεσε τὰ γυαλιὰ τῆς πραγματικότητος, που εἶναι τόσο καθαρὰ καὶ διαφανῆ. Τί βλέπεις; βλέπεις, καμιά φυλὴ ἐνδοξη, που νὰ μεγαλουρῇ τώρα, νὰ βρισκεται μπροστὰ -

μπροστά μέσ' στον πολιτισμό, να είναι μεγάλη, εύτυχη, ζηλευτή; "Η μήπως βλέπεις μιὰ φυλή, ποὺ ἔπαθε αἰῶνες δυστυχίες καὶ καταστροφές, ποὺ ἐκολύμπησε χρόνια καὶ χρόνια στὸ πνευματικὸ σκοτάδι, μιὰ φυλή, ποὺ ἓνα μικρὸ τῆς μόνο μέρος ἐλευθερώθηκε καὶ αὐτὸ κουρασμένο, ἐξαντλημένο; Μιὰ φυλή, ποὺ οἱ ἄλλες φυλές τὴν ἀφήκαν αἰῶνες πίσω στὸν πολιτισμό, στὴν πρόοδο, στὴν πνευματικὴ ἀκμή; Σκέψου, ποὺ βρίσκεται σήμερα ἡ ἀνθρωπότης ἡ πολιτισμένη, σκέψου, πῶς καὶ σὺ καὶ ἡ πατρίδα σου ἡ τωρινὴ ζῆτε στὸν τωρινὸ, στὸν εἰκοστὸ αἰῶνα καὶ συγκρίνε τὴν πατρίδα σου μὲ τὴν πολιτισμένη Εὐρώπη. . . Σύγκρινε τὸν ὀλικό, τὸν κοινωνικό, τὸν πνευματικὸ βίον τῆς φυλῆς σου μὲ τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Κύταξε, κύταξε, βλέπε: βλέπεις τὴν φτώχεια, τὴν ἀδυσώπητη φτώχεια, ποὺ πέρα καὶ πέρα βασανίζει τὴν φυλή σου; βλέπεις τὴν ἀμάθεια καὶ τὴν ἄλλειψι ἀπὸ ἀνάπτυξι τῆς μάζας τοῦ ἔθνους σου; βλέπεις τοὺς ἐχθρούς, ποὺ το ὑπονομεύουν ἀπὸ παντοῦ, καὶ βλέπεις τὴν ἀδιαφορία, ποὺ ἀπὸ ἄλλειψι ζωτικότητος καὶ αἵματος δειχνεῖ γι' αὐτοὺς; βλέπεις τοὺς ἐλῶδεις πυρετούς, ποὺ μαστίζουν τὰ παράλια ὅλα τῆς πατρίδας σου; βλέπεις τὴν χρεωκοπία τῆς φυλῆς σου, ποὺ στὸν τόπο τῆς δὲν μπορεῖ πιά νὰ ζήσει, οὔτε κἀν νὰ φυτοζωήσει, καὶ φεύγει χωρὶς γυρισμὸ στὴν Ἀμερικὴ; βλέπεις τοὺς νέους, τὴς χιλιάδες τῶν νέων, ποὺ λιποτακτοῦν ἀπὸ τὴ φυλή σου, ἀπὸ ἀπελπισία γιὰ τὸ μέλλον τους, καὶ γίνονται Ἀμερικανοί; βλέπεις μπροστά σου τὸ μέλλον τῆς φυλῆς σου ἀκόμα σκοτεινότερο, ἀκόμη χειρότερο; βλέπεις τὴν φορολογία τὴν ἀδυσώπητη, ποὺ δὲν ἀφίνει τὴν φυλή σου οὔτε ψωμὶ κἄν νὰ χορτάσῃ, ν' αὐξάνῃ ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον πρὸς ἀμείλικτη, πρὸς ἄγρια, πρὸς καταστρεπτικὴ γιὰ τὴ φυλή; Σύγκρινε τὰ χρώματα, τὴν ὕγεια, τὴ δύναμι τῶν ἄλλων φυλῶν τῆς κεντρικῆς καὶ τῆς βορείας Εὐρώπης μὲ τὰ βαθουλισμένα μάγουλα, τὸ κιτρινωπικὸ χρῶμα, τὴν ἄλλειψι ζωῆς, ποὺ βλέπεις στὴ φυλή σου. . . Τὰ εἶδες ὅλ' αὐτά; στὰ ἔδειξαν τὰ γυαλιά τῆς πραγματικότητος; ἂν καμιά φορὰ ταξιδέψῃς στοὺς εύτυχημένους ἐκείνους τόπους, θὰ τὰ δῆς καὶ μὲ γυμνὰ μάτια. . . Κούμπισε τώρα, γύρε βαρὺ τὸ κεφάλι σου πάνω στὸ χέρι καὶ ἀρχισε πάλι νὰ σκέπτεσαι. . . Σκέψου, ἂν ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ μποροῦν νὰ ὠφελήσουν τὴν πατρίδα σου τὰ λόγια καὶ τὰ ζήτω. Νοιώσε μέσα σου ἓνα βαθὺ αἶσθημα οὔτε γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου, γιὰ τοὺς τριγύρω σου ἀνθρώπους, γιὰ τὴν φυλή σου.

Κλάψε, κλάψε, καθάρισε τὴν ψυχὴ σου ἀπὸ τοὺς ἐνθουσιασμοὺς τοὺς παιδαριώδεις καὶ ἀρχισ, ἀρχισε τώρα ν' ἀγαπᾷς τὴν φυλή σου. . . Συλλογίσου, πῶς ἡ φυλή σου δὲν εἶναι «περιούσιος» λαός, πῶς εἶναι μιὰ φυλή μόνο σὰν κάθε ἄλλη, ἀλλὰ, γι' αὐτὸ ἴσα-ἴσα, μπορεῖ καὶ αὐτὴ, σὰν κάθε ἄλλη, νὰ πάῃ μπροστά, ν' ἀποκτήσῃ τὴ δύναμι νὰ ζήσει, καὶ νὰ ζήσει εύτυχημένη, νὰ γίνῃ καὶ αὐτὴ ἓνα μικρὸ, ἀλλὰ ζωτικό, πολιτισμένο, εύχαριστημένο μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ μὲ τὸν τόπο του ἔθνος μέσα στ' ἄλλα τοῦ κόσμου. Θὰ ἦταν εύτύχημα γιὰ σένα, ἂν ἡ φυλή σου, ἡ πατρίδα σου, ὁ τόπος σου ἦταν τώρα σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον τοῦ πολιτισμοῦ εύτύχημα ἐπίσης θὰ ἦταν γιὰ σένα, ἂν, ἀντὶ νὰ γεννηθῇς Ἕλληνας, ἐγεννούσουν Ἀγγλος, Ὀλλανδός, Γερμανός, Σκανδιναυός ἄλλ' ἀφοῦ μιὰ φορὰ γεννήθῃς Ἕλληνας, εἶναι ἀνανδρία νὰ μὴν ἀγαπᾷς τὴν πατρίδα σου, γιὰτὶ βρίσκεται στὴν δυστυχία. Εἶναι τὸ ἴδιο σὰν νὰ μὴν ἀγαπᾷς τὴν μητέρα σου, γιὰτὶ εἶναι φτώχη, ἀρρώστη, γιὰ ἴσως. Ἀγάπησε τὴν πατρίδα σου, ἀγάπησέ τὴν μὲ ὅλη σου τὴν ψυχὴ ἀγάπησε τὴν ἔννοια τῆς πατρίδας, ὅπως τὴν ἠθέλες νὰ εἶναι, ὅπως τὴν θέλεις νὰ γίνῃ. Μπορεῖ νὰ γίνῃ ἔτσι! Ἡ ἀγάπη, κάθε ἀγάπη εἶναι θυσία. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀγάπη τῆς πατρίδας οἱ φωνές καὶ οἱ λόγοι τῆς 25 Μαρτίου. . . Μπορεῖ ἡ φυλή σου νὰ γίνῃ εύτυχημένη, ἀλλ' ὄχι βέβαια σὲ μιὰ καὶ σὲ δυὸ γενεές. Ἐσὺ δὲν θὰ τὴν χαρῇς τὴν πατρίδα σου στὴν ἀκμή τῆς, οὔτε τὰ παιδιά σου οὔτε τὰ ἐγγόνια σου ἴσως. . . Ἀλλ' ἴσα-ἴσα αὐτὸ εἶναι ἀγάπη: νὰ μὴν ἐργασθῇς γιὰ τὴν δυστυχισμένη σου φυλή, μὲ τὴν ἐλπίδα ν' ἀπολαύσῃς ἀργότερα τ' ἀγαθὰ τῶν κόπων σου, ὄχι, νὰ ἐργασθῇς ἀπὸ τὸ ὑπέριστα καθήκον τῆς ἀγάπης τῆς φυλῆς σου. Γιὰ ν' ἀρχίσῃ ἡ πατρίδα σου νὰ μπαίνει στὸ δρόμο τοῦ πολιτισμοῦ, χρειάζονται πολλὰ. . . ὄχι λόγια, πολλὰ πράγματα. Καὶ χρειάζεται καιρὸς πολὺς, πολλὰς γενεές νὰ περάσουν, γιὰ νὰ φθάσῃ τὸν πολιτισμό, χρειάζεται καὶ χρῆμα, ἀλλὰ χρειάζεται προπάντων νοὺς καὶ ἀγάπη. Σκέψου ἔπειτα, πῶς μπορεῖς ἐσὺ νὰ ὠφελήσῃς τὴν πατρίδα σου, νὰ συντελέσῃς στὴν ἀρχὴ τῆς ἀναγεννήσεώς της. Κύταξε τὴν παρούσα γενεά, προσπάθησε νὰ διακρίνῃς τὰ σφάλματα, ποὺ κάνει, κύταξε τὴ μικρότητά της, τὴ διαφθορά της, καὶ μίσησε μέσα σου βαθειὰ τὸ ψέμα, τὸ ψέμα, ποὺ καταστρέφει τὰ ἔθνη. Ἀῦριο ἐσὺ θὰ γίνῃς πολίτης τῆς παρούσης γενεᾶς: θὰ δῆς τριγύρω σου ἀνθρώπους χωρὶς χαρα-

κτῆρα μὲ τὴν ἀγάπη τῆς πατρίδας στὸ στόμα καὶ μὲ τὰ χέρια βουτηγμένα στὴν κλοπὴ καὶ στὴν κατάχρησι. Ἐσὺ, αὔριο, θὰ γίνῃς καθηγητής, ὑπάλληλος, ἱατρός, δήμαρχος, ὑπουργός καὶ πρωθυπουργός ἴσως. Προσπάθησε — αὐτὸ εἶναι ἀγάπη τῆς πατρίδας! — ποτὲ νὰ μὴν πάῃς θέσει, γιὰ τὴν ὁποία νὰ νοιώθῃς — καὶ προσπάθησε νὰ μάθῃς νὰ νοιώθῃς — πῶς δὲν εἶσαι ἄξιος. Προσπάθησε — αὐτὸ εἶναι ἀγάπη τῆς πατρίδας! — σὲ κάθε θέσει καὶ σὲ κάθε ἀξίωμα, νὰ κἀνῃς τὸ χρέος σου, νὰ εἶσαι τίμιος, νὰ προσπαθῇς νὰ εἶσαι ἀντάξιός πρὸς τὴν εὐθύνη τῆς θέσεώς σου. Προσπάθησε νὰ ἐγκολπωθῇς τὴς ιδέες, ποὺ ὅλος ὁ ἄλλος κόσμος, ἔξω ἀπὸ τὴν πατρίδα σου, ἔχει σήμερα περὶ τιμιότητος, περὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων, περὶ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, περὶ τῶν ἀτομικῶν, ιδέες, ποὺ οἱ περισσότερές εἶναι οἱ ἐναντίες, ποὺ ἔχομε ἐμεῖς ἔδω ἀκόμα. . . Προσπάθησε νὰ διαδώσῃς τὴς ιδέες σου — ἀφοῦ ὕστερ' ἀπὸ βαθειὰ σκέψι καὶ πολλὴ μελέτη τὴς σχηματίσῃς — μέσ' στὴ φυλή σου. Προσπάθησε νὰ ἔχῃς, ν' ἀποκτήσῃς ἓνα «ἐγώ», ποὺ νὰ εἶναι πάντα σὲ ἀρμονία ἐσωτερικὴ μὲ τὸν ἑαυτὸ του. Θρησκεία σου νὰ εἶναι τὸ «ἐγώ» σου αὐτό, προσπάθησε νὰ τὸ ἀνεβάξῃς ὀλοένα ψηλότερα στὴν ὑπόληψι τοῦ ἑαυτοῦ σου. Σκέψου καὶ κατάλαβε, ὅτι μόνο ἓνα ἄθροισμα ἀπὸ τέτοια ἀτομικὰ «ἐγώ» μεγάλα κάνουν ἓνα ἔθνος μ' ἓνα μεγάλο «ἐγώ». Τὴν ἀμύλλα τοῦ «ἐγώ» σου πρὸς τὰ ἄλλα «ἐγώ» στὸν δρόμο τῶν ὑψηλῶν πράξεων, τῆς ἀγάπης, τῆς θυσίας, αὐτὴ νὰ ἔχῃς πάντοτε ζωερὴ μέσα σου. Ἡ φιλοτιμία μεγαλουργεῖ. Καὶ στὴν ἀγάπη τῆς πατρίδας σου, τὴν ἀμύλλα νὰ ἔχῃς βάσι σου, ὄχι τὴν πατραγαθία! Ὅχι τί ἦταν πρὸς τριῶν χιλιάδων χρόνων ἡ φυλή σου, ἀλλὰ τί εἶναι σήμερα καὶ πῶς μπορεῖ νὰ γίνῃ καλύτερη. Ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία μεγαλουργεῖ. — Τὸ ἔργο σου εἶναι βαρύντατο, ὄχι μόνο γιὰτὶ πρέπει νὰ ἐργασθῇς, ἀλλὰ γιὰτὶ θὰ ἐργασθῇς ἐναντίον τῶν ιδεῶν τῆς τωρινῆς γενεᾶς, ὡσεπιτοπλείστον. Δὲν θὰ κλέψῃς, θὰ κοπιᾷς γιὰ νὰ κἀνῃς τὸ καθήκον σου καὶ θὰ σὲ θεωροῦν κούτο, οἱ τριγύρω σου κλέπτες καὶ καταχραστές. Θὰ κἀμῃς ἐχθρούς, ἂν δὲν χαρίζεσαι, θὰ σε θεωρήσουν ἐκκεντρικό, τρελλό, ἐχθρὸ τῆς πατρίδας σου, ἂν δὲν συμμερίζεσαι τὴς παλιῆς ιδέας καὶ τοὺς παιδαριώδεις ἐνθουσιασμοὺς τῶν ἄλλων. Ἐχθρὸς τῆς πατρίδας θὰ ὀνομασθῇς, ἂν δὲν μιλάς πάντοτε μ' ἐνθουσιασμό γιὰ τὴ φυλή σου, ἂν δὲν τὰ βλέπῃς ὅλα θαυμάσια

καὶ δόδινα, ἂν προσπαθῇς μὲ λόγους καὶ μ' ἔργα νὰ διορθώσῃς ὅσα χρειάζονται διορθῶσι. Ἐσὺ ὅμως νόμιζε ἐχθροὺς τῆς πατρίδας αὐτοὺς ἴσα-ἴσα, ἀλλὰ οὔτε τίς τοὺς συγχρόνως, γιὰτὶ εἶναι τέτοιοι ἀπὸ ἄλλειψι σκέψεως. . . Ἡ φυλή σου ἔχει κληρονομήσει ἀπὸ τὰ παλιά της τὰ χρόνια πολλὰς ιδέες, ποὺ τότε ἦταν οἱ ιδέες τῆς ἀνθρωπότητος, τώρα ὅμως ἐπάλωσαν, ἡ ἀνθρωπότης ἀπόκτησε ἄλλες πρὸς σωστές, πρὸς φωτεινές. Αὐτὸ εἶναι πρόοδος: νὰ ἀλλάζουσιν καὶ οἱ ιδέες. Ἐσὺ προσπάθησε νὰ καταλάβῃς βαθειὰ, ὅτι τὸ καλύτερο δείγμα τοῦ ποσοῦ τῆς ἀναπτύξεως ἑνὸς ἀνθρώπου δὲν εἶναι τόσο οἱ γνώσεις οἱ ἐπιστημονικῆς, οἱ τεχνικῆς κτλ., ὅσο οἱ ιδέες καὶ προπάντων ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴς προκαταλήψεως, τὴς ἀπὸ ἱστορικῆς παραδόσεως προλήψεως καὶ παλιῆς ιδέας, ποὺ δὲν συμβιβάζονται πιά μὲ τὴν σημερινὴ ἐποχὴ. Τόσο περισσότερο ἓνας ἀνθρώπος εἶναι πολιτισμένος καὶ ἀναπνευμένος, ὅσο οἱ ιδέες του εἶναι δικές του, καμωμένες ἀπὸ δικούς του συλλογισμοὺς καὶ σκέψεις ἢ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων, ποὺ ἐσκέφθησαν πολλοί, ἐσκέφθησαν βαθειά. . . , ποτὲ ὅμως δὲν εἶναι οἱ ιδέες, ποὺ τὸ πλήθος, ποὺ ἀκολουθεῖ πάντα τὰ παλιά, ἔχει ἀπὸ ἱστορικὴ παράδοσι, χωρὶς ποτὲ νὰ σκεφθῇ γιὰτὶ. Τὸ «ἐγώ» σου νὰ ἔχῃ τὴν φιλοτιμία νὰ εἶναι πάντοτε στὴς ιδέες ἐνήμερο, νὰ ἔχῃ τὴς ιδέες τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Διάβασε τὴς ιδέες τῶν μεγάλων φιλοσόφων καὶ ῥώτησε καὶ τὸν δικό σου τὸν νοῦ καὶ τὴν δική σου τὴ σκέψι. . . Προσπάθησε νὰ καταλάβῃς τὴς ιδέες, τὴς μεθόδους, τὴς βάσεις τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ. Θὰ δῆς τότε μονομιᾶς ὅλες τὴς παλιῆς ιδέες, ποὺ κρατοῦν τὸν τόπο σου καὶ τὴν φυλή σου πίσω καὶ μακριὰ ἀπὸ τὸν ἄλλο πολιτισμένο κόσμο. Θὰ καταλάβῃς, πόσο, σὲ ὅλα, στὴ γλῶσσα, στὴ λογοτεχνία, στὴ ψυχικὴ μας ζωὴ, μᾶς λείπει δικό μας «ἐγώ», πῶς προσπαθοῦμε νὰ στηριχθοῦμε στὸ «ἐγώ» τῆς φυλῆς μας τὸ πρὸς τριῶν χιλιάδων χρόνων. Θὰ δῆς, πῶς ὅλο τὸ κράτος εἶναι μεσαιωνικό, μὲ σύστημα διοικήσεως παλιό, ἀτελέστατο, μὲ φορολογία κ' αὐτὴ παλαιωμένη, ἀυσστηματοποίητη, ἀδικη, στηριζομένη στὴν παλιὰ ιδέα τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ πτωχοῦ ἀπὸ τὸν πλούσιον, θὰ δῆς τὴν ιδέα τοῦ σοσιαλισμοῦ, δηλαδὴ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐντελὴς ἀκατανόητη ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ πολεμουμένη λυσσώδως ἀπὸ τοὺς λίγους πλουσίους, ποὺ ἔχουν κοντὰ στὰ — συγχρότητα μὲ ἄγνωστο τρόπο ἀποκτημένα — πλούτη τους καὶ τὴν διοίκησι τῆς πατρίδας σου

καί την κυβερνοῦν, ὅπως θέλουν. Θὰ δῆς ριζωμένη τὴν μεσαιωνικὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ ἐργασία, καὶ μάλιστα ἡ τεχνικὴ, ἡ βιομηχανικὴ, εἶναι ντροπὴ, θὰ δῆς τὸν τόπο σου γυμνὸ ἀπὸ κάθε βιομηχανία, ἐξαρτημένο γιὰ ὅλα ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, γυμνὸ ἀπὸ γεωργία, ν' ἀγοράζῃ τ' αὐτὰ τῶν ἐχθρῶν του, θὰ δῆς τὴν ἔλλειψιν κοινῆς γνώμης, ποῦ νὰ καταλαβαίνει καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν θέλησίν της, θὰ δῆς, ὅτι σὲ κάθε ζήτημα θ' ἀποφασίσῃ κάθε ἄλλος παρὰ τὸν εἰδικό, θὰ δῆς τὴν πατρίδα σου διαμεμένη σὲ δύο μεγάλα ἐχθρικά στρατόπεδα τῆς πολιτικῆς, θ' ἀκούσῃς, ὅτι ἔχομε «καὶ περισσεύματα» καὶ τὰ περισσεύματα αὐτὰ θὰ μας φέρουν τὴν χρεωκοπία καὶ τὸν ξένο ἔλεγχον, θὰ δῆς... θὰ δῆς... θὰ δῆς... Καὶ θὰ κλάψῃς μέσα σου πικρὰ γιὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴ τῆς πατρίδας σου. Κλάψε ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Ὁρκίσου, πῶς καὶ σὺ θὰ συντελέσῃς, ὅσο μπορείς καὶ ὅσο ἀναπνέεις, σὲ μιὰ μεγάλη, ἐσωτερικὴ, ψυχικὴ ἐπανάστασιν τῆς φυλῆς σου: ἐπανάστασιν ἐναντίον τῶν σημερινῶν τῆς ἰδεῶν καὶ ἐπανάστασιν γιὰ τὸν ἐξευρωπαϊσμό τῆς ἄλλ' ἢ ἐπανάστασιν αὐτῇ, ἢ χωρὶς αἷμα, θ' ἀρχίσῃ, σκέψου, πρῶτα ἀπὸ σένα, ἀπὸ τὴν δική σου τὴν ψυχὴν, ποῦ εἶναι, ποῦ πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἀνθος τῆς ψυχῆς τοῦ ἔθνους. Θ' ἀκούσῃς ἀπὸ πολλοὺς, ὅλους ἴσως, ὅτι αὐτὰ ὅλα εἶναι ἐναντία τῆς ψυχῆς τοῦ ἔθνους, ὅτι τὴν ἐθνικὴν ἀτομικότητα τὴν κάμνουν οἱ ἀντιθέσεις: καὶ θὰ σκεφθῇς, ὅτι καὶ αὐτὸ εἶναι ἴσα-ἴσα μιὰ ἀπὸ τίς πὺλ παλιὲς καὶ πὺλ σκουριασμένες προλήψεις, ποῦ μας κρατοῦν δεμένους σφιχτά, πῶς κατὰ τὸν συλλογισμό αὐτό, θὰ αὐξήσῃ ἀκόμη περισσότερο τὸ δικό μας «ἐγώ», ἂν γίνωμε ἀκόμα πὺλ ἀντίθετοι ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον: ἂν π.χ. τρῶμε κατὰ χάμα, ἀφοῦ ὁ ἄλλος κόσμος μεταχειρίζεται τραπέζι, ἂν φοροῦμε φουστάνελλες, ἀφοῦ ὁ ἄλλος κόσμος δὲν φορεῖ κτλ. Θὰ καταλάβῃς, ὅτι τὸ ἐθνικὸ «ἐγώ», τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν, τὴν κάμνουν ὄχι οἱ ἀντιθέσεις, ἀλλὰ τὸ αἶσθημα τοῦ «ἐγώ». Θὰ δῆς λαοὺς, ποῦ σχεδὸν ἡ ζωὴ τους, καὶ ἡ ὕλική καὶ ἡ πνευματικὴ, δὲν ἔχει καμιὰ ἀντίθεσιν, ποῦ εἶναι ἕνας λαὸς ὡς πρὸς αὐτό, καὶ ὅμως τὸ ἐθνικὸ τους «ἐγώ» τοὺς χωρίζει ζωη-

ρότατα, π.χ. οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ὁλλανδοί... Ἡ καλύτερη ἀγάπη τῆς πατρίδας εἶναι τὸ νὰ μάθῃ κανεὶς γιὰ ὅλα νὰ σκεπτεται, νὰ εἶναι ἄνθρωπος σκεπτόμενος. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο καθήκον πρὸς τὴν πατρίδα κάθε ἀνθρώπου καὶ προπάντων τοῦ φοιτητοῦ καὶ εὐτυχῶς εἶναι, νομίζω, συγχρόνως καὶ τὸ μεγαλύτερο δικαίωμα καὶ ἡ μεγαλύτερη εὐχαρίστησις τῆς ζωῆς γιὰ τὸν ἄνθρωπον, καὶ προπάντων γιὰ τὸν φοιτητὴν.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΑΤΖΙΑΔΑΚΗΣ
καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου



ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΛΕΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ ΦΛΩΡΑ ΚΑΡΑΒΙΑ

ΑΠΟ ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ

Ἀργὰ μὲ τὴν ἀστροφεγγιὰ περνοῦσε τὸ κοπάδι
Ὅταν ὁ γέρος, ἔπασσε στοὺς ἄμμους, γερανός.
Ποτέ του δὲν τὸν πλάνεσε σὰν τότε ὁ οὐρανός
Μὲ τὸ βαρὺν κι' ἀπόκοσμον τῆς γαλανάδας χάδι.

Κι' εἶχε βιαστῇ τοῦ σηκώμου νὰ δώσῃ τὸ σημάδι
Ὁ ἡμέρος στὸ χάραμα πρὶν ξεθωρίσῃ ἀχνός.
Γιατὶ ὁ καὺμός τῶν γηραιῶν ποῦ τοῦρθε, ὁ πὺλ στερνός,
Ἄναψε τὴ λαχτάραν του ἀπὸ τὸ βράδν βράδν.

Ἡ ταξιδεύτρα θάμπωσε στὸ μᾶκρος συντροφιὰ.
Ποιὸς τώρα ὅτῃ φευγάλα του τὸν συλλογιέται πιά;
Καὶ ροχαλίζει ἡ Θάλασσα στὰ ρημαγμένα βροῦλα.

Κι' ὁ ξεπεσμένος ποῦ ἔνοιωσε τρεμοῦλα στὰ φτερά,
Ποῦ στοῦ χαμένον ταξιδιοῦ βουβαίνει ἡ σφοδρά,
Θὰ ξεψυχήσει φαίνεται μόλις τὸν εὐρῇ ἡ αὐγούλα.

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ ΧΡ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΑΙΑΝ ΕΙΣ ΑΡΕΤΗΝ

Ἀφιερώμεται εἰς τὸν Ἄγγρον καὶ τοὺς λοι-
ποὺς προμάχους τῆς πατρίδος τοῦ ποιητοῦ

Ἀρετῇ, πολυβάσανη ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου,
Σὺν καμάρῃ ἀκριβὸς τῆς ζωῆς,
καὶ νὰ σβήσῃ γιὰ χάρι Σου, Κόρη, κανεὶς
εἶναι μοῖρα γλυκειά, ζηλευτὴ στήν Ἑλλάδα.
Ποιὸς ἐμπρός Σου ψηφᾷ τοὺς ἰδρωτὲς τοῦ κόπου;
Τόσον ἔρωτα ρίχνεις στὸν νοῦν,
γεννᾷς τόση λαχτάραν, ποῦ πιά λησμονοῦν
γονιούς, πλούτη, τοῦ ὕπνου ξεχνοῦν τὴ γλυκάδα.
Γιὰ Σέ, Κόρη, μεγάλα εἶδε κ' ἔπαθε πάθη
ὁ Ἡρακλῆς καὶ τῆς Αἰδῆς οἱ γυιοί
στὴ δική Σου ἐπειτοῦσαν παντοῦ προσταγῇ,
γιὰ τὸν πόθο Σου ὁ Αἴας στὸν Ἄδη ἤρθε κάτω.
Γιὰ τὰ κάλλη Σου τώρ' ἄλλος νέος ἐχάθη
μὲν' ἡ λάμπρι τοῦ ἡλίου δοφανή!
μόν' ἀθάνατη τέτοια θὰ μείνῃ θανή
καὶ θὰ ὑμνήσοαν οἱ Μοῦσες τὴν παλληκαριά του.

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΛΑΜΑΣ Ο ΣΟΦΟΣ

Στὸ Σαμαλί οἱ ἄνθρωποι δὲν πιστεύανε μήτ' ἓνα μήτε πολλοὺς θεοὺς· μήτε καλὰ μήτε κακὰ πνέματα. Λατρεύανε τὴν φύσι μετὰ τὴν ἀνόργανη, ὀργανικὴ καὶ μυστικὴ ζωὴ τῆς κείχανε γιὰ θεοσκεία τοὺς τὴν ζήτησι τῆς ἀλήθειας, τὴν ἀπόλαυσι τοῦ ὀραίου καὶ τὴν πράξι τοῦ καλοῦ.

Εὐτυχισμένοι! Δὲν γνωρίζανε μήτε φιλόσοφους, μήτε προφήτες! Τὸ πολίτεμά τους εἶτανε ἀπλούστατο ὑποταγὴ στὸ βασιλεῖα τους. Οἱ νόμοι τοὺς ἀπλούστατοι νὰ μὴν πειράζουσαν τὸ γείτονά τους. Ἡ ἠθικὴ τους ἀπλούστατη ζωὴ στὸ ὑπαιθρο, λούσιμο πρωτὶ καὶ βράδυ, χορτοφαγία, γάλα, γιανόρι, φρούτα καὶ κοπέλες ὁμορφες. Ἔτσι στὸ Σαμαλί, οἱ ἄνθρωποι, ζοῦσαν γιὰ νὰ ζήσουνε καὶ πεθαίνουν γιὰ νὰ πεθάνουνε. Ὅλη τους ἡ προσπάθεια εἶταν πῶς νὰ ζήσουνε περισσότερο καὶ καλύτερο. Ζοῦσαν διακόσια καὶ τρακόσια χρόνια καὶ πεθάνανε τὸ γλυκύτερο θάνατο λαχταρῶντας τὸν σὺν πού λαχταροῦμε ἐμεῖς, σὺν εἴμαστε ξαγρυπνισμένοι, τὸν ὕπνο.

Καὶ ὁμως, στὸ Σαμαλί, ἦτανε ἓνας πολὺ δυστυχισμένος ἄνθρωπος, κ' αὐτὸς ἴσα ἴσα εἶτανε ὁ Λάμας ὁ βασιλεὺς τους.

Ὁ Λάμας εἶτανε σοφὸς ὅσο φαντασθῆς. Μελετοῦσε τὴν φύσι ἀπὸ τὴν πιδ μικρὴ καὶ ἀπιαστὴ σκόνῃ τοῦ ἀγέρα ὡς τὸν πιδ μεγάλο γρανίτη τοῦ βουνοῦ· ἀπὸ τὰ πιδ μικρὰ χορτοράκια ὡς τὰ πιδ περήφανα πλατάνια, ἀπὸ τὰ πιδ μικρὰ σκουλικάκια ὡς τὸν πιδ μεγάλο ἐλέφαντα· ἀπὸ τὸ νερὸ ὡς τὴ φωτιά κ' ἀπὸ τὸ φῶς ὡς τὸ σκοτάδι τῆς.

Αὐτὸς εἶναι πού βρῆκε πῶς τίποτα δὲ χάνεται στὸν κόσμῳ, μήτε τὸ ἐλάχιστο τῆς σκόνῃς μόνον, μήτε ἡ παραμικρότερη τοῦ μορίου ἐκείνου κίνησις. Αὐτὸς εἶναι πού εἶπε τὴ μεγάλη τὴν ἀλήθεια πῶς ὅλα στὸν κόσμῳ γενήκανε μέσα σ' ἑκατομμύρια χρόνια, τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀπὸ τὴν γῆ ὡς τὰ φυτὰ, ἀπὸ τὰ φυτὰ ὡς τὰ ζῶα, κ' ἀπὸ τὰ ζῶα ὡς τὸν ἄνθρωπο. Καὶ εἶπε ἀκόμα ἓνα μεγάλο λόγο, πῶς ἡ φύσις ὅλο διαλέγει καὶ τελειοποιεῖ.

Ἐκτὸς πού εἶτανε σοφός, ὁ Λάμας εἶτανε καὶ καλὸτατος ἄνθρωπος. Δίκαιος, πονετικός, γενναῖος, προοδευτικός. Στὶς ἡμέρες του τὸ Σαμαλί κατάντησε σὺν ἓνας κήπος ὀραῖος, σὺν ἓνα παλάτι ἀπέραντο, σὺν μιὰ μεγάλη οικογένεια.

Εἰρήνη, πλοῦτος, ἀφθονία καὶ καλὴ καρδιά.

Εἶτανε καὶ καλλιτέχνης. Τὸ παλάτι του εἶτανε γεμάτο κοπέλες ὁμορφες, τραγουδιστὲς, μουσικοὺς, ποιητὲς καὶ τεχνίτες. Ὅτι ὀραῖο δὲ πῆρχε στὸν κόσμῳ, ἐκεῖ μαζευότανε. Ὅτι ὁ Λάμας ἀγαποῦσε τὸ εἶχε στὴ στιγμὴ.

Τί τὸ λοιπὸν τοῦ ἔλειπε κεῖτανε δυστυχής;

Ἀλλοίμονο!

Ὁ Λάμας εἶτανε διακοσιοπενήντα χρονῶν κ' ἄρχισε πιδ νὰ γεροντῇ, νὰ χάνη σιγὰ σιγὰ τὴ ζωὴ του. Παράτησε τὸ ἓνα, παράτησε τὸ ἄλλο, ἔφτασε νὰ ζῇ πιδ μὲ πολλὰ λίγα πράγματα. Μῆτε στὸ κυνήγιμποροῦσε πιδ νὰ πῇ σὺν καὶ πρῶτα, μῆτε στὸ ψάρεμα. Μῆτε νὰ πῇ κραισὶ νὰ μεθύσῃ, μῆτε νὰ παραφάῃ καὶ νὰ χορτάσῃ. Μῆτε νὰ γρυπνήσῃ καὶ νὰ μελετήσῃ, μῆτε νὰ κοιμηθῇ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὴς γυναικὲς του.

Δὲν εἶχε πιδ πεποίθησι στὸν ἑαυτὸ του. Καὶ τὸ χειρότερο ἄρχισε νὰμφριβάλλῃ γιὰ ὅσα εἴξερε.

Ὅσο ἡ ζωὴ του ἔφτανε, τόσο πιότερο τὴν αἰσθανότανε, τόσο πιότερο τὴν ἀγαποῦσε. Ὁ θάνατος, πού πρῶτα τὸν θαρροῦσε τὸ πιδ γλυκό, τὸ πιδ φυσικὸ πρᾶμα στὸν κόσμῳ, τώρα τοῦ φανότανε ἓνα μεγάλο, φοβερὸ κακό. Δὲν ἠθελε νὰ πεθάνῃ πιδ, μὰ δὲν ἠθελε καὶ νὰ ζῇ ἔτσι γέρος καὶ ἀνίκανος γιὰ τὴ ζωὴ. Ἦθελε νὰποθάνῃ στὴν τελειότητα πού ἔφτασε, μὰ νὰ ζήσῃ ἄλλου, νὰ τελειοποιηθῇ ἀκόμα πιότερο. Ἦθελε νὰ τὸ εἴξερε πῶς θὰ ζήσῃ μετὰ θάνατον σὲ μιὰ ἄλλῃ ζωὴ.

Ἀφοῦ δὲν χάνεται τίποτα στὸν κόσμῳ, ἔλεγε, γιατί νὰ χαθῇ τὸ ἐγὼ μου κ' ἡ σοφία μου; Γιατί ἀφοῦ ἡ φύσις ὅλο καὶ τελειοποιεῖται, νὰ σταματήσῃ τάχα στὸν ἄνθρωπο; Εἶναι δυνατόν νὰ φτείσῃ τὸ ὀραῖότερο στὸν κόσμῳ πρᾶμα, τοῦ σοφοῦ τὸ μυαλό, γιὰ νὰ τὸ θάψῃ στὸ χῶμα; Ποιὸς μοῦ λέγει πού ὅσα ξέρομε, πού ὅσα βλέπομε καὶ αἰσθανόμαστε, δὲν εἶναι ψέματα; Πού δὲν τὰ ξέρομε τί εἶναι; Πού δὲν ξέρομε τί εἴμαστε; Πού γύρω μας, κάπου ἄλλου, ὑπάρχει ἓνας ἄλλος κόσμος, πού θὰ πάμε σὺν πεθάνωμε;!

Καὶ ἔκλαιγεν ὁ Λάμας, κέτρχε ἀπὸ θάλασσεσ σὲ στεριές, ἀπὸ δάση σὲ βουνά, κ'

ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριό, ρωτῶντας τὰ λουλούδια καὶ τὰ δέντρα, τὰ νερά καὶ τοὺς βράχους, τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς γέροντες, τὴς ἀστραπὲς καὶ τὴς βροντὲς.

Κ' ὁ μενεξὲς εἶπε στὸ Λάμα:

— Μεγάλῃ αἰωνόβια λουλούδια, θαμμένα στῶν βουνῶν τὴς ἀγκαλιές, μοῦ δῶκανε αὐτὴ μου τὴ ζωούλα, πού μόλις καὶ βαστᾷ δυὸ χαρὰγές. Ὅλα μικραίνουν καὶ περνοῦνε, ὅλα λιγοστεύουν, ὅλα χάνονται. Ὅσο μικρότερα καὶ τελειότερα, τόσο καὶ γρηγορώτερα. Τελειοποιήσις θὰ πῇ χαμός!

— Καὶ σὺ τί εἶσαι; ρώτησεν ὁ Λάμας τὸ βουνό.

— Ἐγὼ 'μαι, ἀποκρίθηκεν ἐκεῖνο, ἓνας κόσμος πεθαμένος. Ἦσυχάζω, καὶ ἡσυχάζοντας μαζεύω ὅλοένα μέσα μου νέα ζωὴ γιὰ νὰ ξεσπᾶσω πάλι ἓνα καιρὸ, νὰ γίνω σκόνῃ, καὶ νὰ ξανακάμω ἓνα νέο κόσμῳ ὀραῖότερο.

— Κ' ἐσύ;

— Ἐγὼ, τοῦ βροντοφώνησε τὸ ἀστροπελέκι, εἶμαι τὸ πᾶν στὴν φύσι. Ἐγὼ κάνω καὶ χαλῶ τοὺς κόσμους μετὰ τὴ δύναμί μου. Ἐγὼ μετὰ τὴν ἐνέργειά μου τοὺς δίνω τὴ ζωὴ, τὴν κίνησι, τὴ ζέστη καὶ τὸ φῶς. Ἐγὼ σὲ ζῶ καὶ σένα κ' ἐγὼ θὰ σὲ πάω ἐκεῖ πού θὰ πᾶς!

— Ποῦ;...

Βαθὺ σκοτάδι σκέπασε τὴ γῆ. Μῆτε βροντὴ πιδ ἀκούστηκε, μῆτε ἀστροπελέκι ἔφξε στὸν οὐρανό. Τὸ μέγα μυστικὸ πού ἔκρυβεν ἡ φύσις μέσα τῆς, ὅσο ὁ Λάμας τὸ ζητοῦσε, τόσο ἐκεῖνο πιδ βαθιὰ καὶ πιδ σοφὰ κρυβότανε μέσα σὲ ὅσα μάθαινε.

Κ' εἶπεν ὁ Λάμας μέσα του:

Ὅσο μαθαίνω, τόσο βλέπω πῶς ὑπάρχει κάτι πού δὲ ξέρω, πού ὑπάρχει βέβαια, μὰ δὲ μπορῶ μ' αὐτὸ τὸν νοῦ πού ἔχω νὰ τὸ νοιώσω. Ἀχ! Δὲν ἔχει πιδ χειρότερο κακὸ ἀπὸ τὸ νὰ μὴ ξέρῃς. Ἀς μοῦ λείψῃ τέτοια πού κατάντησε ἡ ζωὴ μου. Φέρτε μου κορίτσια νὰποθάνω στὴν ἀγκάλῃ τους!...

Κ' ἀμέσως τριγυρίζανε τὸν Λάμα δέκα, εἴκοσι, πενήντα, ἑκατὸ, χίλια κορίτσια, τὰ πιδ ὁμορφα τοῦ Σαμαλί. Χορεύουν, τραγουδοῦν, φιλοῦν, χαδεύουν, μὰ τοῦ κάκου! δὲν μποροῦν νὰ τὸν ζωογονήσουνε.

Ἐκεῖνος θέλει νὰποθάνῃ!

— Νὰποθάνῃ; Ὁχι! κρᾶζει τρέχοντας ἀπὸ μακρὰ μιὰ μαυρομάτα, μιὰ μικρούλα, μάγισσας παιδί. Ἐγὼ τὸν ξέρω, βασιλέα μου, τὸν πόνο σου, ἐγὼ θὰ σοῦ τὸν γειάνω!

Κ' ἄρχισε νὰ παίζῃ μετὰ τὸ τέφι τῆς, νὰ τραγουδᾷ καὶ νὰ χορεύῃ σὺν τρελῇ τριγύρω του.

Ἐγὼμαι μάγου γέννα, τραγουδοῦσε, κρατῶ τὸ θάνατο σὲ τοῦτο τὸ φαρμάκι καὶ τάντι-φαρμάκι!

Ὁ Λάμας ἀνοίξε τὰ μάτια του. Γύρισε καὶ τὴν εἶδε μετὰ λαχτάρα, μὰ τὴν κύταξε μετὰ φόβου καὶ δισταγμό.

— Αὐτὸ με φτάνει εἶπε κείνη, καὶ προσφέροντάς του τὸ ἀντιφάρμακο ρούφηξε τὸ φαρμάκι κέπεσε στὴ γῆ ἀναίσθητη.

— Τί εἶσαι; τὴν ρώτησε μετὰ ἀγωνία ὁ Λάμας σὺν τὴν ξανάζησε μετὰ τὸ ἀντιφάρμακο.

Τῆς μάγισσας ἡ κόρη εἶπε:

— Φῶς γλυκύτατο, ἀτέλειωτο. Γαλήνη καὶ ἀνάπαυσι. Μιὰ ἡδονή, πού πῆγαινα ἀνάλαφρη σὺν ἴσκιος. Μιὰ ἀρμονικώτατη ὀραία μουσικὴ πού μόλις ἀκούότανε. Καὶ γύρω μου λουλούδια διάφανα, κόσμοι ὄνειρικοί, ἀνθρώπινες σκιές. Τὲς ρώτησα — ποιὲς εἶστε; — Ζαρατούστρας, εἶπε μιὰ. — Κομφούκιος, ἡ ἄλλη — Ὁμηρος — Σωκράτης — Μωϋσῆς — Χριστὸς — Μωάμεθ — Δάντης κ' ἄλλα πιδ παρὰξένα δονόματα. Μιὰ π' ὅλες μ' ἐπλησίασε καὶ μοῦπε σιγανά. — Τί θὲς ἐσὺ ἐδῶ; Ἐκεῖνοι μόνο ζοῦνε μετὰ θάνατον, ὅσοι καὶ ζῶντας κάμουν τὸ ἐγὼ τοὺς πιδ μεγάλο ἀπὸ τὴ Γῆ. Πῆγαινε, πὲ τοῦ Λάμα πῶς τὸν περιμένουμε!...

[Κωνσταντινούπολις]

Ζ. ΦΥΤΙΑΝΗΣ



Η ΓΥΝΑΙΚΑ

Αν τὸν κόσμο τὸν ἐκυβερνοῦσαν ἡ γυναῖκες, ὁ κόσμος θὰ ἐκυβερνιόταν πολὺ πλέον δίκαια, πολὺ πλέον φιλόφρονος καὶ πολὺ πλέον σύμφωνα μετὰ τὴν φύσιν παρ' ὅ,τι τώρα ποὺ τὸν κυβερνοῦν οἱ ἄνδρες. Ἡ γυναῖκα εἶνε πλέον ἀρμόδια γιὰ τοῦτο, ἐπειδὴ ἔχει εὐαισθησία. Ὁ ἄνδρας ταῖς περισσότεραις φοραῖς εἶναι κτήνος, ἐνῶ ποὺ στὴ γυναῖκα τοῦτο εἶναι μία ἐξαίρεσις. Καθὼς ἀφίνομε τὴ γυναῖκα καὶ μᾶς κυβερνάει τὸ σπῆτι, ἔπρεπε νὰ τὴν ἀφίνομε νὰ μᾶς κυβερνᾷ καὶ τὴν πολιτείαν, κ' ἐμεῖς νὰ περιοριστοῦμε σταῖς χοντράις ἐργασίαις ποὺ ζητοῦν δύναμι χειρῶν, π. χ. στὴ γεωργία, στὴν ὑπηρεσία τῆ στρατιωτικῆς, στὸ ναυτικὸ κτλ. Ἀλλὰ γιὰ τοῦτο, ἔπρεπε πρῶτα νὰ ἐτοιμάσωμε ταῖς γυναῖκες, δίδωντάς τους ἄλλην ἀνατροφή, ἀνάλογη.

Δὲν ἀμφισβῆλλω πῶς, ἀκούοντας τέτοιο πρᾶγμα, οἱ περισσότεροι θὰ γελάσουν· ἀλλὰ ἐγὼ τοὺς ἐρωτῶ νὰ μοῦ εἰποῦν αὐτοὶ σὲ τί ὁ ἄνδρας εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὴ γυναῖκα ἢ ποῖα εἶν' αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα τοῦ ἀνδρὸς ποὺ τὸν κάνουν πλέον ἀρμόδιον γιὰ νὰ κυβερνᾷ. Εἶναι τόσο φανερά αὐτά! θὰ μοῦ εἰποῦν ὁ ἄνδρας ἔχει τὴν κρίσι, ἔχει τὸν νοῦ, ποὺ ἡ γυναῖκα δὲν ἔχει. Ἐχει τὴν κρίσι, ἔχει τὸν νοῦ.... ἀλλ' ἂν εἶχε κρίσι καὶ νοῦ, ὁ κόσμος θὰ ἐπὶ γαίῃ καλῆτερά, καὶ ἡ ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων δὲν θὰ ἦτον, καθὼς εἶναι σήμερα, καὶ καθὼς θὰ τὸ ἐλέγετε σεῖς, ἡ ἐντροπὴ τοῦ ὀνόματος τῶν ἀνθρώπων.

"Αν ἀπ' ἀρχῆς ἐκυβερνοῦσαν γυναῖκες, γιὰ ὅσο κακὰ κι' ἂν ἐκυβερνοῦσαν, θὰ ἐκυβερνοῦσαν πάντα καλῆτερα. Χειρότερα παρ' ὅ,τι ἐκυβερνήθηκε ὡς τώρα ὁ κόσμος, δὲν ἐμποροῦσε ποτὲ νὰ κυβερνηθῇ. Ἐχετε τίποτα νὰ μοῦ ἀποκριθῇτε σὲ τοῦτο;... Ἡ γυναῖκα, λέτε, δὲν ἔχει κρίσι, δὲν ἔχει νοῦ· ποῖος σὰς τὸ εἶπε; ποῖαν ἀπόδειξιν ἔχετε; Πρέπει νὰ δώσετε ἄλλην ἀνατροφήν τῆς γυναίκος, πρέπει νὰ τὴν βάλετε στὰ πράγματα, νὰ τὴν δοκιμάσετε, κ' ἔπειτα νὰ εἰπῇτε, ἐνῶ ποὺ ὥστόσο ἂν ἡ πρόληψι καὶ ὁ ἐγωϊσμός δὲν μᾶς τυφλόνουν, μποροῦμε καὶ τώρα νὰ ἴδοῦμε μὲ ποῖον τρόπο ἡ γυναῖκα κυβερνάει τὸ σπῆτι της καὶ ἀπὸ κείνο νὰ συμπεράνωμε. Πέτε το καὶ σεῖς· μή, στὴν κυβέρνησι τοῦ σπητιοῦ της, ἡ γυναῖκα δὲν εἶναι δίκαιη; μή δὲν εἶναι προνοητικὴ; μή δὲν εἶναι οἰκονόμος; Πέτε τὴν ἀλήθειαν· μπορεῖ ὁ ἄνδρας

νὰ καυχῇ πῶς θὰ ἐδύναντο νὰ κυβερνήσῃ καλῆτερα τὸ σπῆτι αὐτὸς παρὰ ἡ γυναῖκα του; Ἀλλὰ ξέρω τί θὰ μοῦ εἰπῇτε· τὸ σπῆτι ἔχει καὶ ἄλλα συμφέροντα, ἐξωτερικά, ποὺ πολλαῖς φοραῖς εἶναι τὰ κυριώτερα, καὶ ποὺ αὐτὰ τὰ ἐπιμελιέται ὁ ἄνδρας. Πολὺ καλά. Ἀλλὰ ποῖαν ἀπόδειξιν ἔχομε πῶς δὲν θὰ ἦτον ἱκανὴ ἡ γυναῖκα, ἂν τὴν ἀφίνομε, νὰ τὰ ἐπιμεληθῇ κ' ἐκεῖνα; Τάχα τὴν ἐδοκιμάσαμε ποτὲ ἢ τῆς ἐδώκαμε τὴν χρειαζόμενην ἀνατροφή γιὰ νὰ δύναται νὰ ἔχη πείρα τῶν πραγμάτων καθὼς ὁ ἄνδρας; Ἀλλὰ εἶναι καὶ πολλαῖς γυναῖκες ἀνόηταις ἢ φαντασμέναις ποὺ καταστρέφουν τὰ σπῆτια τους. Πρόφασαις τῶν ἀνδρῶν. Αὐταῖς εἶν' ἐξαίρεσαις, κ' ὡς κι' αὐταῖς ἡ ἐξαίρεσαις εἶναι πάντα λιγώτεραις μετὰ τῶν γυναικῶν παρὰ μετὰ τῶν ἀνδρῶν. Ὁ ἄνδρας πολὺ συχνὰ θυσιάζει τὴ γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιὰ του σὲ μιὰ παλλακίδα ἢ στὸ παιγνίδι ἢ σὲ ἄλλα του ἐλαττώματα. Ἡ γυναῖκα ποτὲ αὐτὸ δὲν τὸ ἔκανε. Ἀλλὰ καὶ χωριστὰ ἀπὸ τοῦτο, μὴδὰ, θὰ ἐμποροῦσε ποτὲ νὰ συγκριθοῦν τὰ ἐλαττώματα μιᾶς γυναικός, γιὰ ὅσο μεγάλα κι' ἂν τὰ ὑποθέσωμε, μὲ ἐκεῖνα ἐνὸς ἀνδρός; Συμπαθήσετέ με ἂν ξεμακραινῶ μία στιγμὴ ἀπὸ τὸ προκείμενο. Κι' ὥστόσο ἐμεῖς ἔχομε πολλαῖς φοραῖς τὴ σκληροκαρδία καὶ τὸν ἐγωϊσμό νὰ μὴ τὴ συμπαθᾶμε γιὰ τίποτα, ἐνῶ ποὺ ἀπαιτοῦμε ὅλα ἐκείνη εἰς ἐμᾶς νὰ τὰ συμπαθῇ. Ἀλλὰ θὰ ἦτον καὶ περὶ τοῦ νὰ τὰ ἀπαίτήσωμε, ἐπειδὴ ἡ καρδιὰ τῆς γυναικός δὲν εἶναι ἡ καρδιὰ ἡ δική μας. Κι' ἂν καμμιά φορὰ ἔτυχε ποὺ καὶ κάποια γυναῖκα νὰ ἐκατάστρεψε τὸ σπῆτι της, ὡς καὶ σὲ τοῦτο, τὸ μισὸ φταίξιμο τὸ ἔχει ἡ ἀνατροφή ποὺ τῆς ἐδώκαμε, ἐπειδὴ ἡ ἀνατροφή ποὺ δίνουμε σήμερα τῶν γυναικῶν στὴν ἀνώτερη τάξι δὲν εἶναι βέβαια ἢ καλῆτερον, κι' ἂν τοῦτο καμμιά φορὰ ἐσυμβέηκε, ἐσυμβέηκε στὴν ἀνώτερη τάξι.

"Αν ἐκυβερνοῦσαν ἡ γυναῖκες τὴν πολιτείαν, δὲν θὰ ἐγένοντο βέβαια ἡ ἀσώτερι τοῦ δημόσιου θησαυροῦ τέτοια ποὺ γένεται σήμερα, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα πάντα θὰ ἐπερίσσευαν, καὶ πολλὰ δημόσια καλὰ θὰ ἐγένοντο, καὶ πολλοὶ δυστυχισμένοι στὴν κοινωνία θὰ οἰκονομόνταν· ἔχετε καμμὴν ἀμφισβόλιαν γιὰ τοῦτο;... Ἡ μὴ στοχαζέστε πῶς ἡ ἴδια ἡ εὐαισθησία τῆς γυναικός θὰ τῆς ἦτον ἓνα ἐμπόδιο γιὰ



ΠΡΟΕΠΟΓΡΑΦΙΑ ΓΥΝΑΙΚΕΩΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΡΑΒΙΑ

νὰ κυβερνήσῃ, καὶ πῶς θὰ εὐρισκόταν ἀναγκασμένη πολλαῖς φοραῖς νὰ θυσιάζῃ τὴ δικαιοσύνην σὲ ἓνα αἶσθημά της, σὲ μιὰ φιλίαν; Ποῖος εἶναι ποὺ τὸ λέει τοῦτο; Τὸ λέει ὁ ἄνδρας ποὺ σήμερα θυσιάζει καὶ τὴ δικαιοσύνην καὶ ὅλα τὰ πλέον ἱερὰ συμφέροντα (καθὼς ὁ ἴδιος ἔχει τὴν ἀναίδεια νὰ τὰ ὀνομάζῃ¹) τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πατρίδος ὅχι σὲ ἓνα αἶσθημα, ἐπειδὴ τότες θὰ ἦτον καὶ κάπως συμπαθησένος, ἀλλὰ στὰ πλέον ἀνάξια καὶ ποταπὰ συμφέροντα τὰ δικά του, ταῖς περισσότεραις φοραῖς χωρὶς καμμίαν ἐντροπὴν καὶ χωρὶς τὸν παραμικρὸν ἔλεγχον συνειδήσεως. Ἡ γυναῖκα ὅμως ὡς καὶ τοῦτο θὰ τὸ αἰσθάνοντο, καὶ ἡ ἀδικία ποὺ θὰ ἐγένοντο ἀπὸ ταῖς γυναῖκα θὰ ἦταν ἀσυγκρίτως λιγώτεραις καὶ ἀσυγκρίτως μικρότερες ἀξίας παρὰ ἡ ἀδικία ποὺ γίνονται σήμερα ἀπὸ τοὺς ἄνδρας. Ἐπειτα, ἡ ἀνατροφή

¹ "Αν ὑπάρχουν ἀνθρώποι ἱερὰ συμφέροντα, αὐτὰ ὑπάρχουν μόνον στὴν καρδιὰ μιᾶς γυναικός.

ἡ ἴδια ποὺ θὰ ἐδίναμε σταῖς γυναῖκα, ἡ ἰδέα τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης, τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀσφάλειας, θὰ ἐσυντελοῦσε εἰς τὸ νὰ στερεώσῃ μέσα στὴν ψυχὴ της τὸ αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ τῆς γυναικός καθὼς εἶναι δεχτικὴ γιὰ ὅλα τ' ἄλλα, εἶναι δεχτικὴ καὶ γιὰ τοῦτο.

Ἀλλὰ ποῖος θὰ ἐπιμελιόταν τὸ σπῆτι, ποῖος τὰ παιδιὰ, ἂν ἀσχολοῦσαμε τὴ γυναῖκα στὴν κυβέρνησι τῆς πολιτείας; Καὶ μὴ δὰ θὰ ἦτον χρεια νὰ ἀσχολήσωμε ὅλαις ταῖς γυναῖκα σὲ τοῦτο; Ἡ μὴ δὰ θὰ ἦτον χρεια νὰ λείπῃ ἡ γυναῖκα ὅλαις ταῖς ἡμέραις καὶ ὅλαις ταῖς ὥραις ἀπὸ τοῦ σπῆτι; Ἡ μὴ δὰ μιὰ μόνη γυναῖκα εἶναι στὸ κάθε σπῆτι; Ἐπειτα, ὡς κι' ὁ ἄνδρας ἀπὸ ταῖς δουλείαις τοῦ σπητιοῦ ἐμποροῦσε κι' αὐτὸς κάτι νὰ κἀνῃ, καθὼς κάνουν καὶ σήμερα πολλοὶ ἄνδρες· καὶ ταῖς ὥραις ἐκείναις ποὺ μιὰ γυναῖκα θὰ ἦτον ἀσχολημένη ὅξω, ἂν δὲν ἦτον ἄλλη γυναῖκα γιὰ νὰ μείνῃ

στο σπῆτι, θά ἔμενε ὁ ἄντρας. Δὲν βλέπω τί καὶ τί παρᾶξεν θά ἦτον τοῦτο.

Ἀλλὰ εἶναι κ' ἓνα ἄλλο ποῦ δὲν τὸ λέτε, ποῦ ὅμως τὸ συλλογίζεστε οἱ περισσότεροι καὶ ποῦ γιὰ τοῦτο δὲν μπορῶ ἐγὼ νὰ τ' ἀφήσω· εἶναι ἡ ζήλεια. Ὁ ἄντρας δὲν θά ἐμπιστευοῦν ν' ἀφίνη τῇ γυναίκα του, λέτε, νὰ βγαίνει ἐλεύθερα μοναχὴ ἔξω ἀπὸ τὸ σπῆτι. Σὲ τοῦτο ἐμποροῦσα νὰ σᾶς ἀποκριθῶ πῶς ὅποιος δὲν δίνει πίστι τῆς γυναίκος του, κάνει ἄδικο καὶ τῆς γυναίκος του καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του· ἀλλὰ δὲν σᾶς τὸ λέω τοῦτο, ἐπειδὴ ἔξω ποῦ δὲν σᾶς πείθει, καὶ σᾶς παρατηρῶ μόνον πῶς ἡ γυναίκα σήμερα εἶν' ἐλεύθερη καὶ βγαίνει, καὶ πῶς ἡ διαφορὰ δὲν θά ἦτον ἄλλη παρὰ πῶς τότες θά ἔβγαине πλέον συχνὰ καὶ πλέον ἐλεύθερα παρὰ τώρα. Βεβαιωθῆτε πῶς ἡ γυναίκα ἔχει εὐκολία καὶ ἀσφάλεια μέσα στὸ σπῆτι της ὅση τῆς χρειάζεται γιὰ νὰ μὴν ἀποφασίσῃ νὰ κινδυνέψῃ ὅξω τοῦ σπητιοῦ της καὶ νὰ ἐκτεθῇ σὲ τρίτα πρόσωπα, μάλιστα ἂν τύχῃ νὰ ἦναι σὲ μικρὴ κοινωνία καὶ νὰ ἦναι γυναίκα ποῦ νὰ τὴν μέλλῃ γιὰ τὴν ὑπόληψί της, καθὼς ὑποθέτομε. Ἐχομε τὴν ἀποδείξι σήμερα ἡ γυναίκα ὡς καὶ σήμερα βγαίνει, καὶ βγαίνει μοναχὴ μὲ μίαν αἰτία καὶ ἄλλη· ἄλλ' ὅμως ὅσα συμβαίνουν (καὶ συμβαίνουν ἴσως παραπολλά, δὲν σᾶς ἐναντιόνομαι), ὅλα μέσα στὸ ἴδιο τὸ σπῆτι συμβαίνουν. Ἀλλ' ὅταν ὅμως δώσωμε μίαν ἄλλην ἀνατροπὴ τῆς γυναίκος, θά τὴν διορθώσωμε καὶ σὲ τοῦτο καὶ θά τὴν κάμωμε νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ αἰσθανθῇ αὐτὸ τὸ καθῆκον ποῦ ἐπιβάλλεται στὴ γυναίκα ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ σύστημά μας καὶ ποῦ σήμερα σχεδὸν καμία γυναίκα δὲν τὸ καταλαβαίνει.

Ἡ μὴ ἡ γυναίκα, ἂν τῆς ἐδίναμε τὴν κυβερνήσι, δὲν θά ἦτον καλὸς διπλωμάτης; Ἡ γυναίκα εἶναι πλασμένη γιὰ τοῦτο. Ἡ γυναίκα ἔχει λεπτότητα. ἔχει δευδερκία ποῦ δὲν τὴν ἔχει ὁ ἄντρας. Ἀλλὰ δότες της ἄλλην ἀνατροπὴ γιὰ νὰ δυνηθῇ ν' ἀσχολήσῃ τὸ πνεῦμα της, καὶ θά τὸ ἰδῆτε· ἂν σήμερα τὸ ἀσχολῇ σὲ μάταια καὶ σὲ οὐτιδανά, σὲ τοῦτο φταίμε οἱ ἴδιοι ἐμεῖς μὲ τὴν ἀνατροπὴ ποῦ τῆς δίνομε. Ἡ γυναίκα εἶναι μία γῆς ἀδούλευτη ἢ κακοδουλεμένη ποῦ δὲν μποροῦμε νὰ ξέρωμε τί θά ἐδύνοταν νὰ μᾶς δώσῃ, καὶ ποῦ ὅμως μποροῦμε νὰ συμπεράνωμε ἀπὸ τὴν καλὴ της ποιότητά καὶ ἀπὸ κείνο τὸ λίγο ποῦ ὡς τώρα μᾶς ἔδωκε. Ἡ μὴ δὲν θά ἐγνώριζε τὴν τέχνη ἡ γυναίκα, καλῆτερα παρὰ τὸν ἄντρα, γιὰ νὰ ἐγγίξῃ τὴν καρδιά, γιὰ νὰ καταπείθῃ; Ἀλλ' ἴσως φο-

βάσιτε πῶς ἡ γυναίκα θά ἔκανε στὰ ξένα ἔθνη ἐκείναις ταῖς δίκαιαις παραχώρησαις ποῦ ἐμεῖς οἱ φυλάργυροι δὲν ἀποφασίζομε ποτὲ νὰ ταῖς κάμωμε. Νὰ ὡς καὶ σὲ τοῦτο ἡ ἀρμυδιότητα τῆς γυναίκος. Αὐτὸ θά ἦτον τὸ καλῆτερο μέρος ποῦ θά εἶχε ἡ γυναίκα νὰ ἐκτελέσῃ, ἐπειδὴ μὲ αὐτὸ θά ἀσφαλίζοτον ἢ εἰρήνη καὶ ἡ εὐτυχία ὅλου τοῦ κόσμου· ἂν τοῦτο ἐκατορθόνοτον, ἐνῶ ποῦ γιὰ τὴν γυναίκα θά ἦτον ἡ μεγαλύτερη ἀφορμὴ γιὰ νὰ περφηανεύεται, ἔπρεπε νὰ εἶναι γιὰ ἐμᾶς μιὰ ταπεινώσι τοῦτο καὶ μοναχὸ θά ἦτον ἀρκετὸ γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ τῆς γυναίκος τὴν ὑπεροχή. Ἀλλὰ ποῖος θά εἶχε καὶ περισσότερο δικαίωμα γιὰ νὰ διευθύνῃ τὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ καὶ ν' ἀποφασίζῃ γιὰ εἰρήνη καὶ πόλεμο, ἀπὸ τῇ γυναίκα; Ποῖος ἀπὸ τῇ γυναίκα αἰσθάνεται περισσότερο μέσα στὴν καρδιά του ὅλα τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου; Καὶ ὅμως ὁ ἐγωῖστὴς ἄντρας δὲν θέλει νὰ δώσῃ καμμίαν ἀξία καὶ καμμία πίστι στὰ τρυφερά καὶ φιλόφροντα αἰσθήματα τῆς γυναίκος, ἐνῶ ποῦ ἐξεναντίας δίνει ἀξία καὶ δίνει πίστι σὲ κάποιους βρωμεροὺς, καὶ ταῖς περισσότεραις φοραῖς ἀνόητους, δικούς του λογαριασμούς ποῦ τοῦ τοὺς ὑπαγορεύει ἡ ἀναισθησία του!

Ἀλλ' ὁ ἄντρας ἔχει τὴ δύναμι· κ' ἐπειδὴ ἔχει τὴν δύναμι, θεωρεῖται πῶς νὰ ἔχῃ καὶ τὸ δικαίωμα. Ἄν ἐκυβερνοῦσαν γυναῖκες, δὲν θά ἐγένονταν βέβαια ὁ βρωμερὸς καὶ ἀδιάντροπος ἐκεῖνος πόλεμος τῆς Κίνας τὰ 1842· ἀλλὰ μῆτε δὲν θά ἐγένονταν, ἐσεῖς θά μοῦ ἀντιτάξετε, ἡ ἐπανάστασι τῆς Γαλλίας τὸν περασμένον αἰῶνα ποῦ τὰ ἀποτελέσματά της ἐστάθησαν τόσο ὠφέλιμα γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα¹. Δὲν θά ἐγένονταν βέβαια μὴτ' ἐκείνη, ἐπειδὴ, ἂν ἐκυβερνοῦσαν γυναῖκες, δὲν θά ἦτον ἡ χρεῖα νὰ γένῃ. Καὶ μῆτε ὁ σημερινὸς καταστρεπτικὸς πόλεμος θά ἐγένονταν, ποῦ δὲν εἶχε καμμίαν ἀφορμὴ ἀξία νὰ τὸν δικαιολογήσῃ, καὶ ποῦ τὸν ἀρχίνισε τῶν ἀντρῶν ἡ ἀνότητ ματαιοδοξία καὶ τὸ φιλόπαιγο. Κυττάξετε τώρα τὰ ἀποτελέσματα· ἐγὼ δὲν σᾶς λέω γιὰ τοὺς τόσους ἀδικούς φόνους πατέρων, υἱῶν, ἀδερφῶν, συζύγων, γιὰ ταῖς λαχτάραις καὶ γιὰ τὸν πόνο τῶν δύστιχων γυναικῶν (ποῦ αὐτὰ εἶναι πράγματα ἀξέτιμωτα καὶ ποῦ κἀνέναν διορθωμὸ δὲν ἔχουν), μῆτε σᾶς λέω γιὰ τὰ τόσα ἄλλα κακὰ ποῦ εἶναι ἡ συνέπεια κάθε

¹ Τὸ λέν αὐτοί. Ἐγὼ τοὺς εὐρηκα σὲ ὅλα ἀνόητους καὶ ψεύταις καὶ ἀμφιβάλλω ὡς καὶ γιὰ τοῦτο. Ἀλλὰ γιὰ τὴ στιγμὴ τοὺς τὸ παραδέχομαι.

πολέμου, πυρπόλησαις, ἀρπαγαῖς, βιαιοπραξίαις κάθε λογῆς, πείνα, γύμνια, ξεσπῆτωμα σὲ καιρὸ χειμῶνος, τρομάραις, ἀρρώστιας, θανάτους, γιὰ ὅλαις ταῖς στενοχώριας καὶ ταῖς ἀνησυχίαις ποῦ βρίσκεται ἓνα δλᾶκαιρο μεγάλο ἔθνος ὡς τὰ χθὲς τόσο ἥσυχο καὶ εὐτυχισμένον· ἐγὼ δὲν σᾶς λέω τώρα γιὰ ταῦτα, ἐπειδὴ ἔξω πῶς αὐτὰ στοὺς ἄντρες δὲν κάνουν ἐντύπωσι· ἀλλὰ σᾶς λέω μόνον νὰ κυττάξετε ταῖς ὀλικαῖς τοῦ τόπου καταστροφαῖς· πέτε μου, πόσα χρόνια θά περάσουν γιὰ νὰ ματᾶρθουν τὰ πράματα στὴν πρώτη τους καλὴ κατάστασι;...

Χρειάζεται πολὺ γιὰ νὰ καταλάβετε πῶς ἡ γυναίκα μᾶς ὑπερέχει; πῶς ἡ εὐαισθησία της εἶν' ἀχώριστη μὲ τὴ νοημοσύνη; πῶς ὁ ἄντρας δὲν ξεχωρίζεται γιὰ ἄλλο τίποτα παρὰ μὲ τὴν κτηνώδη δύναμι, τὴν ἀσυλλόγιστη τόλμη καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλεονεξίας ποῦ θέλομε νὰ τὸ σκεπάσωμε δίνοντάς του ἓνα ἄλλο ὄνομα καὶ λέγοντάς το πνεῦμα ἐπιχειρηματικόν; Ἄν εἶναι γιὰ τοῦτα, ὁ ἄντρας ἔχει τὸ ἐνδοξο, καθὼς αὐτὸς τὸ λέει, στρατιωτικὸ στάδιο (ὅσο ποῦ καὶ γιὰ αὐτὸ ἔχει χρεῖα ἀκόμα ὁ κόσμος), ἔχει τὸ ναυτικόν, ἔχει τὴν οἰκουμένην ὅλην στάδιο ἀνοιχτὸ γιὰ νὰ πηγαίνη ν' ἀσχολῇ ὅποτε τοῦ ἔρχεται ἡ ὀρεξις καὶ νὰ ταῖς χαίρεται ὅπως καλῆτερα τοῦ ἀρέσει ταῖς ἀρεταῖς του.

Ἀκούσατέ με· ὁ κόσμος δὲν θά πάει καλὰ παρὰ ὅταν ὁ ἄντρας ἀποφασίσῃ νὰ ὑποδουλωθῇ τελειωτικῶς στὴ γυναίκα· παρὰ ὅταν ἡ κτηνώδης δύναμι ὑποταχθῇ στὸ λογικόν καὶ στὴν εὐαισθησία. Στὴν κυβερνήσι τοῦ σπητιοῦ ὁ ἄντρας ὑποτάσσεται, καὶ εἶν' εὐχαριστημένος· ὡς ὑποταχθῇ καὶ στὴν κυβερνήσι τῶν δημοσίων, καὶ θά εὐχαριστηθῇ ὡς κ' ἐκεῖ τὸ ἴδιο. Ἀλλὰ, ὡς τότες, θά μοῦ εἰπῆτε, καὶ ὅταν ὁ ἄντρας φτάσῃ νὰ γνωρίσῃ ἐκείνην τὴν ἀλήθεια, ὡς καὶ αὐτὸς θά δυνηθῇ τότες νὰ κυβερνήσῃ τόσο καλὰ καθὼς ἡ γυναίκα. Ποτὲ τόσο καλὰ, ἐπειδὴ ἡ γυναίκα εἶναι ἐκ φύσεως περισσότερον δεχτικὴ ἀπὸ τὸν ἄντρα. Ἡ μὴ φοβάστε πῶς δίνοντάς περισσότερη ἐλευθερία τῆς γυναίκος, πῶς ἀφίνοντάς της ἓνα κύκλο μεγαλύτερον ἐνεργείας, θά ἔχει αἰτία γιὰ νὰ διαφθαρή, γιὰ νὰ χάσῃ ἐκείνη τὴν ἀγνότητα ποῦ τὴν κάνει νὰ ἦναι εἰς ἐμᾶς τόσο ἀγαπη-

τή;... Αὐτὸ νὰ μὴ τὸ συλλογίζεστε· ἡ καρδιά τῆς γυναικὸς τόσο εὐκόλα δὲν διαφθείρεται· καὶ μὴ δὰ ἐφθάρηκε τόσο καιρὸ ποῦ συναναστρέφεται μαζί μ'ας μέσα σὲ τόσα ἔλασινὰ παραδείγματα σκληρότητος, ἀδικίας καὶ κάθε εἶδους ἀνθρώπινου ἐξευτελισμοῦ;

Ἀλλὰ τὸ πρᾶμμα, ἴσως μοῦ εἰπῆτε τώρα, θά ἦτον δύσκολο στὴν ἐφαρμογὴ του. Δὲν θά ἦτον τελείως δύσκολο. Πρῶτα θά ἐγένονταν ἡ ἀρχὴ καὶ θά ἐμοιραζόνταν οἱ ἄντρες μὲ ταῖς γυναῖκας τὴν κυβερνήσι· ἐκεῖ θά ἐδύνονταν ἐν μέρει καὶ νὰ ταῖς δοκιμάσουν· ἔπειτα βαθμὴδὸν θά ἐτραβιόνταν οἱ ἄντρες καὶ θά ἔμεναν μοναχαῖς ἡ γυναῖκες. Ἀλλὰ γιὰ τοῦτο θά ἦτον χρεῖα πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ ταῖς ἐτοιμάσωμε δίνοντάς τους ἄλλην ἀνατροπὴ διαφοροετική. Ἄν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου ἐκυβέρνησαν πάντα ἄντρες, δὲν ἀποδείχεται ἀπὸ τοῦτο πῶς αὐτὸ εἶναι καὶ πλέον σύμφωνον μὲ τὴν φύσιν, καθὼς μῆτε δὲν ἀποδείχεται πῶς νὰ ἦναι πλέον σύμφωνον μὲ τὴν φύσιν νὰ κυβερνᾶν ὅλα τὰ κνώδαλα μεταξὺ τῶν ἀντρῶν, καθὼς ἐσυνέβηκε πάντα σχεδὸν ἕως τώρα.

Τῆς δύστιχης τῆς γυναικὸς ἐμεῖς οἱ ἀρπαγες καὶ οἱ σκληροὶ τῆς ἐπήραμε ὅ,τι κ' ἂν εἶχε· τῆς ἐπήραμε περιουσία καὶ ἐλευθερία· ἐμεῖς τῆς ἐπεριορίσαμε τὴν ἐνέργεια τῶν αἰσθημάτων της ποῦ εἶναι ὁ πλέον πολὺτιμος θησαυρὸς της· ἐμεῖς τὴν ἐκάμαμε ν' ἀκούσῃ ὅλο τὸ βάρος τοῦ συχναντεροῦ τοῦ ζυγοῦ μας· ἐμεῖς τὴν ἐφονέψαμε· ἔχομε τὸν ἐγωῖσμό καὶ τὴν ἀναισθησία γιὰ νὰ πιστεύωμε πῶς μιὰ τέτοια κατάσταση τὴν ζητάει ἡ φύσις· ἡ γυναίκα δὲν γνωρίζει τὴν αἰτία ποῦ βρίσκεται σήμερα σὲ αὐτὴ τὴν κατάστασι, ἀλλ' ὅμως τὸ ἄδικο ποῦ τῆς γένεται τὸ αἰσθάνεται καὶ ὅμως ποτὲ δὲν ἀκούσαμε ἀπὸ τὸ στόμα της ἓνα παράπονο, ποτὲ μιὰ διαμαρτυρήσι· ὅλα τὰ ὑπόφερε καὶ ἀκολουθαίει νὰ τὰ ὑποφέρῃ μὲ τὴν ἀγγελικὴν ὑπομονὴν της· καὶ δὲν θέλομε σὲ αὐτὴ νὰ ὑποταχτοῦμε; καὶ ἀμφιβάλωμε ἂν πρέπῃ νὰ ἐμπιστευτοῦμε στὰ χέρια της τὴν κυβερνήσι μας;

Ὡ γυναίκα! ἡ τύχη ἡ δική σου εἶναι ἡ τύχη ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος· ὁ ἄντρας ἔπρεπε νὰ εἶναι δοῦλος σου, καὶ ὁ ἄντρας σὲ κυριεύει. Ἀλλὰ τί νὰ κάμωμε, δύστιχη; ἡ ποῦ νὰ πᾶμε;

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΝΕΜΕΝΟΣ

Ο ΠΟΛΙΟΥΧΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Η μνήμη του Ἀγίου Σπυρίδωνος ὑπὸ μὲν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εορτάζεται τὴν 12 Δεκεμβρίου, ὑπὸ δὲ τῆς Δυτικῆς μετὰ δύο ἡμέρας, ἤτοι τὴν 14. Ἐν τῷ ἀρχαιοτάτῳ τοῦ ἁγίου τούτου βίῳ τῷ συντάχθεντι ὑπὸ Θεοδώρου ἐπισκόπου Πάρου, τοῦ ἀκμάσαντος κατὰ τὴν ἐβδόμην ἑκατονταετηρίδα, ἱστορεῖται ὅτι ἡ μνήμη τοῦ Ἀγίου ἐτελεῖτο κατὰ τὴν τεσσαρεσκαδεκάτην ἡμέραν τοῦ Δεκεμβρίου. Οἱ ἐν Ἑπτανήσῳ ὅμως δυτικοὶ συνεορτάζουν μετὰ τῶν ὀρθοδόξων. Σημειωτέον ὅτι ἐν Ἑπτανήσῳ ἡ δυτικὴ ἐκκλησία τηρεῖ ἀκόμη τὸ Ἰουλιανὸν Ἡμερολόγιον.

Ὁ ἅγιος Σπυρίδων, τὸν ὁποῖον πολλοὶ καὶ ὀρθόδοξοι καὶ δυτικοὶ ἐβιογράφησαν, κατέχει εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ θέσιν διαπρέπουσαν διὸ καὶ ὁ πολὺς Βαρώνιος τὸν ἀποκαλεῖ «γενναϊότατον Ὁμολογητὴν τῆς πίστεως, ἀρετὴν περιουγαζομένην ὑπὸ θαυμάτων, ἄστρον φαεινότατον, ἐπίσκοπον στήσαντα ἐν ἐνδοξότατα τρόπαια κατὰ τῆς φιλοσοφικῆς ἀλαζονείας καὶ πρωτοεργὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας».

Ὁ ἅγιος Σπυρίδων ἐγγενήθη ἐν Κύπρῳ περὶ τὸ τέλος τῆς τρίτης ἑκατονταετηρίδος καὶ ἤκμασεν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου καὶ Κωνσταντίνου. Νυμφευθεὶς ἀπέκτησε θυγατέρα τὴν Εἰρήνην, διακρινομένην ἐπὶ ἀγιωσύνῃ. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ποιμὴν προβάτων, ἀλλὰ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν λογικοῦ ποιμνίου καὶ ἠγωνίζετο ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπέκτα νέας δυνάμεις ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου. Ἰδίᾳ εἰργάζετο πρὸς καταπολέμησιν τῆς εἰδωλολατρίας, ἥτις ἀκόμη εἶχεν ἀρκετοὺς πιστοὺς. Ἀποθανούσης τῆς ἐναρέτου συζύγου αὐτοῦ ἐπροχειρίσθη ἐπίσκοπος Τριμυθούντος, μεσογείου τῆς Κύπρου πόλεως, νῦν ἀσήμουν χωρίου καλουμένου Τριμυθουσία. Ἱεράρχης ὢν, ἠδύνατο ἀποτελεσματικώτατα νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ ἀγῶνες του ἐστέφοντο πάντοτε ὑπὸ ἐπιτυχίας. Οἱ λόγοι του εἶχον ἐπιρροὴν εἰς τὰ πλήθη, διότι, ὅτι ἔλεγεν ἔπραττε, καὶ συνεπῶς ἦτο ὁ ἴδιος παράδειγμα ζωντανὸν τοῦ εὐαγγελικοῦ βίου.

Ἡ τοῦ ἡθους μελιχρότης, ἡ ταπεινότης, ἡ σεμνοπρέπεια, ἡ πραότης, ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ ἀμνησικακία, ἔκαμνον τὸ ὄνομά του ἀγαπητὸν εἰς πάντας. Ἰδίως δὲ διεκρίνετο διὰ τὴν ἀγά-

πην πρὸς τὸν πλησίον. Ἄν καὶ ἀπέφευγε τὸν θόρυβον τοῦ κόσμου, ἔτρεχε πρόθυμος ἐκεῖ ὅπου τὸ καθήκον τὸν προσεκάλεε διὰ νὰ φανῇ ὠφέλιμος. Ἡ πρὸς τοὺς ξένους φιλοξενία καὶ ἡ πρὸς τοὺς πτωχοὺς βοήθεια ἐφθανε μέχρι σχολαστικότητος. Ἐν καιρῷ φοβεροῦ λοιμοῦ, ὡς φιλόστοργος πατὴρ καὶ ἀτρόμητος ἱατρός τῶν ψυχῶν, ἔτρεχε διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς δυστυχεῖς ἀσθενεῖς, νὰ τοὺς ἐνισχύσῃ μετὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν. Ἡ παρουσία του ἦτο παντοῦ ἐπιθυμητή, ὠφέλιμος. Οἱ ἄνθρωποι ἐνεπιστεύοντο εἰς αὐτόν, διότι εἶχον πίστιν εἰς τὴν ἀγάπην του. Ἡ θαυματουργὸς του δύναμις εἶχε πείσει καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους.

Μεταξὺ τῶν χριστιανῶν τῶν πρώτων αἰώνων δὲν ἔλειπον αἱ περὶ τοῦ ἐνιαίου τοῦ Θεοῦ ἐριδες. Αἰφνης ἀνεφάνη καὶ τὸ ἀρειανὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον δεινῶς συνετάραττε τὸν μόλις παγιούμενον χριστιανισμόν. Ὁ Κωνσταντῖνος πρὸς λύσιν τοῦ ἀρειανισμοῦ συνεχρότησε τῷ 325 τὴν Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμένην Σύνοδον καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος παρέστη προεδρεύων αὐτῆς. Ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ καὶ ὁ ἅγιος Σπυρίδων παρέστη. Δὲν ἦτο ἀνὴρ παιδείας διὰ νὰ παραβληθῇ μετὰ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου. Οὐχ ἦττον καὶ αὐτὸς ἠθέλησε νὰ πείσῃ δι' ἀπλουσιότατον συλλογισμόν περὶ τοῦ τριουσιότητος καὶ τοῦ ἀδιαιρέτου τῆς Ἀγίας Τριᾶδος. Μετὰ τοὺς λόγους του, λαβὼν «εἰς τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ κεραμίδα, ἐσφίγγεν αὐτὴν καὶ εὐθὺς ἀνέβη πῦρ εἰς τὸν ἄερα, τὸ ὕδωρ ἐχύθη εἰς τὴν γῆν, ὁ δὲ πηλὸς ἔμεινεν εἰς τὰς χεῖρας».

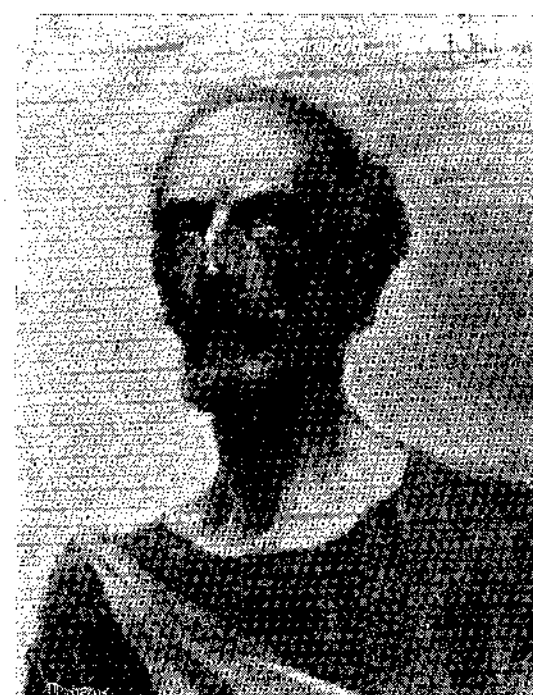
Τὸ λατινικὸν μαρτυρολόγιον κατατάσσει τὸν ἅγιον Σπυρίδωνα μεταξὺ τῶν Ὁμολογητῶν ὡς ὑποστάντα μαρτύριον περὶ τὸ 304 ἔτος ἐν Κύπρῳ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμίνου· ἐξώρυξαν δηλαδὴ τὸν δεξιὸν αὐτοῦ ὀφθαλμὸν καὶ ἀπέκοψαν τὰ ἄρθρα τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος καὶ κατηνάγκασαν αὐτὸν εἰς ἐργασίαν ἐν τοῖς μεταλλείοις.

Ἀγνοεῖται καὶ τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως του, καὶ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου του. Ἱστορεῖται ὅτι ἀπέθανε μετὰ τὴν Σαρδικὴν Σύνοδον περὶ τὸ 350 ἔτος, εἰς γεροντικὴν ἡλικίαν.

Τὸ σῶμα του ἔμεινε θαμμένον ἑκατὸν περὶπου ἔτη. Ἐκ Κύπρου μετηνέχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν. Εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐξετίματο μεγάλως. Κατ' ἔτος τὸ ἱερὸν λείψανον ἐ-



ΕΠΙΦΑΝ



ΕΠΙΦΑΝ

Β. ΙΣΑΚΗΣΙΟΥ

Β. ΙΣΑΚΗΣΙΟΥ

ξετίθετο· ἡ λειτουργία ἐτελεῖτο τῇ συμμετοχῇ τοῦ Πατριάρχου, μετέβαινε δὲ καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ.

Κατὰ τὴν ἄλωσην ὁ ἱερεὺς Γεώργιος Καλοχαιρέτας, πλούσιος εὐπατρίδης τοῦ Βυζαντίου, παραλαβὼν τὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ ἀποκείμενα σῶματα τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος καὶ τῆς Αὐγουστας Ἀγίας Θεοδώρας μετ' ἄλλων λειψάνων, ἔθεσεν αὐτὰ εἰς δύο σάκκους μετὰ ἄχνην τὰ ἐφόρτωσεν ἐπὶ ὑποζυγίου καὶ ἀνενόητος διήλθεν διὰ τῆς πορθουμένης πόλεως. Διασωθεὶς οἰκογενειακῶς ἐφθασε, τῷ 1456, εἰς Παραμυθίαν τῆς Ἠπείρου μετὰ τὸν πολυτίμων κειμηλίων. Ἀπὸ Παραμυθίας μετέβη εἰς Κέρκυραν, ἐνετοκρατουμένην τότε, ὅπου ἔτυχε φιλοξενίας.

Ἀποθανόντος τοῦ Καλοχαιρέτα οἱ τρεῖς υἱοὶ του Φίλιππος, Λουκάς καὶ Μάρκος, διενεμήθησαν τὴν πατρικὴν τῶν περιουσίαν. Οἱ δύο πρῶτοι ἔλαβον τὸ λείψανον τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος, ὁ δὲ τρίτος τὸ τῆς Ἀγίας Θεοδώρας μετ' ἄλλων λειψάνων. Οὗτος, ὁ Μάρκος, ἐδώκεν τὸ μερίδιόν του εἰς τὴν Κοινότητα Κερκύρας τῷ 1483.

Ἀνὰ τὸν χριστιανικὸν κόσμον εἶχε διαδοθῇ ὅτι τὸ λείψανον τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος εὐ-

ρίσκειτο εἰς Κέρκυραν. Οἱ παρεπιδημοῦντες ξένοι ἀπεφάνοντο ὅτι λείψανον, τόσο ἐνδοξον, δὲν ἔπρεπε νὰ μένῃ εἰς τὴν μικρὰν Κέρκυραν, ἀλλ' εἰς μεγάλην πρωτεύουσιν, Ρώμην, Βενετίαν, Μαδρίτην. Ὁ ἱερεὺς Φίλιππος ἀπεφάσισε νὰ μεταφέρει τὸ λείψανον εἰς Βενετίαν τῷ 1489, καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐζήτησε καὶ ἔλαβε γράμματα παρὰ τοῦ Λόγγι τῆς Βενετίας ἐξασφαλίζοντος τὴν ἀποστολὴν τοῦ λειψάνου.

Ἐνδοὺς ἔπειτα εἰς τὰς θερμὰς παρακλήσεις τῶν Κερκυραίων, μετέλλαξε γνώμην καὶ κατέθεσε τὸ λείψανον ἐν τῷ ναῷ τῆς Κοινότητος Ταξιάρχου Μιχαὴλ καὶ αὐτὸς διέμεινεν ἐν Κερκύρᾳ ὡς κτήτωρ. Ἀποθανόντος τοῦ ἱερέως Φιλίππου, τὸ λείψανον ἐκληρονόμησαν ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μαρία—ἀνηλίκου οὔσης τῆς θυγατρὸς του Ἀσμηίνης—καὶ ὁ ἀδελφὸς του Λουκάς ἐν Ἀρτῇ διαμένων. Οὗτος ὅμως τῷ 1512 ἐδώκεν τὸ μερίδιόν του εἰς τὴν ἀνεψιάν του Ἀσμηίναν.

Ἡ κόρη γενομένη κάτοχος τοῦ ἁγίου σώματος, ἐθεωρεῖτο ἡ μᾶλλον πολύφερονος τῆς χώρας καὶ οὕτω συνεζεύχθη μετὰ τοῦ εὐπατρίδου Κερκυραίου Σταματίου Βούλγαρη τῷ 1521. Εἰς τὸ προικοσύμφωνον γραφὲν ἑλληνιστὶ ὑπὸ

Πολλοί πανηγυρικοί λόγοι εγράφησαν, ἀπηγγέλησαν, ἐτυπώθησαν, διότι ἐτησίως, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου, τῇ 12 Δεκεμβρίου καὶ τῇ τρίτῃ τοῦ Πάσχα, ὁ ἱεροκῆρυξ ἐκφωνεῖ μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, κατάλληλον ἐγκώμιον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος. Ἐπίσης καὶ ὁ δυτικὸς ἱεροκῆρυξ ἐν τῷ

δυτικῷ μητροπολιτικῷ ναῷ, ἐτησίως ἐκφωνεῖ ἰταλιστὶ, τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ, τὸν ἐγκώμιον τοῦ Ἁγίου. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Βόνης, ἐπίσκοπος Ζακύνθου τῶν Δυτικῶν καὶ ὑπατος ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας, ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσε σειρὰν *συνέτων* ἰταλιστὶ εἰς τὸν Ἅγιον Πολιούχον Κερκύρας.

ΣΠΥΡ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΓΑΜΟΙ ΒΥΖΑΝΤΗΝΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ

Ἡ λεπτολόγος ἐθιμοτυπία τῆς αὐλῆς τῶν βυζαντινῶν Βασιλέων, τὴν ὁποίαν περιέσωσεν ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ πορφυρογέννητος εἰς τὴν πολύτιμον καὶ ἀγκυλωδεστέην συγγραφὴν, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἐκθεσις τῆς βασιλείου τάξεως*» εἶχε καὶ διὰ τοὺς γάμους τῶν Βασιλέων καθιερώσει ἰδίαν τελετὴν¹.

Οἱ βασιλικοὶ γάμοι ἐτελοῦντο κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἡ ὁποία ἔκειτο εἰς τὸ παλάτιον τῆς Δάφνης². Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἦτο ἀρχαιοτάτη, ἐκτίσθη δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Πουλχερίας³ ὁ Θεοφάνης εἰς τὴν χρονογραφίαν του ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 420 μ. Χ. ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ἀντιδωρούμενος μεγάλῃν χρηματικὴν δωρεάν τοῦ Βασιλέως Θεοδοσίου, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τὸ λείψανον τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου· μόλις δὲ ὁ κοιμιστὴς τοῦ ἱεροῦ λειψάνου ἀφίκετο εἰς τὴν Χαλκηδόνα ἔναντι τοῦ Βυζαντίου, ἡ Πουλχερία εἶδε κατ' ὄναρ τὸν πρωτομάρτυρα λέγοντα πρὸς αὐτὴν «*ἰδοὺ ἡ προσευχὴ σου εἰσηκούσθη καὶ ἡ αἰτήσίς σου γέγονεν καὶ ἦλθον εἰς Χαλκηδόνα*»⁴. Τὸ ὄνειρον τοῦτο τῆς θρησκολήπτου Πουλχερίας ἐγένετο αἰτία τῆς ἰδρύσεως τοῦ ναοῦ τοῦ πρωτομάρτυρος εἰς τὸ παλάτιον τῆς Δάφνης.

Εἰς τὸ εὐκτήριον λοιπὸν τοῦτο ἐτελοῦντο κατὰ συνήθειαν ἀρχαιοτάτην οἱ γάμοι τῶν βυζαντινῶν Βασιλέων, προτιμωμένοι πιθανῶς τῶν λοιπῶν εἰς τὸ Μέγα Παλάτιον ἐκκλησιῶν διὰ τὴν ἐπωθυμίαν τοῦ ἁγίου. Βραδύτερον ὁμως, ἴσως μετὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀρχῆς Βασι-

λείου τοῦ Μακεδόνα «*ἐκαινοεργήθη* — κατὰ τὴν φράσιν Κωνσταντίνου τοῦ πορφυρογεννήτου — τοῦ γίνεσθαι τὸ στεφάνωμα τοῦ Βασιλέως ἐν τῷ ναῷ τοῦ παλατίου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Φάρου»⁵.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις τῶν γάμων ἦτο ἡ συνήθης⁶, ἐτελεῖτο δὲ ἡ ἱερολογία ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου, μεταβαίνοντος εἰς τὰ ἀνάκτορα. Κατὰ τὰς πλείστας ὁμως τῶν περιπτώσεων, προηγείτο τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου ἡ στέψις καὶ ἡ ἀναγόρευσις τῆς βασιλικῆς μελλοσύμφοις εἰς Αὐγούστην. Οὕτω τοῦλάχιστον περιγράφει ὁ Πορφυρογέννητος τὴν τελετὴν καὶ ἐξ ἄλλων δὲ πηγῶν⁷ τεκμαιρόμεθα τοῦτο. Ἰσως ἡ λεπτολόγος βυζαντινὴ ἐθιμοτυπία καθιέρωσεν οὕτω τὴν τελετὴν, ἵνα ἡ σύζυγος τοῦ Βασιλέως — ἡ ὁποία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦτο θυγάτηρ ἀπλοῦ ὑπηκόου εὐγενοῦς ἢ καὶ χειρῶνακτος — στεφομένη πρὸ τοῦ γάμου αὐτῆς Αὐγούστη τὴν Ρωμαίαν, καθίσταται ἴση τὴν κοινωνικὴν τάξιν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὁποίου ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐκκλησίας, ἵνα λάβῃ τὴν εὐλογίαν τοῦ γάμου.

Ἡ τελετὴ τῆς στέψεως τῆς Αὐγούστης ἐτελεῖτο ὡς ἑξῆς.

Ἀπὸ πρωΐας, κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν βασιλικῶν γάμων, ἢ καὶ ὀλίγας ἡμέρας πρότερον, οἱ συγκλητικοὶ πάντες, προσερχόμενοι εἰς τὸ Κονιστόθριον — αἴθουσαν τοῦ παλατίου τῆς Δάφνης ἔνθα ἐτελοῦντο αἱ συνεδριάσεις τῶν ὑπάτων καὶ τῶν συγκλητικῶν — περιβάλλοντο τὰ ὀρισμένα διὰ τὴν ἐορτὴν ἐπίσημα αὐτῶν ἐνδύματα. Κελεύοντος δὲ τοῦ Βασιλέως ἀνήρχοντο οἱ πατρίκοι καὶ οἱ τοῦ σεκρέτου εἰς τὴν Χρυσὴν χεῖρα, ἥτις ἐκαλεῖτο καὶ Πόριξ τοῦ

Αὐγουστέως, καὶ ἦτο στενὴ ἐστεγασμένη δίοδος διὰ τῆς ὁποίας συνεκοινωνοῦν δύο τρικλίνοι — αἰθουσα — τοῦ παλατίου τῆς Δάφνης, τὸ Ὀνοπόδιον καὶ ὁ Αὐγουστέως. Ἐποθετεῖτο τότε εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον τρικλινὸν σελλίον — ἔδρα — ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκάθητο ὁ Βασιλεὺς ἐστεμμένος καὶ ἐδέχετο τὸ προσκύνημα τῶν ἀνωτάτων τιτουχῶν καὶ ἀξιωματικῶν τοῦ κράτους ἦτοι *μαγίστρων, πατρικίων, συγκλητικῶν, ὑπάτων, κομήτων, κανδιδάτων καὶ στρατηλατῶν* οἱ ἀνώτατοι οὗτοι ὑπάλληλοι καὶ ἀξιωματικοὶ εἰσήγοντο εἰς τὸν τρικλινὸν τοῦ Αὐγουστέως ὅπως προσκυνήσωσι τὸν Βασιλέα ὑπὸ τοῦ πραιποσίτου — αὐλάρχου — καὶ τῶν δοσιτῶν — αὐλικῶν θυρωρῶν.

Μετὰ τὸ προσκύνημα τοῦτο τοῦ Βασιλέως εἰσήρχετο εἰς τὸν Αὐγουστέα ὁ τῆς καταστάσεως — τελετάρχης — μετὰ πέντε *σιλεντιαρίων* — αὐλικῶν θεραπόντων — οἵτινες ἴσταντο ὀπισθεν τῶν πατρικίων καὶ τῶν τοῦ σεκρέτου ἔνθεν κακείθεν. Νεύοντος δὲ τοῦ Βασιλέως πρὸς *πραιπόσιτον*, μετέβαιναν οὗτος εἰς τὸ εὐκτήριον τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τοῦ παλατίου τῆς Δάφνης καὶ προσεκάλει τὸν Πατριάρχην. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς εἰσόδου τοῦ Πατριάρχου εἰς τὸν Αὐγουστέα ὁ Βασιλεὺς ἐγειρόμενος ὑπεδέχετο αὐτόν. Ὅπισθεν τοῦ βασιλικοῦ καθίσματος ἦτο ἡπλωμένον *ἀντιμίσιον* — τάπης προσωρισμένος διὰ τὴν ἀποκλειστικὴν χρῆσιν τοῦ Βασιλέως — ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἦσαν τοποθετημένα αἱ πτυχαὶ τῆς μακρᾶς καὶ πολυτελοῦς βασιλικῆς χλαμύδος.

Μετὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Πατριάρχου, ὅστις ἐποθετεῖτο ὀπισθεν τοῦ Βασιλέως πατῶν εἰς τὸ ἀντιμίσιον, ὁ *πραιπόσιτος* εἰς ἕτερον τοῦ Βασιλέως νεῦμα εἰσήγεν εἰς τὸν Αὐγουστέα τοὺς ἐπισκόπους καὶ τὸν κληρὸν τοῦ πατριαρχικοῦ σεκρέτου — τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου — οἵτινες ἐλάμβανον θέσιν ὀπισθεν τοῦ βασιλικοῦ σεκρέτου τῆς αὐλικῆς ἀκολουθίας.

Ἀφ' οὗ δὲ οὕτως ἐτάσσοντο οἱ ἐν τέλει αὐλικοὶ ἢ κληρικοὶ περὶ τὸν Βασιλέα εἰς τὸν τρικλινὸν τοῦ Αὐγουστέως, εἰσήγετο ἡ μέλλουσα Βασίλισσα, ἡ Αὐγούστα, ἥτις ἄχρις ὥρας ἀνέμενεν εἰς τὸν κοιτῶνα αὐτῆς, τὸν εἰς τὸ Ὀκτάγωνον τοῦ παλατίου τῆς Δάφνης. Τὴν Αὐγούστην εἰσήγεν ὁ *πραιπόσιτος* διὰ τοῦ Διαβατικοῦ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου — στοᾶς τοῦ παλατίου, ἀγούσης ἀπὸ τοῦ κοιτῶνος τοῦ Ὀκταγώνου εἰς τὸν τρικλινὸν τοῦ Αὐγουστέως. Ἡ μέλλουσα Βασίλισσα τῶν Ρωμαίων, εἰσερχομένη

εἰς τὸν Αὐγουστέα, ἦτο περιβεβλημένη ἀστῆς ἐνδύματα, *σιχάρων* — ποδῆρες ἀχειρίδων ἐνδύματα — καὶ *μαφόριον* — πέπλον μετὰ καλύπτρας τῆς κεφαλῆς.

Μετὰ τὴν εἴσοδον τῆς Αὐγούστης ἤρχιζεν ἡ τελετὴ τῆς στέψεως. Ὁ Πατριάρχης ἀνεγίνωσκεν τότε τὰς ἐκκλησιαστικὰς εὐχάς, αἵτινες ἦσαν καθιερωμέναι διὰ τὴν βασιλικὴν χλαμύδα, τὸ στέμμα καὶ τὰ *πρεπενδοῦλια* — κοσμήματα ἐκ σειρᾶς μαργαριτῶν καὶ πολυτίμων λίθων, ἅτινα ἀνηρτημένα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀπὸ τοῦ στέμματος κατήρχοντο μέχρι τῶν ὠμων.

Κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν εὐχῶν τούτων ἡ μέλλουσα νὰ στεφθῇ Αὐγούστα ἐκράτει ἀνημμένας λαμπάδας, τὰς ὁποίας μετὰ τὸ πέρας τῶν εὐχῶν ἐπέδιδεν εἰς τὸν *πριμικήριον* — αὐλικὸν ὑπάλληλον — ἢ εἰς τὸν *δοσιτῆριον*.

Ὁ Βασιλεὺς τότε ἀφήρει ἰδιοχείρως τὸ *μαφόριον* τῆς Αὐγούστης καὶ παρέδιδεν αὐτὸ εἰς τοὺς *κουβικουλαρίους* — τάγμα αὐλικῶν θεραπόντων ἢ ἀκαλούθων ἀποκληθὲν οὕτω ἀπὸ τοῦ λατινικοῦ *eubiculum* —, παραλαμβάνων δὲ ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Πατριάρχου τὰ εὐλογηθέντα βασιλικά σήματα — τὴν χλαμύδα, τὸ στέμμα καὶ τὰ *πρεπενδοῦλια* — περιέβαλλε πρῶτον τὴν Αὐγούστην μετὰ τὴν βασιλικὴν χλαμύδα, εἶτα δὲ ἐπέθετεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς τὸ στέμμα καὶ ἀνήρτα ἀπ' αὐτοῦ τὰ *πρεπενδοῦλια*.

Καθ' ὅλην ταύτην τὴν τελετὴν, ἡ στεφομένη Αὐγούστα ἴστατο ὀρθία πρὸ τοῦ Βασιλέως, ὀρθίῳ ἐπίσης πρὸ τοῦ μοναδικοῦ καθίσματος τοῦ τρικλίνου μετὰ τὸ πέρας δὲ τῆς στέψεως ἐκομίζετο καὶ δεῦτερον *σελλίον* διὰ τὴν στεφθεῖσαν Αὐγούστην τότε δὲ καθήμενοι ἀμφότεροι οἱ Βασιλεῖς ἐπὶ τῶν σελλίων αὐτῶν ἐδέχοντο τὰ συγχαρητήρια τῶν ἐν τέλει.

Ἀπεσύροντο τότε ὁ Πατριάρχης, οἱ ἐπίσκοποι καὶ τὸ πατριαρχικὸν σεκρέτον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, εἰσήγοντο δὲ παρὰ τοῦ ἐπὶ τῆς καταστάσεως καὶ οἱ μὴ παραστάντες κατὰ τὴν τελετὴν τῆς στέψεως τιτουχοὶ ἢ ἀξιωματικοὶ τοῦ κράτους ἢ τῆς αὐλῆς καὶ οἱ λοιποὶ *σιλεντιαριοὶ* τοῦ Βασιλέως καὶ πίπτοντες πάντες πρηνεῖς προσεκύνουν τὰ γόνατα τοῦ τε Βασιλέως καὶ τῆς νέας Αὐγούστης· τελευταῖος δὲ πάντων προσεκύνει καὶ ὁ εἰσάγων αὐτοὺς τελετάρχης μετ' ὃ τοῦ *πραιποσίτου* φωνοῦντος «*κελεύσατε*» — πολυχρονίσαιτε — ἐπηύχοντο πάντες «*εἰς πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς χρόνους*»⁸ καὶ ἐξήρχοντο.

¹ Ἐκθ. Βασίλ. τάξ. I μ' σελ. 204.

¹ Ἐκθ. Βασ. Τάξ. I. λθ' — μά. σελ. 196—216 ἔκδ. Βόν.

² Ἐκθ. Βασ. Τάξ. I λθ'. σελ. 196—197.

³ Θεοφάν. χρονογρ. σελ. 86—87. ἔκδ. C. de Boor.

⁴ Ἐκθ. Βασ. Τάξ. I. λθ'. σελ. 201.

⁵ Ἐκθ. Βασ. Τάξ. I. λθ'. σελ. 196.

⁶ Θεοφάν. χρονογρ. σελ. 444.

Ἀπερχόμενοι τοῦ τρικλίνου τοῦ Αὐγουστέως οἱ ἐν τέλει, ἐτοποθετοῦντο ὡς ἑξῆς εἰς τὸ παλάτιον, ἵνα ἐπενφημήσωσι καὶ πάλιν τὴν Αὐγουστά, περιγεγραμμένην μετὰ τὸ προσκύνημα εἰς τὸ παλάτιον.

Οἱ πατρίκιοι μετέβαινον εἰς τὸ Ὀνοπόδιον, οἱ ἔπατοι ἔμενον εἰς τὸν Πόρτηκα τῶν ἰθ' ἀκουβίτων, ἦτοι τὴν εἴσοδον τοῦ προμνησθέντος τρικλίνου, οἱ κόμητες — βαθμοφόροι τοῦ στρατοῦ ἢ τοῦ ναυτικοῦ — οἱ κληρονομοὶ — τιτλοῦχοι τῆς αὐτῆς καὶ τάγμα βασιλικῶν σωματοφυλάκων — οἱ δομέστικοι — αὐλικοὶ ὑπάλληλοι — καὶ οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοὶ μετέβαινον εἰς τὸ Τριβουνάλιον ἢ ἄλλως τὸν τρικλινὸν τῶν κληρονομῶν καὶ τοῦτον τοῦ παλατίου τῆς Δάφνης.

Μετὰ τὴν ἐκ τοῦ Αὐγουστέως ἐξοδὸν τῶν αὐλικῶν καὶ ἀξιωματικῶν, ἤρχετο ἡ σειρά τῶν συζύγων αὐτῶν, ὅπως προσκυνήσωσι τὴν νέαν Αὐγουστά. Εἰσῆγοντο ὁδὸν καὶ αὐταὶ ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς καταστάσεως, προηγουμένης τῆς πρώτης τῶν συγκλητικῶν — συζύγου τοῦ προέδρου τῆς συγκλήτου — ἦν ὑπεβάσταζον ἀπὸ τῶν μασχαλῶν ὁ ἐπὶ τῆς καταστάσεως καὶ εἰς σιλεντάριος εἶποντο δὲ ταύτης αἱ λοιπαὶ τῶν συγκλητικῶν σύζυγοι κατόπιν εἰσῆγοντο κατὰ τάξιν αἱ ζῶσαι — αὐλικὸς τίτλος ἀπονεμόμενος εἰς τὰς συζύγους τῶν ἀνωτάτων ὑπαλλήλων τοῦ κράτους, πιθανῶς δὲ παρεμφερὲς πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν τιμῶν κυρίας τῶν σημερινῶν αὐλῶν — αἱ σύζυγοι τῶν πατρικίων, αἱ τῶν πρωτοσπαθαρίων καὶ σπαθαρίων, αἱ τῶν ὑπάτων, αἱ τῶν στρατόρων — ἀξιωματικῶν τῶν βασιλικῶν σταύλων — αἱ τῶν κομήτων καὶ κληρονομῶν, αἱ τῶν ἀκριβίων — τάγμα βασιλικῶν δορυφόρων — καὶ δομestικῶν, αἱ τῶν σιλεντάρων, αἱ τῶν βασιλικῶν μανδατόρων — διαγυγέων τοῦ Βασιλέως — αἱ τῶν κομήτων τοῦ ἀριστοῦ τάγματος τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς καλουμένου οὕτω — αἱ τῶν κομήτων τῶν πλοίων — ναυτικῶν ἀξιωματικῶν — αἱ τῶν πρωτοκτόρων — αὐλικῶν ὑπαλλήλων — καὶ αἱ τῶν κληρονομῶν.¹

Κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἀνωτέρω κυριῶν εἰς δοτιάριος προηγείτο κρατῶν βεργίων εἰς τὸ νεῦμα δὲ τοῦ δοτιαρίου αἱ εἰσαγόμεναι προσκύνουν τρεῖς τὰ γόνατα τῶν καθημένων Βασιλέων, τοῦ πραιποσίτου δὲ λέγοντος «κελεύσατε» ἐπὶ τὸν πᾶσαι καὶ ἐξερχόμεναι τοῦ

τρικλίνου τοῦ Αὐγουστέως μετέβαινον εἰς τὴν Χρυσὴν χεῖρα.

Περαιονμένοι οὕτω καὶ τοῦ προσκυνήματος τῶν συζύγων τῶν αὐλικῶν καὶ ἀξιωματικῶν, ἐπικολούθει ἡ περιαγωγὴ τῆς στεφθεῖσης Αὐγουστέως εἰς τὸ παλάτιον.

Τὴν Αὐγουστά, ἐξερχομένην τοῦ τρικλίνου τοῦ Αὐγουστέως, συνώδευον αἱ σύζυγοι τῶν πατρικίων καὶ τῶν συγκλητικῶν καὶ ἡ ἰδιαιτέρα αὐτῆς ἐκ κυριῶν αὐλικῆ ἀκολουθία — τὸ κουβούκλιον.

Ὁ πραιπόσιτος, ὁ ἐπὶ τῆς καταστάσεως καὶ ὁ πριμικήριος προηγούντο τῆς συνοδείας τῆς Αὐγουστέως, εἰς ἐκάστην δὲ θύραν τρικλίνου οἱ σιλεντάριοι ἀνύψουν τὰ παρατετάγματα διὰ τὴν διόδον τῆς ἀκολουθίας.

Ἡ συνοδία τῆς Αὐγουστέως διήρχετο τότε διὰ τοῦ Ὀνοποδίου καὶ τοῦ δικονίου — διόδου ἧς ἡ ὁροφὴ ὑπεκρετεῖτο πιθανῶς ὑπὸ δύο κινῶν — ἐνθα ἀνέμενον παρατεταγμένοι οἱ πατρίκιοι καὶ οἱ συγκλητικοί, καὶ μετέβαιναν εἰς τὸ τριβουνάλιον διὰ τοῦ πυλῶνος αὐτοῦ ἐνθα ἀνέμενον ὡς ἐρρέθη οἱ κόμητες, οἱ κληρονομοὶ, οἱ δομέστικοι καὶ λοιποὶ ἀξιωματικοί. Εἰς τὸ τριβουνάλιον ἦσαν πρὸς τοῦτοισι τοποθετημένα ὁ σταυρὸς, τὰ σκήπτρα, τὰ βασιλικά λάβαρα καὶ λοιπὰ σκεύη, οἱ δὲ δῆμοι (Βένετοι καὶ Πράσινοι) καὶ οἱ ἀρχόντες τῶν ταγμάτων εἰς τὰς ὁρισμένας δι' αὐτοὺς θέσεις περιστοιχίζον τὰ ἐμβλήματα ταῦτα τῆς βασιλικῆς ἰσχύος.

Κατὰ τὴν διάβασιν τῆς συνοδείας τῆς Αὐγουστέως διὰ τῶν ἀνωτέρω τρικλινῶν καὶ διόδων, οἱ ἀναμένοντες, ἐπὶ τῷ κελεύσματι τοῦ προπορευομένου ἐπὶ τῆς καταστάσεως, ἐπιπτον πρηνεῖς καὶ προσκυνοῦν ἐπενφημιούντες «εἰς πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς χρόνους», ἐγειρόμενοι δὲ μετὰ τὴν διέλευσιν τῆς πομπῆς παρεκκλινόμενοι ταύτην ὥστε ἡ Αὐγουστά εἰσῆρχετο εἰς τὸ Τριβουνάλιον παρὰ πάντων συνοδευομένη.

Ὁ πραιπόσιτος τότε καὶ ὁ πριμικήριος ὡδήγουν τὴν Αὐγουστά μέχρι τοῦ μέσου τῆς αἰθούσης, ἐκεῖ δὲ ταύτης ἱσταμένης οἱ αὐλικοὶ πάντες, οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ὁ λαὸς ἐπενφημοῦν.

«Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις χριστιανῶν
ἐνδοκία, διὸ ἡλέησεν ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ
Ἀὐτὴ ἡ ἡμέρα Κυρίου ἡ μεγάλη
Ἀὐτὴ ἡ ἡμέρα τῆς ζωῆς τῶν Ῥωμαίων
Ἀὐτὴ ἡ χαρὰ καὶ ἡ δόξα τοῦ κόσμου
Ἐν ἧ τὸ στέφος τῆς βασιλείας τῆς κορυφῆς σου
[ἀξίως περιετέθη.]

«Δόξα Θεῷ τῷ δεσπότῃ πάντων
«Δόξα Θεῷ τῷ ἀναδείξαντί σε Βασίλισσαν
«Δόξα Θεῷ τῷ στέφανῳ τὴν κορυφὴν σου
«Δόξα Θεῷ τῷ εὐδοκῆσαντι οὕτως
«Ἄλλ' ὁ στέφος σε Βασιλεὺς αὐτοχείρως
«Φιλάξει σε εἰς πλήθη χρόνων ἐν τῇ πορφύρᾳ
«Εἰς δόξαν καὶ ἀνέγερσιν τῶν Ῥωμαίων
«Εἰσακούσει ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ ὑμῶν»¹.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπενφημίας ταύτης, ὁ δοτιάριος ἐπέδιδε λαμπάδας εἰς τὴν Αὐγουστά, ἧτις λαμβάνουσα ταύτας ἐπροχώρει μέχρι τοῦ ὑπὸ τῶν σκήπτρων καὶ τῶν λαβάρων περιστοιχισμένου σταυροῦ εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην οἱ παριστάμενοι πάντες ἐπιπτον πρηνεῖς, ἐχαμηλοῦντο δὲ εἰς προσκύνειν τῆς Αὐγουστέως καὶ τὰ ἐμβλήματα πάντα τῆς βασιλείας σκήπτρα καὶ λάβαρα. Οἱ παριστάμενοι ἔκραζον τότε «τοῦτο βασιλεῖον Κύριε στερέωσον» καὶ οὕτως ἔληγε τὸ πρῶτον μέρος τῆς τελετῆς διὰ τῆς ὁποίας ἡ Βασίλισσα πρὶν ἢ καταστῆ σύζυγος τοῦ Βασιλέως ἐτέφετο Αὐγουστά τῶν Ῥωμαίων.

Οἱ συγκλητικοὶ ἀπῆρχοντο τότε ἐκ τοῦ Τριβουναλίου καὶ παρετάσσοντο πάλιν ὡς πρότερον εἰς τὸν Πόρτηκα τῶν ἰθ' ἀκουβίτων, τὸ δικονίον καὶ τὸ Ὀνοπόδιον, αἱ δὲ σύζυγοι αὐτῶν παρετάσσοντο πρὸ τοῦ τρικλίνου τοῦ Αὐγουστέως πρὸς ὑποδοχὴν τῆς Αὐγουστέως κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτῆς.

Ἡ Αὐγουστά ἀπῆρχετο τοῦ Τριβουναλίου χαιρετῶσα ἐνθεν κακεῖθεν τοὺς κεκλημένους ὑπὸ τὰς ἐπενφημίας αὐτῶν «πολλὰ τὰ ἔτη περισώσει ὁ Θεὸς τὴν Αὐγουστά» καὶ οἱ μὲν πατρίκιοι συνώδευον αὐτὴν μέχρι τῆς Χρυσῆς χεῖρας, οἱ δὲ ἔπατοι μέχρι τοῦ δικονίου, ἐπενφόμενοι «εἰς πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς χρόνους».

Ἐκεῖθεν διήρχετο καὶ πάλιν διὰ τοῦ Αὐγουστέως ὑπὸ τὰς ἡμιλατινικὰς ἐπενφημίας τοῦ κουβούκλιου «βαῖνε! βαῖνε! (bene, bene) ἡ Αὐγουστά καλῶς ἦλθες ἡ Αὐγουστά» καὶ συναντῶσα τὸν Βασιλέα εἰς τὸ Ὀκταγώνιον τῆς Δάφνης, εἰσῆρχετο μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Στεφάνου ὅπου ἐτελεῖτο ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἡ μνηστεία αὐτῶν.

Τῆς μνηστείας τελεσεθείσης οἱ Βασιλεῖς ἀπῆρχοντο τῆς ἐκκλησίας, ὁ δὲ Πατριάρχης ἐλειτούργει ἐν αὐτῇ καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας ἐπανῆρχοντο καὶ πάλιν καὶ ἐτελεῖτο

τότε τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. Ὁ Βασιλεὺς ἐστεφανοῦτο φέρων πάντοτε τὸ βασιλικὸν στέμμα.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ μυστηρίου οἱ νεόνυμφοι Βασιλεῖς ἐξήρχοντο τῆς ἐκκλησίας φέροντες τοὺς γαμήλιους στεφάνους καὶ, διὰ τοῦ Ὀκταγώνου τῆς Δάφνης, τοῦ τρικλίνου τοῦ Αὐγουστέως καὶ τῆς Χρυσῆς χεῖρας, μετέβαινον εἰς τὸ Ὀνοπόδιον ἐνθα ἐδέχοντο αὐτοὺς οἱ Μάγιστροι καὶ οἱ Πατρίκιοι προσκυνοῦντες πρηνεῖς καὶ ἐπενφόμενοι «εἰς πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς χρόνους», μετ' ὃ παρακολουθοῦντων καὶ τούτων μετέβαινον μέχρι τοῦ Σεκρέτου τῶν Ὑπάτων ἐνθα ἀνέμενον οἱ Συγκλητικοί, οἵτινες ἐπροσκύνουν ἐπίσης πρηνεῖς καὶ ἐπὶ τὸν τοὺς νεονύμφους, οὓς καὶ παρεκκλινόμενοι.

Ἐκεῖθεν ἡ βασιλικὴ συνοδία μετέβαιναν εἰς τὸ Τριβουνάλιον ἢ τρικλινὸν τῶν Κληρονομῶν ἐνθα ἀνέμενον οἱ αὐτοὶ καὶ κατὰ τὴν στέψιν τῆς Αὐγουστέως κεκλημένοι. Κατὰ τὴν διάβασιν δὲ τῆς συνοδείας τῶν νεονύμφων διὰ τοῦ Τριβουναλίου τὰ μὲν ὄργανα τῶν Πρασίνων ἤλυνον, οἱ δὲ ψάλλται τῶν δῆμων ἔψαλλον.

Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν τοὺς δεσπότας φύλαξεν
Πνεῦμα τὸ πανάγιον τὰς αὐγουστας σκέπασεν
Κύριε ζωὴν αὐτῶν, διὰ τὴν ζωὴν ἡμῶν
Βασιλεὺς νεόνυμφε Θεὸς διαφυλάξει σε
Ἐντιμε, ἐνάρετε Τριάς κατακοσμήσει σε
Καὶ χαρὰν παρέξει σοι Θεὸς ὁ ἐπουράνιος
Ἐδλογῶν τὸν γάμον σου ὡς μόνος ὑπεράγαθος
Ὅς ἐν Κανᾷ τὸ πρότερον τῷ γάμῳ παρεγένετο
Καὶ ἐν αὐτῷ ἠδλόγησε τὸ ὕδωρ ὡς φιλάν.

[Θρωπος
Καὶ οἶνον ἀπετέλεσεν ἀνθρώποις εἰς ἀπόλαυσιν
Οὗτος εὐλογῆσει σε μετὰ τῆς συζύγου σου
Καὶ τέκνα σοι δωρήσεται Θεὸς πορφυρογέννητα
Ἀὐτὴ ἡ ἡμέρα τῆς χαρᾶς τῶν Ῥωμαίων
Ἐν ἧ ἐννυμφεύθη ἀναξ τῇ εὐτυχιστάτῃ Αὐγουστᾷ¹

Μετὰ τὴν γαμήλιον ταύτην ὥδην τὴν ψαλλομένην εἰς τὸ Τριβουνάλιον ἡ συνοδία τῶν νεονύμφων ἀπῆρχετο εἰς τὸν Παστόν — θάλαμον τοῦ παλατίου τῆς Δάφνης — εἰς τὴν κόγχην τοῦ ὁποίου ἱστατο ὁ βασιλικὸς κρόσβατος — ἡ γαμήλιος παστάς, — ἐφ' ἧς ἀπετίθεντο τὰ στέφανα τῶν νεονύμφων Βασιλέων.

Ἐνταῦθα πάλιν τῶν στεφάνων ἀποτιθεμένων οἱ ψάλλται τῶν δῆμων ἔψαλλον.

¹ Ἐκδ. Βασ. Ταξ. I. μ'. σελ. 208.

¹ Ἐκδ. Βασ. Ταξ. I. μ' σελ. 205 — 206.

¹ Ἐκδ. Βασ. Ταξ. I. λθ' σελ. 197, 198.

JOSEF KOHLER



JOSEF KOHLER

Εἶναι μία εὐγενὴς μορφή, ἥτις συναρπάζει καὶ ἐπιβάλλεται ἐκ πρώτης ὄψεως. Τὸ δλόμπιον παράστημα, ἡ μεγαλοπρεπὴς κεφαλή, οἱ ἀπασογράπτοντες καὶ διαρκῶς ἐρευνῶντες ὀφθαλμοί, ἡ μακρὰ καλλιτεχνικὴ κόμη, ὅλη ἡ ἐξωτερικὴ ἀπλότης, ἥτις ἴσῃ προφανῇ ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν μεγαλεῖον, παρουσιάζουσιν ἄνδρα τέλειον, πλήρη ζωῆς καὶ δυνάμεως, μεστὸν ὕλης σωματικῆς καὶ πνευματικῆς. Νομίζει τις δι βλέπει πρὸ αὐτοῦ τὸν Βάρολιν ἢ τὸν Κονιάκιον ἢ ἄλλον τινὰ τῶν ἐν τοῖς νόμοις τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ βαπτισμένων σοφῶν τοῦ Μεσαίωνος νομοδιδασκάλων, τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀναμορφωτῶν τῆς Δύσεως, οἵτινες ἔθεσαν τὴν κρηπίδα τοῦ ἀναγεννηθέντος πολιτισμοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων.

Τοιαῦτα τινὰ ἔγραφον πρὸ ἐνός καὶ ἡμίσεως ἔτους ὑποδεχόμενος ἐν τῇ Βασιλευσσίᾳ τὸν ἐξ Ἀθηνῶν τότε προσερχόμενον σοφὸν καθηγητὴν. Τὰς γραμμὰς ταύτας ἐπαναλαμβάνω ἐνταῦθα ἐν προοιμίῳ, διότι νομίζω δι ἐν αὐταῖς διατυπῶνται ἀκριδέστατα ὁ γενικὸς τοῦ ἐδρυματοῦς νομοδιδασκάλου χαρακτηρισμός.

Ὁ Κῶλερ ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1849 ἐν Ὁφενδούργῳ τῆς Βάδης. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἀκαδημαϊκῶν αὐτοῦ σπουδῶν διωρίσθη δικαστὴς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, προκαλέσας ἀμέσως τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν θαυμασμόν τῶν προϋσταμένων αὐτοῦ. Βαθεῖαν ἐνεποίησε εἰς αὐτοῦς ἐντόπωσιν, καθὼς μοῦ ἔλεγεν ὁ πολλὸς τῆς Γερμανίας πρεσβευτὴς καὶ πρῶτος αὐτῆς ἐν τῇ συνδιασκέψει τῆς Χάγης πληρεξούσιος βαρὼνος Μάροαλλ, ὅστις διετέλει τότε εἰσαγγελεὺς ἐν τῷ αὐτῷ δικαστηρίῳ τῆς Βάδης, ἡ ἀπέραντος μνήμη, ἡ δημιουργικὴ φαντασία, ἡ δξυδερκεία καὶ ἡ εὐθυγκρία τοῦ Κῶλερ, ὅστις ὑπὸ τοιούτων χαρισμάτων προικισμένος κατήλθεν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν κοινότητα καὶ ἤρχισεν ἀμέσως νὰ δρέπῃ δάφνας διὰ τῶν σοφῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν. Ἐν ἔτει 1879 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βυρζούργου, ἐν ἔτει δὲ 1888 προσεκλήθη ὑπὸ τὴν αὐτὴν ιδιότητα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου, ὅστις κοσμεῖ ἔκτοτε τὰς νομικὰς καθέδρας, συγκεντρῶν ἐκάστοτε διὰ τῆς ἐπαγωγῆς διδασκαλίας τὸν ἐκατοντάδας παντοδαπῶν ἀκροατῶν.

Ὁ Κῶλερ εἶναι πνεῦμα πολυσχιδὲς καὶ μεγαλεπήβολον, ὥς ἐκ τούτου δὲ δὲν περιορίσθη

— ὡς εἴθισται ἐν Γερμανίᾳ — καλλιέργειαν μίαν ἀποκλειστικῶς εἰδικότητα, ἀλλὰ κατάρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ τοιαύτην εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς κλάδους τῆς πολυδαίδαλου νομικῆς ἐπιστήμης. Τοῦτου τεκμήριον ἀρετὸν ἐγγράφον αἱ ἐρηξικέλευθοι καὶ ἐμδριθεῖς μελέται τοῦ μεγαλοφυοῦς ἐπιστήμονος ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ δικαίου, ἐπὶ τοῦ ἀστικοῦ, τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καὶ ποινικῆς δικονομίας. Εἰς τὰ νόμιμα ἰδίᾳ, τὰ διέποντα τὰς πτωχεύσεις καὶ τὴν εὐρεσιτεχνίαν, ὁ Κῶλερ θεωρεῖται ἀπόλυτος ἀθθενία Ἰδιαιτέρῳ τρέφει συμπάθειαν πρὸς τὴν συγκριτικὴν ἐπιστήμην τῶν δικαίων, δι' ἧς διήνοιξε νέους δρόμους πρὸς μελέτην τῶν σχέσεων τῶν διαφόρων πολιτισμῶν, σχέσεων, αἵτινες δύνανται νὰ ἐξακριβωθῶσι διὰ τῆς ἐπιμελοῦς συγκρίσεως τῶν κατὰ καιροὺς καὶ κατὰ τόπους ἰσχυόντων ἐγγράφων ἢ ἀγράφων νόμων καὶ θεσμῶν, οἵτινες εἶναι ἀέλιπτοι τὸ πιστὸν κἀποπτερον τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐκάστου λαοῦ.

Πολύτιμοι εἶναι αἱ μελέται τοῦ Κῶλερ ἐπὶ τῶν νομοθεσιῶν τῶν αὐτονόμων ἰταλικῶν πόλεων τοῦ Μεσαίωνος, ὅς ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν περιεκτικὸν τίτλον «*Studien aus dem Strafrechte*». Εἰς ὅποιαν ἀκμὴν εἶχον φθάσῃ αἱ πόλεις αὗται εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας, καταφαίνεται δὲ καὶ ἐκ τῶν νομοθεσιῶν αὐτῶν, ἰδίᾳ τοῦ ναυτικοῦ δικαίου τῆς ἀσῆμου σήμερον Ἀμάλφης (Tabula Amalfitana) καὶ τῶν

«πολλὰ ἔτη εἰς πολλὰ

» Καλῶς ἤλθες ὁ Δεσπότης τῶν Ρωμαίων
καλῶς ἤλθες

» Καλῶς ἤλθες ὁ Δεσπότης σὺν τῇ Ἀγούστᾳ

» Εἰς οὐσίαν καὶ ἀνέγειρον τοῦ κόσμου

» Σὺ ἐνυμφεύθης ἐκ Θεοῦ τῇ πορφύρᾳ

» Σὺ ἐλόγησεν ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ

» Στεφανώσας σε τῇ αὐτοῦ παλάμῃ

» Ἀλλ' ὁ εἰς ταύτην καλέσας σε τὴν ἀξίαν

» Καὶ συζεύξας σε (τῷ δέινῳ) τῷ Δεσπότη

» Τοὺς χρόνους σου πληθύνει ἐν τῇ πορφύρᾳ

» Εἰσακούσει ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ ἡμῶν¹Ἐξηκολούθουν δὲ οἱ ψάλλται τῶν δῆμων
ἐπευχόμενοι

καλῶς ἤλθες

» Καλῶς ἤλθες θεοεπίλεκτη Ἀγούστα

καλῶς ἤλθες

» Καλῶς ἤλθες θεοσκέπαστε Ἀγούστα

καλῶς ἤλθες

» Καλῶς ἤλθες (ὁ δέινῳ) χαρὰ Ρωμαίων

καλῶς ἤλθες

» Καλῶς ἤλθες ἡ εὐγένεια τῆς πορφύρας

καλῶς ἤλθες

» Καλῶς ἤλθες ἡ ποθουμένη παρὰ πάντας

καλῶς ἤλθες

» Σὺ ἐκ θείας ψήφου προεχειρίσθης

» Πνεῦμα τὸ πανάγιον τὸν γάμον ἐπευλόγησον

» Ὁ ἐν Κανῇ Χριστὸς ἐλόγησας τὸν γάμον

» Εὐλόγησεν ὁ στεφάνωμά σου (ὁ δέινῳ) ἀδ-

[τοκράτωρ

» Μετὰ τῆς συζύγου σου τῆς (δέινῳ)

» Εἰς ἡμέρας καὶ καιροὺς καὶ χρόνους

» Ἔως ἄκρου γῆρας ὑμῶν ἐν βίῳ

» Εἰς δόξαν αὐτοῦ καὶ εἰς οὐσίαν τῶν Ρω-

[μαίων

» Εἰσακούσει ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ ὑμῶν

» Κύριε ὁ τούτους συζεύξας σὺ αὐτοὺς περισώζε

» Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος δὸς αὐτοῖς ὁμόνοιαν

» Τοῦτο τὸ βασίλειον Κύριε στερέωσον

» Πνεῦμα τὸ πανάγιον τὸν γάμον ἐπευλόγησον²

Μεθ' ὃ ἡ ᾠδὴ ἀπηνθύνετο καὶ εἰς τὴν

νεόνυμφον Ἀγούστην

» Εὐφημῶμεν κατὰ χρόας τὴν χαρὰν ἡμῶν

[τὴν Ἀγούστην

» Πολλοὶ σου χρόνοι θεοπρόβλητε Ἀγούστα

πολλοὶ σου χρόνοι

» Πολλοὶ σου χρόνοι ἐντυχεστάτῃ Ἀγούστᾳ

πολλοὶ σου χρόνοι

» Πολλοὶ σου χρόνοι ἡ σύζυγος τοῦ Δεσπότη

πολλοὶ σου χρόνοι

» Σὺ ἐκ θείας ψήφου προεχειρίσθης

» Σὺ ἐνυμφεύθης ἐκ Θεοῦ τῇ πορφύρᾳ

» Εὐλόγησεν ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ

» Στεφανώσας σε τῇ ἰδίᾳ παλάμῃ

» Ἀλλ' ὁ εἰς ταύτην καλέσας σε τὴν ἀξίαν

» Καὶ συζεύξας σε (τῷ δέινῳ) τῷ Δεσπότη

» Τοὺς χρόνους σου πληθύνει σὺν τῷ Δεσπότη

» Εἰσακούσει ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ ὑμῶν¹

Οὕτω δὲ τῆς τελετῆς περαιουμένης μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν στεφάνων ἐπὶ τῆς γαμήλιον παστάδος, οἱ νεόνυμφοι Βασιλεῖς ἀπῆρχοντο διὰ τῶν Διαβατικῶν τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ τρικλίνου, τοῦ ὀνομαζομένου Ἐρως εἰς τὴν μεγάλην ἀνακτορικὴν αἴθουσαν τῶν ὑποδοχῶν καὶ ἐστιάσεων, τὸν τρικλινὸν τῶν ἰθ' ἀκουσίων, πρὸς ἀνάπαυσιν ἀπὸ τῆς μακροτάτης ταύτης καὶ κοπιατικῆς, πλὴν μεγαλοπρεποῦς τελετῆς.

ΜΙΧΑΗΛ ΓΟΥΔΑΣ

¹ Ἐκθ. Βασ. τὰξ. I λθ'. 200.

ΕΠΟΥΔΗ

Β. ΙΘΑΚΗΙΟΥ

¹ Ἐκθ. Βασ. τὰξ. I λθ'. σελ. 198.² Ἐκθ. Βασ. τὰξ. I λθ'. 199.

ΤΩΡΙΝΑ ΚΑΙ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑΙ ΠΑΡΑΧΑΙ

Ἡ πρώτη φοιτητικὴ ἐξέγερσις. — Ἡ ἀντεπάγκει τοῦ νοβο Μαυροκορδάτου. — Τὰ Μαυροκορδάτου. — Ἡ στάσις τοῦ Γιουβεταίου. — Τὸ «φλογερὸν καμίνι». — Γολβανικά, Ἑκπαιδευτικά τέλη, Ἐδαγγελικά, Ὁρεσιτικά. — Μία προσωπικὴ ἀνάμνησις. Ἡ τροχίμια καὶ αἱ παλάμαι τοῦ Μπαϊρακτάρη.

Αἱ Ἀθήναι ἐπέρασαν τελευταίως ὀλίγας ἡμέρας ἀνησυχίας. Διότι ἀνησυχία ἀπλώνεται ἐπάνω εἰς τὴν πόλιν μας ὅταν τὸ «φλογερὸν καμίνι» ἀποφασίσῃ νὰ μεταβληθῇ εἰς Αἴτναν καὶ εἰς Βεζούβιον. Βράζει ἐκεῖ μέσα νεότης ὀρμητικὴ καὶ ἀπερίσκεπτος, πρὸ πάντων θερμὴ καὶ χαϊδεμένη, καὶ ἀπὸ τὸν ἀναβρασμὸν τῆς νεότητος αὐτῆς κανεὶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ προμαντεύσῃ ποῖαν διαστάσεων πυρκαϊὰ θὰ ἐκραγῇ. Εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς οἱ φοιτηταὶ εἶναι τὸ συμπαθητικώτερον κοινωνικὸν στοιχεῖον, ἐπιβάλλον τὴν συμπάθειαν μὲ τὴν δροσίαν τῆς νεότητος, καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐξέγερσεις ἡ φοιτητικὴ νεολαία τοποθετεῖται ἐμπρὸς καὶ παρασύρει μὲ τὴν ὀρμὴν τῆς καὶ μὲ τὴν παραφορὰν τῆς.

Ἐκεῖ ὅπου μεγάλα κοινωνικά καὶ πολιτικὰ ζητήματα προπαρασκευάζουν σιγὰ σιγὰ τὰς κολοσιαιὰς ἀνατροπὰς, βλέπομεν ἐμπρὸς τοὺς φοιτητάς, ἀποτελοῦντας τὸν ἱερὸν Λόγον κάθε μεγάλης ιδέας. Ὁλόκληρος ὁ βαθὺς ἀναβρασμὸς τῆς Ρωσσίας, ἀναβρασμὸς τοῦ ὁποῖου τόποτελέσματα κανεὶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ προμαντεύσῃ ἕως τῶρα, τινάζει ὑψηλὰ θορυβώδη καὶ παρασύροντα τὸν κόσμον τῆς πανεπιστημιακῆς νεολαίας. Καὶ ἡ Πορτογαλλία, ἀνοιγομένη τώρα καὶ αὐτὴ εἰς τὰς δημοκρατικὰς ιδέας, καὶ παλαιούσα μὲ ἐξαρνητικὴν τυραννίαν, ὠθεῖ ἐμπρὸς τοὺς φοιτητάς τῆς διὰ τὴν χρησιμότητάς ὡς ἑνα εἶδος ἀντρανέξ που χρειάζεται κάθε ιδέα ὅταν πρόκειται νὰ κατακτήσῃ ἀποστάσεις καὶ νὰ μεταδοθῇ μακρὰν.

Ἦσαν ὅρα γε βαθεῖαι ὅπως αὐταὶ αἱ ἀφορμαὶ αἱ ὁποῖαι ἐκίνησαν τὸ Ἀθηναϊκὸν Πανεπιστήμιον νὰ χυθῇ ζητωκραυγὰς καὶ ἀπειλητικὸν εἰς τοὺς δρόμους; Καὶ ἐφθασαν ἕως τοῦ Πανεπιστημίου τὰ μεγάλα ὅλτα κοινωνικά καὶ πολιτικὰ ζητήματα ποὺ προτείνει ἀλλοῦ εἰς Οἰδίποδος λαοὺς ἡ Σφιγξ τῶν νέων ιδεῶν καὶ τῶν νέων αἰσθημάτων;

Τίποτε ἀπ' αὐτά. Ἐπρόκειτο τώρα περὶ μᾶς ἐξεγέρσεως ἀπὸ ἐκείνας ποὺ γεννῶνται χωρὶς νὰ ξέρουν καλὰ καλὰ τὸν λόγον καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τὴν ἐκαμαν. Καὶ τὸ Πανεπιστήμιον ἐκλείσει καὶ στρατιῶται περιήρχοντο πᾶντοί τε ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν καὶ σοφὴν γλαύκα τῆς Παλλάδος, καὶ εἰσέγανον τὰ σοφὰ βήματα, καὶ εἰσπορεύοντο εἰς τὴν ἀποβολὴν. Ὁ Δάντης θὰ ἤμπορούσε νὰ θέσῃ ἀκόμη μίαν φορὰ τὸν δάκτυλον εἰς τὰ χεῖλη καὶ νὰ ἐπαναλάβῃ. «Κύτταξε καὶ ἐξακολούθησε τὸν δρόμον σου».

Ἐν τούτοις ὑπάρχουν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ στάσεις σοβαρώτεραι ἀπὸ αὐτὴν καὶ μὲ ἀποτελέσματα περισσοτέρων θλιβερά.

Διότι αἱ ἐξέγερσεις τῶν φοιτητῶν ἐγεννήθησαν μαζὶ μὲ τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὸ ἐτάραξαν ἀπὸ τὰ σπάργαντά του. Εἰς τὰ «Παναθηναία» διηγῆται ἄλλοτε πῶς ἰδρῶθη τὸ πρῶτον Πανεπιστήμιον. Μόλις τὸ κράτος ἔθεσε τὰς πρώτας βάσεις τῆς συστηματικῆς τοῦ ὑπάρχουσ, οἱ σοφοὶ τῆς ἐποχῆς ἐζήτησαν τὴν ἰδρῶσαν Ἀναστάσιον Διδασκῆριον. Ἀπὸ τοῦ 1834 ὑπεβλήθη εἰς τὸν ἀντιβασιλεῖα Μάουρερ τὸ σχετικὸν διά-

ταγμα. Ἀλλ' ὁ Μάουρερ τὸ διηύθυνε εἰς τὸ χρονολογιακὸν Κατὰ τὸ 1837 αἱ ἐνέργειαι ἐπανεληφθῆσαν, καὶ ὁ γραμματεὺς ἐπὶ τῆς Παιδείας Πολυζωίδης ὑπέβαλε τὸ Διάταγμα εἰς τὸν ἄλλον ἀντιβασιλεῖα τὸν Ροῦδετ τὸν Μάλλον ὑπεγράψαν τὸ Διάταγμα καὶ ἤρχισαν αἱ ἐνέργειαι διὰ τὴν ἰδρῶσαν τοῦ Ἀναστάσιου Διδασκῆριον. Ἐχρειάζετο ὅμως ἐν οἴκῳ. Καὶ παρουσιάσθησαν κέντε διεκδικούντες τὴν τιμὴν, τὸ σπῆτι τοῦ Μπέλλ εἰς τὴν Πλάκιν, τοῦ Κάλκου πλησίον τοῦ Ἀρείου Πάγου, τοῦ Χρόνη εἰς τὴν σημερινὴν νέαν Ἀγοράν, τοῦ Κλεάνθη εἰς τ' Ἀναψώτικα καὶ ἐν ἄλλο ἀκόμη εἰς τὴν συνοικίαν Λέκκα. Ἐπὶ τέλους ἐπρωτιμῆθη τοῦ Κλεάνθη, ὁ πρωτοτέκτων — ὅπως ἐλέγοντο τότε οἱ ἀρχιτέκτονες — Δεδούσης ἔκαμε μερικὰς μεταβολὰς καὶ τὰ ἐγκαίνια τοῦ πρώτου Πανεπιστημίου ἐγέναν τὴν 3 Μαΐου 1837, μὲ δὴν τὴν ἐπισημότητα τὴν ὁποῖαν ἤθελε νὰ δώσῃ εἰς τὸ γεγονός ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις. Ὁ Ὅθων παρέστη αὐτοπροσώπως μὲ λαμπρὰν ἀκολουθίαν, ὁ Μισαήλ Ἀποστολίδης ἐξεφώνησε τὸν πανηγυρικὸν καὶ ὁ στρατὸς καὶ ὁ λαὸς ἐπυροβόλησαν ἀπὸ χαρὰν.

Διηγούντι δὲ ὁ Θεόδ. Κολοκοτρώνης προσελθὼν καὶ αὐτὸς μὲ ἀκολουθίαν παλλικαριῶν, ἐκλήθη ἐπὶ τοῦ ὑπασπιστοῦ Ἐυδενστοῦ νὰ εἰσέλθῃ μόνος αὐτὸς μέσα, ν' ἀφήσῃ δὲ ἀπ' ἐξω τὰ παλλικάρια του. Ὁ Πελοποννήσιος στρατηγὸς ἐθεώρησε προσβολὴν τὸν ἀποχωρισμὸν αὐτὸν καὶ δέχων τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὸ Παλάτι εἶπεν.

— Αὐτὸ θὰ φάῃ ἐκεῖνο!

Ἡ προφητεία ἡ θλιβερά ἐξετελέσθη σχεδὸν κατὰ γράμμα. Τὸ Πανεπιστήμιον πρωτηγωνίστησε μετὰ εἰκοσι πέντε ἔτη εἰς τὴν ἐξωσιν τοῦ Ὁθωνος. Ὅσοι ἐδίδασκαν τὴν Παναγίαν τῶν Παρισίων τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ θὰ ἐνθυμούνται δι' ἡ φράσις τοῦ Κολοκοτρώνη ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Γάλλου ποιητοῦ. Ὁ Κολοκοτρώνης δὲν εἶχε διαβάσῃ τὸ βιβλίον τοῦ Οὐγκώ τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε γραφῇ ἀκόμη καὶ ὁ Οὐγκώ δὲν εἶχε μάθῃ βεβαίως τὴν φράσιν τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἀλλ' ὅσοι δύο δυνατὰ διάνοιαι συνηντήθησαν εἰς κάποιον προφητικὸν δρόμον.

Μόλις ἰδρῶθη τὸ Πανεπιστήμιον — Πανεπιστημίων ὅπως τὸ ἔλεγαν τότε — ἐγένεν ἡ πρώτη φοιτητικὴ ἐξέγερσις. Οἱ καθηγηταὶ ἦσαν ὀλίγοι καὶ εὐρέθησαν μὲ δυσκολίαν Ὁ Μισαήλ Ἀποστολίδης, ὁ Κοντογόννης, ὁ Βούρος, ὁ Ἐρτσον, ὁ Α. Δευκίας, ὁ Δ. Μαυροκορδάτος, ὁ Γ. Γεννάδιος, ὁ Μ. Βάμβας, ὁ Κ. Νέγρης, ὁ Ἐρρ. Οὐλοῦχος, ὀλίγοι δὲ. Μόλις πενήντα δύο, ἦσαν οἱ φοιτηταί, οἱ περισσότεροι φεῖ! ἀπὸ τότε — τῆς νομικῆς.

Ἐν τούτοις ἕνας ἐκ τῶν καθηγητῶν δὲν ἤρσεν εἰς τὴν δράκα ἐκείνην τῶν φοιτητῶν, ὁ Δ. Μαυροκορδάτος. Ὁ Μαυροκορδάτος ἦτο ὄχι μόνον σοφὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν ἡ ὁποία προσέφερεν τόσας υπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἦτο καὶ δωρητὴς τοῦ Πανεπιστημίου. Ὅλα αὐτὰ ὅμως δὲν τὰ ἤκουαν οἱ φοιτηταί. Ἡ διδασκαλία του ἐδωκερῆθη ἀνεπαρκής, καὶ εἰς τὸ μᾶθημά του οἱ ἀκροαταὶ του, ἄνθρωποι σεβαστῆς ἡλικίας, ἐνοπλοὶ καὶ καὶ ἀπειλητικοὶ προσέβησαν εἰς θορυβώδεις διαδηλώσεις. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὁ Μαυροκορδάτος ἐθεωρεῖτο καὶ ὡς ἀντιπροσωπεῖον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τὴν ἀριστοκρατίαν, τὰ τέκνα. Καὶ ἡ ἐπανάστασις ἡ ὁποία ἦτο νωπὴ ἀκόμη εἰς τὴν μνήμην ὄλων, δὲν εἶχεν ἀποδιώξῃ μόνον τὸν τύραννον, εἶχεν ὑπονομεύσῃ καὶ τὰ τέκνα. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν μεγάλην ἀνατροπὴν ἔπνευ, σεν ἤδη ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἀνεμὸς ἐξισωτικὸς, ὁ ἀνε-

κωδίκων (Statuta) τῶν βορειοϊταλικῶν πόλεων. Τὰς πλουσίας καὶ παραδόξους ἐνίοτε διατάξεις τῶν νομοθεσιῶν τούτων, ἐν αἷς ἀντικατοπιρίζεται τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κατέστησεν ὁ Κῶλερ ἀντικείμενον ἐμβριθοῦς καὶ λυσιτελοῦς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης.

Βαθὺς μελετητὴς τῶν γλωσσῶν καὶ τῶν ἡθῶν πολλῶν ἀνατολικῶν λαῶν κατώρθωσεν ὁ Κῶλερ νὰ περισυλλέξῃ καὶ ἐπεξεργασθῇ ἐπιστημονικῶς τὰ παρὰ διαφοροῖς ἀνατολικοῖς λαοῖς ἱσχύοντα νόμματα καὶ νὰ παράσῃ πολυτίμους υπηρεσίας εἰς τὴν γενικὴν τοῦ δικαίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἱστορίαν. Μελέται περὶ τοῦ δικαίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν Ἑβραίων, τῶν Βαβυλωνίων, τῶν Μουσουλμάνων, τῶν Ἀζτέκων, τῶν Ἰνδῶν καὶ ἄλλων ἐθνῶν δεικνύουσι τὸ πολυμέρες ἐνδιαφέρον καὶ τὴν πνευματικὴν διαύγειαν καὶ δύναμιν τοῦ Κῶλερ. Τὸ ποινικὸν δίκαιον τῶν Σινδῶν θεωρεῖται κλασικώτατον σύγγραμμα. Ἔναι δὲ τόσα τὰ ἐπὶ τοῦ Κῶλερ γραφέντα, ὥστε καὶ ἡ ἀναγραφὴ τῶν τίτλων μόνον τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων συγγραμμάτων καὶ ἐν διαφοροῖς νομικοῖς περιοδικοῖς, ὧν πέντε ἐκδοῦντο ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ διεύθυνσιν, δημοσιευθεισῶν διατριβῶν, θὰ ἐπλήρουν δεκάδας ὅλας σελίδων. Ἐν τούτοις παρὰ τὴν ἡλιγιστὴν ταύτην παραγωγικότητα ὁ Κῶλερ εὐρίσκει καιρὸν ὅπως θεραπεύῃ καὶ τὰς Μούσας, καλλιερῶν τὴν ποίησιν, ἣν μανιωδῶς ἀγαπᾷ καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ διακρίνεται, ὡς καὶ ἐν τῇ λογογραφίᾳ. Ἐκτὸς τῆς συλλογῆς τῶν «λυρικῶν ποιημάτων» του, τῆς «ἀποθεώσεως τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος», καὶ τῶν συλλογῶν «aus Kultur und Leben» καὶ «vom Lebenspfad», ἰδιαίτερας μνείας ἄξια τυγχάνουσιν αἱ εἰς τὴν γερμανικὴν ὥραιοι ἔμμετροι μεταγλωττίσεις τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ Δάντου καὶ τοῦ Πειράρχου.

Ἀλλὰ τὸν εὐρύττον κύκλον τῶν ἀναγνωστῶν τῶν «Παναθηναίων» ἐνδιαφέρει βεβαίως ἡ ἄλλη ἰδιότης τοῦ Κῶλερ, ὑπὸ τὴν ὁποῖαν παρουσιάζομεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν στήλων τούτων. Τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνας συμπάθειαν αὐτοῦ ἔδειξεν ὁ διαπρεπὴς διδάσκαλος οὐ μόνον διὰ τῆς ἰδιαίτης εὐμενείας πρὸς τὴν εἰς τὰ φῶτα αὐτοῦ καταφεύγουν ἑλληνίδα νεολαίαν, ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικέως ἐπανεληλυμμένως διὰ τὸ λόγον καὶ τοῦ καλὰ μου. Ὁ βαρυσήμαντος λόγος, δὲ ἐξεφώνησε κατὰ τὸ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐν τῷ Πέτρῳ παρατεθὲν δεῖπνον θὰ μείνῃ ὡσαύτ' ἀνεξίτηλος εἰς τὴν μνήμην τῶν δαιτυμόνων τῆς ἐσπέρας ἐκείνης.

Ὁ Ὁμηρὸς σας, εἶπεν, ἐδίδαξεν ἡμᾶς τὴν ποίησιν, ὁ Ἡρόδοτος σας τὴν ἱστοριογραφίαν, ἀπὸ τὸν Θουκυδίδην σας ἐμάθομεν τὸ πῶς δεῖ σωφρόνως πολιτεύεσθαι, ἀπὸ τὸν Σωκράτη σας διὰ τῆς γραφίδος τοῦ Πλάτωνος καὶ ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη σας ἐδιδάχθημεν τὸ πῶς δεῖ φιλοσοφεῖν. Ὅταν ἐρχεσθε πρὸς ἡμᾶς διψῶντες μαθήσεως, οὐδὲν ἄλλο παρέχομεν ἡμῖς ἢ τὰ δάνεια φῶτα τῶν προγόνων σας, δι' ὧν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ φωτισόμεθα... Εἰσερχόμενος εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας δὲν ἠδυνήθητε νὰ συγκρατήσῃ τὰ δάκρυα, ἀναπολήσας τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐποχὴν, ἥτις τόσον παρρησιόσθη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων. Εἶδον πρὸ ἐμοῦ τὴν μεγαλοπρεπὴ μορφήν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος, εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ ὁποῖου δέφειται ἡ ἀνθρωπότης τὸ δίκαιον, ὅπερ ἐνδεδέχθησεν αὐτὴν ἐπὶ δέκα καὶ τέσσαρας αἰῶνας. Ἐπιβάλλεται εἰς ὑμᾶς, τοὺς ἐπικαρπωτάς τηλικαύτης κληρονομίας, ὅπως ἀναδειχθῇτε ἀντάξιοι τοῦ παρρησιώμενου μεγαλείου. ἔξεχοντες ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ πρωτοστατοῦντες ἐν τοῖς ἐκπολιτιστικοῖς ἔργοις ἀνὰ τὴν ἐγγὺς Ἀνατολὴν...

Ἐν τέλει δὲν θεωρῶ ἀσκοπον νὰ παραθέσω ἐνταῦθα ὡς κατακλείδα τὰς σκέψεις τοῦ Κῶλερ περὶ τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς σκοπίμως ὑπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας παραγινωρισμένης δυνάμεως τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Γράφων ὁ Κῶλερ περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς Γερμανίας ἐν Ἀνατολῇ¹ ἐπάγεται:

«Οἱ νότιοι Σλαῦοι φαίνονται φοβούμενοι περισσότερο παντὸς ἄλλου τὴν γερμανικὴν δύναμιν καὶ τὴν γερμανικὴν ἐπιρροὴν ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἰμου καὶ τῇ Τουρκίᾳ. Ἀλλὰ ποῖον ἔθνος ἐκ τῶν τοῦ ἑλληνικοῦ εἶναι ἱκανόν, ὅπως τὸ γερμανικόν, νὰ δράσῃ ἐκπολιτιστικῶς ἐν τῇ ἐγγὺς Ἀνατολῇ; Καὶ ὁμολογουμένως ἡμεῖς οἱ Γερμανοὶ οὐδέποτε παρέσχομεν δυσκολίας εἰς τὸν ἑλληνισμὸν ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει τῶν βοηθητικῶν στοιχείων τῆς χώρας ταύτης. Τούναντιον οἱ Γερμανοὶ τείνουσιν ἐνταῦθα ἀδελφικῶς τὰς χεῖρας πρὸς τοὺς Ἕλληνας!»

Ἰδια συμφέροντα θὰ ἐξυπηρετῇ ἡ ἐπίσημος Γερμανία καὶ οἱ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ὑποβλέποντες πολλάκις γερμανοὶ ἄποικοι, ἂν ἐλάμβανον ὡς ὑπογραμμὸν τοὺς ἀδαμαντίνους τούτους λόγους τοῦ Ἰωσήφ Κῶλερ.

[Βερολίνον]

ΒΟΡΕΙΟΣ

¹ Βλ. ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Die deutsche Gefahr» ἐν τῇ ἐγκυρίῳ βερολινεῖ ἡμερησίᾳ «der Tag» τῆς 20ης Ὀκτωβρίου 1907.

μος του «τί είσαι σύ και τί είμαι εγώ;» Της ταραχής υποκινείται ήσαν δύο φοιτηταί ο Γούδας και ο Κομπότης. Η Πρυτανεία έλαβεν έκτακτα μέτρα και τό κίνημα κατεστάλη πριν λάβη μεγαλειέτας διαστάσεις. Οι δύο πρωιουργοί ήπειλήθησαν δι' αποβολής και ήσυχασαν. Ο πρώτος μάλιστα είναι και ο πρώτος αναγορευθείς διδάκτωρ και ο πρώτος καθιερώσας τά κοινωνικά συγχαρητήρια των έφημεριδών.

Όλίγον άργότερα νέα εξέγερσις έσημειώθη εις τό Πανεπιστήμιον διευθυνομένη αυτήν την φοράν κατά του καθηγητού Μανούση. Και αυτός φαίνεται ότι ήτο άνθρωπος σοφός, διά ν' αναλάβη δε και διδασκαλίαν της Ιστορίας εις τό Πανεπιστήμιον παρεκλήθη επίμονως και ήναγκάσθη νά διακόψη πολιτειογραφικάς μελέτας εις τάς όποιας κατεγίνετο. Άλλ' οι φοιτηταί δέν ήκουαν τίποτε άπ' αυτά. Ο καθηγητής ήτο αυστηρός, ήθελε τάξιν εις τάς παραδόσεις του, ήτο ίσως και όλίγον γκρινιάρης. Και οι φοιτηταί έξεκίνησαν πρώτην φοράν άπό τό Πανεπιστήμιον και διηυδύνθησαν προς τό Υπουργείον της Παιδείας, ακολουθούμενοι άπό πλήθος λαού προστρέξαντος διά τό πρωτοφανές του θέαματος. Πριν όμως φθάσουν εις τό Υπουργείον, ο Μανούσης ειχεν υποβάλη την παραίτησίν του. Αί ταραχαί έν τούτοις έξηκολούθησαν, ή αστυνομία ήναγκάσθη νά συλλάβη δύο τρεις έκ των ζωροτέρων Άκαδημαϊκών πολιτών, και ή σύλληψις ένός έντός του Γκαρολαστέιου του Σμυρναίου βελισσαρίου εις ένα των στενών δρομίσκων της Μητροπόλεως, παρ' όλίγον νά προκαλέση λαϊκήν εξέγερσιν. Διότι ο φοιτητής εκάλεσεν εις βοήθειαν τους πολίτας, όλα τά ένστικτα της λαϊκής άταξίας έξύπνησαν και οι κλητήρες της αστυνομίας και οι χωροφύλακες ήναγκάσθησαν νά πυροβολήσουν κατά του λαού διά νά του άποσπάσουν τόν ταραξέα.

Επί δύο ή τρεις ήμέρας οι Άθηναίοι επέρασαν άπό όλα τά στάδια της άνησυχίας, ή όποία μετεδόθη και εις τάς επαρχίας. Γονείς των φοιτητών ήλθον άπό τάς πλησίον επαρχιακάς πόλεις. Η Κυβέρνησις ήσθάνθη ισχυροτάτον κλονισμόν. Εύτυχώς, προς τιμήν των παλαιών εκείνων φοιτητών, πρέκει νά λεχθή ότι δέν έγινε καμμία άπό τάς απειληθείσας άταξίας. Οι φοιτηταί Χ. Άναγνωστόπουλος και Κ. Πανδρακάκης άπελύθησαν και μία πρεσβεία μετέβη εις την οικίαν του καθηγητού Μανούση διά νά τον παρακαλέση νά έξακολουθή διδάσκων. Ο Μανούσης εκάθητο εις μικράν οικίαν παρ' τό Μοναστηράκι, ακούσας δε τους φοιτητάς θορυβώδως άνερχομένους την μικράν κλίμακα ένόμισεν ότι πηγαίνουν νά τον φονεύσουν, διηυδύνθη λοιπόν προς τό εικονοστάσιόν του εκάμε σύντομον προσευχήν και έπειτα άπαθής και ήσυχος έσπευσε νά τους άνοίξη την θύραν.

Άλλά οι φοιτηταί υπέβαλαν εύλαβώς την παράκλησιν νά επαναλάβη ο καθηγητής τάς παραδόσεις του, εκείνος έπεισθη, και ή στάσις ή όποία έμεινεν γνωστή εις τά Πανεπιστημιακά χρονικά με τό όνομα «τά Μανουσιακά» έληξε.

Όταν τό Πανεπιστήμιον ένεκατεστάθη εις τό κτίριον εις τό όποιον ενδρίσκεται και σήμερα μία άλλη στάσις τό ήπειλήσε προελθούσα άπό πραγματικών κομικήν άφορμήν.

Οι φοιτηταί δέν ήσαν τότε νεαροί και άμύστακες έφηβοι. Ήσαν άνδρες ώριμοι, τό δε μέτρον της Κυβερνήσεως ν' άφροώνται τά μαθήματα ως άχροαταί οι δημόσιοι υπάλληλοι και άν δέν είχαν άπολυτήριον του γυμνασίου, έπρόκειτο τό Πανεπιστήμιον δι' άπέναντί του με ώριμους αλλά και με παρηλικούς.

Ούτω λοιπόν φοιτηταί διαφόρου ήλικίας, εορτάζοντες την όνομαστικήν εορτήν επαρχιάτου συναδέλφου των παρήγγειλαν εις τον φούερρον τεράστιον γου-

βέτι. Άλλά εύθύς εγεννήθη ή άπορία που θά φραγώθη τό γιουβέτσι αυτό και που θά εδρεθή ο κατάλληλος χώρος διά την διασκάδασιν. Εύτυχώς παρουσιάσθη άμέσως σταλείς άπό την θείαν πρόνοιαν, ο έπιστάτης του Πανεπιστημίου, ο όποιος προσέφερε μίαν αίθουσαν, υπό τον όρον νά λάβη μέρος εις τό γιουβέτσι. Η συμφωνία έγινε, και τό βράδυ εις μίαν άπό τάς κεντρικάς αίθούσας των παραδόσεων του Πανεπιστημίου οι έπτά συνδαιτυμόνες έξεκοκάλιζαν τό άρνάκι του γιουβετσιού.

Άλλά ή εργασία αυτή δέν ήτο δυνατόν νά γίνη έντελώς άθορύβως και ήσυχως. Κρασί προσεκομίσθη άφθονον και οι συνδαιτυμόνες έπιναν με όρεξιν, δίδοντας τό παράδειγμα του κλητήρος. Μίαν στιγμήν τά θρανία παρεμερίσθησαν και οι έορτασταί ήρχισαν νά χορεύουν τραγουδούντες με δλην την δύναμιν των φωνητικών των οργάνων. επί τέλους ο φουστανελλάς έπιστάτης έσυρε άπό την μέσην του την πιστόλαν και έπυροβόλησεν ένθουσιωδώς εις τον άέρα.

Ο θόρυβος και αι φωναί συνεκέντρωσαν άπ' έξω αρκετους νικητερινούς διαβάτας και τέλος ένας έκ των καθηγητών του Πανεπιστημίου διερχόμενος ήνοιξε την θύραν της αύλης, έσκαφάλασεν εις τό παράθυρον και είδε τό άξιοθρήνητον θέαμα. Την επομένην ή Σύγκλητος εκάλετο έν σπουδή και άπεφασίετο ή παύσις του κλητήρος και ή αποβολή των όκτω φοιτητών. Άλλά οι αποβληθέντες συνεχάλεσαν τους φοιτητάς και τον λαόν εις τά προπύλαια του Πανεπιστημίου. Μία έφημερίς «Η Φήμη» άνέλαβε την υπερασπισιν των Άκαδημαϊκών πολιτών, και πολιτικοί ήθέλησαν νά εκμεταλλευθούν την εξέγερσιν, κατά της Κυβερνήσεως. Και έπειδή αι ήμέραι ήσαν πλέον κονηραι και όλα ήσαν επικίνδυνα, και οι σπινθήρες ήπειλουν πυρκαϊάν, ή Σύγκλητος έδέχθη πάλιν τους φοιτητάς και οι κίνδυνοι οι όποιοι εγεννήθησαν μίαν στιγμήν άπέθαναν έγκαίρως. Μόνον ο άρεμάνιος κλητήρ έπλήρωσε τάς άμαρτίας όλων, πανθείς όριστικώς άπό την θέσιν του. Οι παλαιότεροι θά ένθυμούνται ή θά ήκουσαν διά την στάσιν αυτήν, ή όποία είναι γνωστή άκόμη υπό τό όνομα «ή στάσις του γιουβετσιού» και της όποιας ο πρωτεργάτης την διηγοίτο άκόμη μέχρι πρό όλίγου με τόσην χάριν, ο άλλος άστυνόμος επί της δημοτικής αστυνομίας, Θεόδωρος Δημητρίου.

Αργότερα όταν ή Έλλάς ειχε βαρυνθή τον Όθωνα και έσχεδιάζετο βιαστική ή άπομποή του, τό Πανεπιστήμιον έδωκε πρόθυμον χείρα βοήθειας εις τους διώκτας του Βασιλέως. Άδίκως τό ανώτατον διδακτήριον άνομάζετο Όθώνειον Πανεπιστήμιον και ειχε πρώτους εύεργέτας τον Όθωνα και τον πατέρα του. Μέσα εις την δίνην των έξηγγιωμένων παθών, όλα αυτά έλησμονήθησαν, και εκείνοι οι όποιοι άνέλαβον νά έξεγείρουν τον λαόν εις τό Πανεπιστήμιον, έζήτησαν και ήσαν τό πρώτον ύλικόν τό εύφλεκτον, τό όποιον τους έχρειάζετο, και τό «φλογερό καμίνι» έδωκε την πρωτοπορίαν της κολοσσιαίας εκείνης έξεγέρσεως, πρό της όποιας έφυγαν νικημένοι και άπαρηγόρητοι οι πρώτοι βασιλείς.

Κατά τά τελευταία αυτά έτη αι φοιτηταί ταραχαί είναι πυκναί, άλλ είναι και τόσον πρόσφατοι, ώστε νά διαφεύγουν την δικαιοδοσίαν των γραμμών αυτών, σκοπός των όποιων είναι μάλλον ή αναπόλησις των περασμένων και των λησμονημένων.

Τά Γαλβανικά, ή εξέγερσις διά τά εκπαιδευτικά τέλη, τά Εθναγγελικά, τά Όρεστικακά, όλα αυτά είναι περιστάσεις κατά τάς όποιας ή φοιτητική νεολαία έξηγέρθη αυθόρμητος ή επιτηδείως υποκινηθείσα, και ήπειλησε την τάξιν, και άνέτρεψε κυβερνήσεις, και έσημείωσε με σταγόνas αίματος τον λευκόν και ύψηλόν επιστημονικόν δρόμον.

Άς έπιτραπή ν' αναφέρω προσωπικόν έπισόδιον

άπό μίαν των στάσεων αυτών. Όταν τό Πανεπιστήμιον συνεκινείτο διά τά εκπαιδευτικά τέλη, τά όποια επέβαλεν ή σοφή προορατικότητα του Τρικούνη, ο γράφων τάς γραμμάς αυτές έστολίζετο άκόμη με τον τίτλον του Άκαδημαϊκού πολίτου, και ειχε μόλις κάμη τότε την εισοδόν του εις τό δημοσιογραφικόν στάδιον. Έν άπόγευμα εκλήθημεν εις τά Προπύλαια, έπεράσαμεν μέσα άπό στήχους στρατιωτών και άπό όμίλους κλητήρων του μακαρίτου Μπαϊρακτάρη, ήκούσαμεν ένα φλογερόν λόγον κατά της παρεμποδίσεως της παιδείας και έπήραμεν θορυβώδεις και άπειλητικοί την όδόν Κοραή, όρχιζόμενοι ν' ανατρέψωμεν την ύψηλιν άν δέν άπεσέρετο τό νομοσχέδιον.

Έξαφνα στρατιώται και κλητήρες και έφιπποι χωροφύλακες ώρησαν μέσα εις τό πλήθος και συνέλαβαν άδιακρίτως όποιον έπρόφθασαν. Και ένθ οι λοιποί έτρέποντο εις φυγήν καταβρεχόμενοι άπό την τρομπαν του Μπαϊρακτάρη, δέκα ή δωδεκα κρατούμενοι καλά, ώπλούμενοι και ύβρίζόμενοι εδρεθήμεν εις την αίθουσάν της αστυνομίας εις την παλαιάν οικίαν Άφθονίδου.

Δέν ειχε κλεισθή άκόμη καλά καλά ή θύρα όπισωματος, όταν βήματα βαρύτατα και βιαστικά ήκούσθησαν εις την κλίμακα, και έφάνη τετράγωνος,

κόκκινος, έξηγγιωμένος, φυσών ο Μπαϊρακτάρης.

— Είς γραμμήν! μάς ειπε.

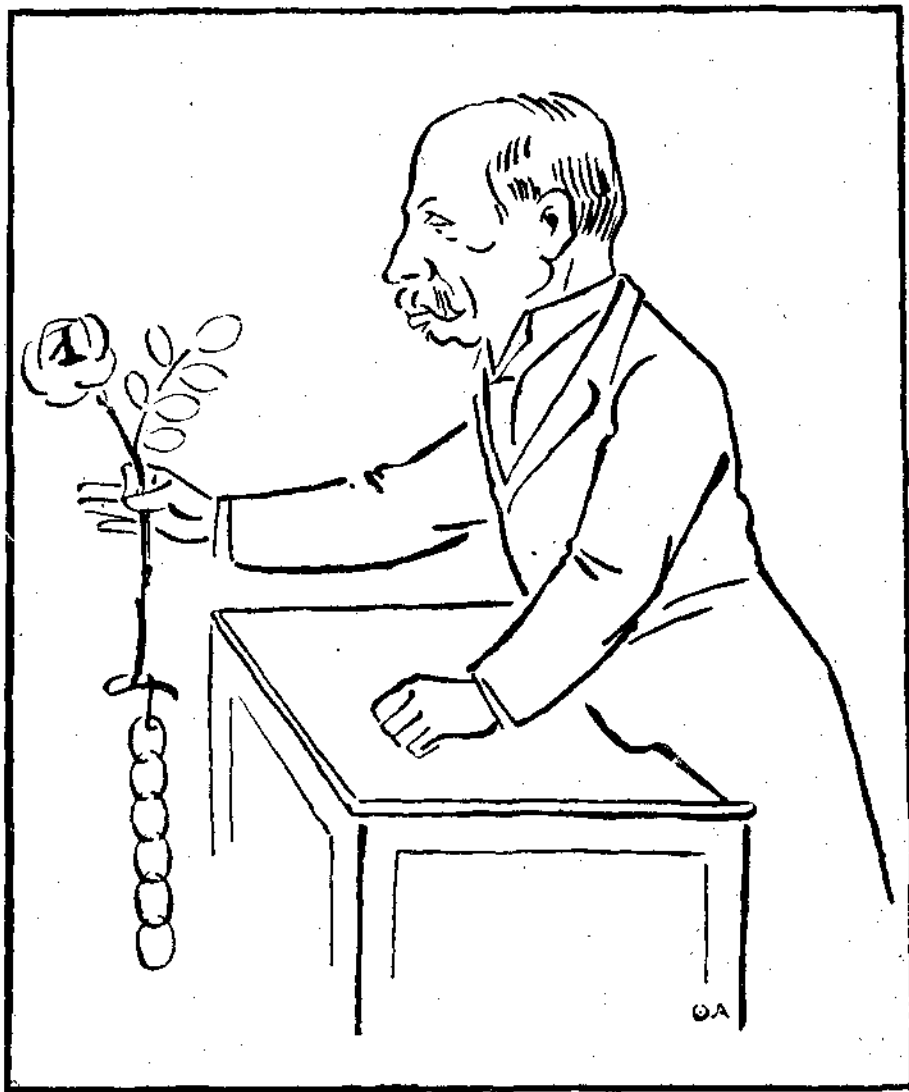
Δέν έπεριμέναμεν νά επαναληφθή τό πρόσταγμα και εδρεθήμεν παρατεταγμένοι, πρώτος κάποιος φοιτητής ο όποιος είναι τώρα άρχιμανδρίτης ή ιεροκήρυξ, και τελευταίος ο γράφων αυτές τάς γραμμάς.

— Πώς ονομάζεσαι; ειπεν ο Μπαϊρακτάρης.

Ο πρώτος έφέλις τό όνομά του, άλλα δέν τό ειχε τελειώση άκόμη, όταν κατι τι ήκούσθη ως κρότος καταπίπτοντος σπιτιού. Ήτο ένα γιγάντιον ράπισμα του Μπαϊρακτάρη. Η σκηνή επαναλαμβάνετο έμπρός εις καθένα άπό τους συλληφθέντας.

Έξαφνα ο άρχιφύλαξ Δήμιος ήνοιξε σιγά σιγά την θύραν και μου εκάμε νεύμα. Ήμουν ο μικρότερος άπό όλους, ήμουν δημοσιογράφος, μ' έγνώριζεν ο άγαθος γέρον διότι έπήγαγα εις την αστυνομίαν διά νά παίρνω ειδήσεις, και έστάθη έμπρός εις την θύραν διά νά περάσω και νά σωθώ. Κ' ένθ ή παλάμη του Μπαϊρακτάρη κατέβαινε ακούραστος εις τά μάγουλα των πλαγιών μου, εγώ έτρέπην εις φυγήν βελισμένος, ακράτητος, ασύλληπτos. Όσάκις ένθυμούμαι την στιγμήν εκείνην ασθάνομαι άκόμη κάποιαν όρεξιν νά τρέξω...

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ



κατ' ἐξοχὴν βυζαντινὸν ὑμνογράφου. Εὐχόμεθα ὅπως ταχέως ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀνωτέρω μελέτης, ὁ πολῦτιμος καὶ εὐλακρὴς φίλος τῆς μεσοχρονίου καὶ Νέας Ἑλλάδος, μᾶς χαρίσῃ γενικὸν ἔργον περὶ τῆς βυζαντινῆς μετρικῆς, διὰ τὸ ὅποιον ἄλλως τε ἔργον εἶναι ὁ κ. Maas ὁ μόνος ἰσως ἐνδεδεγμένος.

Στεφάνος Σανθουδίδου: Συμβολαὶ εἰς τὴν Weiberspiegel. Ἐν τῇ «Byzantinische Zeitschrift» Τόμ. XVI (1907) σ. 470-478 (καὶ εἰς χωρὶς τὸν Sonder-Abdruck).

Ὁτῶ Weiberspiegel = καθρέπτην τῶν γυναικῶν, ὀνόμασεν ὁ κ. Krumbacher δημῶδες, κρητικὸν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ποίημα τοῦ 15^{ου} αἰῶνος, τὸ ὅποιον πρῶτος αὐτὸς ἐξέδωκεν ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ ἐν Ρώμῃ ἑλληνικοῦ κολλεγίου (Via Babuino 149). Τὸ ποίημα τοῦτο ἀποτελούμενον ἐκ 1210 τῶν δλον στίχων, φέρει καὶ παλαιὰν ἐπιγραφὴν — αὐτοῦ δηλονότι τοῦ ποιήσαντος στιχοπλόκου — «Συναξάριον τῶν εὐγενικῶν γυναικῶν καὶ τιμωτάτων ἀρχόντισσων». Παρ' ὅλας δὲ τὰς βωμολοχίας, ἀνηθικότητας καὶ κοινοτικίας ποῦ περιεχεῖ τὸ ἑμμετρον αὐτὸ συναξάριον, εἶναι κείμενον τὸ ὅποτον δὲν εἶναι ἄμοιρον ὅλως διόλου λογοτεχνικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ πρὸ παντὸς εἶναι ἄξιον πολλῆς προσοχῆς ὡς γλωσσικὸν μνημεῖον. Δυστυχῶς ἔχει παραδοθῇ εἰς ἡμᾶς εἰς ἀθλίαν κατάστασιν πολὺ ἀπομεμακρυσμένον τῆς ἀρχικῆς του μορφῆς. Διὰ τὴν κριτικὴν δὲ τοῦτου ἀποκατάστασιν εὐπρόσδεκτος μετ' ἀληθοῦς εὐγνωμοσύνης πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ συμβολὴ τοῦ καλοῦ συνεργάτου τῶν «Παναθηναίων» κ. Στεφ. Σανθουδίδου. Ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος μὲ τελείαν γνῶσιν τῶν κρητικῶν ἰδιωμάτων διώρθωσεν εὐφρῶς πολλὰ ἐφθαρμένα χωρία τοῦ συναξαρίου κ' ἐξ ἄλλων ἠρμήνευσε πολλὰ ἐξ αὐτῶν τελείως κρύτερον ἀκατάληπτα καὶ ἀσαφῆ. Προσεσχῶς ὅταν θὰ δημοσιεύσῃ νέας παρατηρήσεις εἰς τὸ Weiberspiegel (ἥδη ἐξέδωκα ἀρκετάς εἰς τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Παρνασσοῦ, τόμ. Θ', 1906, σ. 133 — 143· καὶ εἰς χωριστὸν τεύχος) θὰ ἔχω τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὴν τιμὴν νὰ διηγήσω μᾶλλον διεξοδικῶς καὶ μᾶλλον ἐμπραγμάτως ἐπὶ τῆς προκειμένης ἐργασίας τοῦ κ. Σανθουδίδου.

Σ. Σεστάκωφ: «Ἡ γλῶσσα τοῦ Ἑρωτοκρίτου» ἀπὸ τῆς λεξιλογικῆς αὐτῆς ἐπιτομῆς. Ἐν Byzantiniskij Vremennik, τόμ. II (1906), σ. 58—112 καὶ 395—418.

Ἰδού ἐν ἀσπίσιν δῶρον ποῦ μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὰς ὑπερβορείους στέπας. Ὁ κ. Σεστάκωφ, δόκιμος σκαπανεὺς εἰς τὸ ἀνακεπταμένον πεδὶον τῶν νεολογικῶν σπουδῶν, ἐξετάζει τὸν Ἑρωτοκρίτον, τὸ λαμπρότερον ἀπαύγασμα τῆς γνησίας δημῶδους Κρητικῆς Μουσικῆς, ἐν σχέσει πρὸς τὴν λεξιλογικὴν αὐτοῦ σύστασιν. Ἐφερε δὲ τὴν ἐργασίαν του αὐτὴν ὁ κ. Σεστάκωφ εἰς πῆρας μεθοδικώτατα καὶ κατὰ τρόπον ὠφέλιμον καὶ διὰ τοὺς νεοέλληνας λογοτέχνας. Καὶ δὲν περιορίζεται μόνον ὁ φιλότιμος βυζαντινολόγος εἰς συσχέτισιν τῆς γλώσσας τοῦ Ἑρωτοκρίτου πρὸς τὸ γλωσσικὸν ὕλικον τῶν ἄλλων μεσαιωνικῶν μᾶς δημοτικῶν κειμένων, ἀλλ' ἐτεκτείνει τὰς συσχέσεις καὶ ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν διαφόρων συγχρόνων ἑλλήνων ποιητῶν καὶ ἰδίως τοῦ κ. Παλαμά, ποῦ περισσύτερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἐπωφελήθη ποιητικώτατα τὰ γλωσσικὰ πετράδια τοῦ Ἑρωτοκρίτου.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Γερμανικὴ Σχολή. — Ἐναρξίς τῶν συνεδριῶν κατὰ τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Βίγκελμαν τῇ 28 Νοεμ-

βρίου. Παρέστησαν καὶ αἱ ΑΑ. ΥΥ. ὁ Διάδοχος καὶ ἡ πριγκίπισσα Σοφία. Ὁ κ. Δαϊρπελδ ἐξέδεσε διὰ βραχέων τὰς ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ ἐν γένει ὑπὸ Γερμανῶν ἀρχαιολόγων ἐκτελεσθείσας ἀρχαιολογικὰς ἐργασίας κατὰ τὴν περιόδον τοῦ λήγοντος ἤδη ἔτους 1907. Ἐκτός τῶν τακτικῶν ἐργασιῶν τῆς σχολῆς, ἤτοι τῶν ἐν ἀρχαιολογικοῖς τόποις καὶ ἐν τοῖς μουσείοις μαθημάτων καὶ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ περιοδικοῦ αὐτῆς, ἐξετελέσθησαν κατὰ τὸ λήγον ἤδη ἔτος ἀνασκαφαὶ ἐν Περγάμῳ, Τίρυνθι, Ὀλυμπίᾳ, ἀρχαίᾳ Πύλῳ, Ἀσκυλῶνι, Μιλήτῳ, Κῷ καὶ ἄλλα, τὰ πορίσματα δ' αὐτῶν θὰ ἐκτεθῶσιν ἐκτενέστερον ἐν ἄλλαις συνεδρίαις. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ κ. Δαϊρπελδ ἠρξάσθην νὰ μνημονεύσῃ αὐτὰς ἀπλῶς ἐπιδεικνύων καὶ σειρὰν φωτογραφιῶν λίαν ἀξιοθεάτων, ἐνδιέτριψε δὲ ὅπως οὐκ ἔστιν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Πύλῳ ἀνασκαφῆς, δι' ἧς φρονεῖ ὅτι ὠρίσθη ἡδη ὁριστικῶς ἡ θέσις τῆς Ὀμηρικῆς Πύλου. Ἐξ ἧς ὁ Νέστορ. Κατὰ τοὺς γνωστοτέρους χρόνους τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἡ πόλις Πύλος ἔκειτο κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ ὑπὸ τῆς νήσου Σφακτηρίας σχηματιζομένου μεγάλου λιμένος, ἀλλ' ἦτο γνωστὸν ὅτι ἡ Ὀμηρικὴ Πύλος ἔκειτο ἄλλα, καὶ τινὲς μὲν ἐτοποθέτουσαν αὐτὴν κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀλφειοῦ ἐν τῇ Ἡλίδι, ἄλλοι δὲ νοτιώτερον πλησίον τοῦ ἐν τῇ Τριφυλίᾳ Σαμικῶ. Τὰ ἐρετρία τῆς παρὰ τὸ Σαμικὸν Πύλου εἶχον ἀναζητήσει ματαίως πολλὰκις ἡδη οἱ ἀρχαιολόγοι, ἐν οἷς καὶ ὁ κ. Δαϊρπελδ, ἀλλ' οὐδεὶς εἴχεν ἀνεύρει αὐτὰ μέχρι τοῦ παρελθόντος θέρους ὅτε ὁ κ. Δαϊρπελδ εὐρισκόμενος ἐν Τριφυλίᾳ ἔμαθεν ὅτι πλησίον τῶν χωρίων Ζαχάρας καὶ Κακοβάτου εὐρέθη ἀρχαῖον κτίριον κυκλωτέρες καταστροφόμενον ὑπὸ τῶν χωρικῶν χάριν τῶν λίθων αὐτοῦ. Τὸ κτίριον τοῦτο ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο Μυκηναϊκὸς θολωτὸς τάφος, πλησίον δ' αὐτοῦ εὐρέθησαν καὶ ἕτεροι δύο ὁμοιοὶ τάφοι, ἐν παρακειμένῳ δὲ ὑψώματι καὶ λεύκανα Μυκηναϊκῆς ἀκροπόλεως καὶ ἀνακτόρου τῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Ὁ ὑπὸ τῶν χωρικῶν καταστροφόμενος τάφος ἀνασκαφῆς εὐρέθη σεσημασμένος ἡδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἀλλὰ τὰ ὀλίγα ἐγκαταλειφθέντα ἐν αὐτῇ λείψανα τῶν ἐμπεριεχομένων κτερισμάτων ἐδήλουν σαφῶς ὅτι ἦτο πλουσιώτατος, ἰσως ἐπίσης πλούσιος ὡς οἱ ὑπὸ τοῦ Σχλείμαν ἀνακαλυφθέντες ἐν Μυκῇ αἱ βασιλικαὶ τάφοι. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις μέλει μετ' ὀλίγον νὰ προβῇ εἰς ἀπαλλοτριώσιν γηπέδων τινῶν αὐτῶν, ἵνα κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος ἐκτελέσῃ ἀνασκαφὰς ἡ Γερμανικὴ Σχολή. Ἐκ τῶν ὑπὸ ἑτέρων Γερμανῶν ἀρχαιολόγων μὴ ἀποληφθέντων εἰς τὴν σχολὴν ἐκτελεσθεῖσιν ἀνασκαφῶν σημαντικώτατὴ ὑπῆρξεν ἡ τοῦ Πουχσταῖν ἐν Μπογασκίῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐνθα ἀνευρέθη ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῶν Χετταίων, λαοῦ γνωστοῦ ἐκ τῆς Γραφῆς, κατέχοντος δὲ κατὰ τὴν δευτέραν πρό Χριστοῦ χιλιετίαν ἅπαν τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὰ βόρεια τῆς Συρίας καὶ μέρος τῆς Ἀρμενίας. Ἐργα τέχνης τοῦ λαοῦ τούτου καὶ ἐπιγραφαὶ διὰ σφηνοειδῶν γραμμάτων γεγραμμένα καὶ μὴ ἀναγνωσθεῖσαι εἰσέτι, ἔχουσιν ἤδη καὶ ἄλλοτε εὐρεθῇ πολλὰ καὶ σπουδαία, ἀλλὰ τὰ ἐν Μπογασκίῳ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρους εὐρεθέντα εἶναι πολὺ τῶν ἄλλων σπουδαιότερα καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μέλλουσι νὰ διαφωτισώσιν σημαντικῶς τὰς σχέσεις τῆς ἐν Ἑλλάδι προϊστορικῆς τέχνης πρὸς τὴν τέχνην τῶν ἄλλων πεπολιτισμένων χωρῶν τοῦ τότε κόσμου. Σημαντικώτατον εἶναι ὅτι εὐρέθησαν πῆλιναι ἐνεπιγραφοὶ πινακίδες πολλὰ ὅχι μόνον ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Χετταίων, ἥτις εἶναι ἀγνωστὸς, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῇ τῶν Αἰγυπτίων, αἵτινες ἀναγνωσθεῖσαι ἀποκαλύπτουσιν ὅτι οἱ Χετταῖοι εἶχον σπουδαίας πολιτικὰς καὶ ἐμπορικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς Βαβυλωνίους καὶ τοὺς Αἰγυπτίους, ἰδίως δὲ πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων Ραμσήν τὸν Β'.

Κατόπιν ὁ κ. Σράδερ ἐπέδειξεν ἐν φωτογραφίαις πολλὰ ἐκ τῶν γνωστῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων τῆς Ἀκροπόλεως ἀξιοθαυμάτως συμπληρωμένα διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ κατορθωθείσης προσομοιωτικῆς τεμαχίαν τετρασμένην. Πολλὰ ἐκ τῶν ἀγαλμάτων τούτων φαίνονται τώρα ὑπὸ ὅλως νέαν ὄψιν, καὶ ἀποκτῶσιν πολὺ μεγαλύτεραν σπουδαιότητα.

ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΣ ΦΡΑΣΙΑΔΗΜΟΥ

Ἀγγλικὴ Σχολή. — Ὁ κ. Dickins ὁμίλησε περὶ τῆς τελευταίας γενομένης κατὰ τὸ παρελθὸν θέρους διὰ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας συγκολλησεως τῶν ἐν Λυκοσοῦρᾳ ἀγαλμάτων τοῦ Δαμοφώντος. Ὁ κύριος Dickins τῇ βοηθείᾳ Ἀγγλοῦ ζωγράφου ἀπεικόνισε τὰ ἀγάλματα, ὅποια θὰ ἦσαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σωζομένων μερῶν τούτων καὶ τῆς περιγραφῆς τοῦ Πλουτάρχου.

Τὰ ἀγάλματα μετὰ τοῦ βάθρου θὰ εἶχον ὕψος 5,50 μέτρων περίπου. Ἡ Δημήτηρ καὶ ἡ Δέσποινα καθήνται ἐπὶ κοινῷ πολυτελεῶς θρόνῳ, τοῦ ὁποίου τὸ ἐρείσινωτον ἐκαλύπτετο δι' ἀναγλύπτου πτυχωτοῦ ὑψώματος. Ἡ Δημήτηρ φέρει μόνον χιτῶνα, τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἔχει ἐλαφρῶς κεκλιμένην πρὸς τὴν Δέσποιναν, καὶ στηρίζει τὸν ἀριστερόν βραχίονα ἐπὶ τοῦ δεξιῷ ὅμῳ τῆς Δεσποίνης, ἐνθ' διὰ τῆς δεξιᾶς ἐκράτει δῖδρα. Ἡ Δέσποινα φέρει χιτῶνα καὶ ἱμάτιον διὰ γλυπτῶν παραστάσεων κεκοσμημένον, ἔχει εἰς τὸν γόνατον αὐτῆς τὴν κίστην, ἣν κρατεῖ καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἐν δὲ τῇ ὀλίγον ὑψωμένη ἀριστερᾷ κρατεῖ σκήπτρον, τοῦ ὁποίου τὸ πλεῖστον ἦτο μετάλλινον. Τὸ ἐν τῷ ἔθνικῳ μουσεῖῳ γνωστὸν τεμάχιον μαρμαρίνου ὑψώματος μετὰ γλυφῶν κατέπιπτεν ἀπὸ τῆς ἀριστερῆς χειρὸς κατὰ μῆκος τοῦ σκήπτρου. Ἀμφότεραι αἱ θεαὶ ἐπάτουν ἐπὶ ὑψηλῆς θρήνης.

Παρὰ τὴν Δημήτερα ἴστατο ἡ Ἀρτεμις ἐνδεδυμένη βραχὺν χιτῶνα καὶ δορὰν ζῶον παρὰ τὴν ὀσφύν, ὡς καὶ μακρὸν ἱμάτιον καταπίπτειν ἀπὸ τοῦ δεξιῷ ὅμῳ μεταξὺ τῶν σκελῶν. Ἐν τῇ δεξιᾷ ἔχει μικρὸν δῖδρα, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ κρατεῖ ὄφει περιειλημένους εἰς τὸν βραχίονα αὐτῆς. Μικρὸς κύων εὐρίσκειτο παρὰ τοὺς πόδας τῆς. Παρὰ τὴν Δέσποιναν ἴστατο ὁ Ἄνυτος κρατῶν δορὴν καὶ φορῶν θώρακα. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σώματος τούτου εἶναι κατεσκευασμένη ἐκ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν προσηλωμένων ἐπὶ τοῦ πυρήνους τοῦ κορμοῦ, ὅστις ἴσως ἦτο ἐκ ξύλου. Τὰ δύο τελευταῖα ἀγάλματα ἦσαν κατὰ τι μικρότερα τῶν λοιπῶν. Ἀντιθέτως πρὸς τὰς πληροφορίες τοῦ Πλουτάρχου τὰ ἀγάλματα ἦσαν κατεσκευασμένα ἐκ πολλῶν τεμαχίων συνδεμένων διὰ μολύβδου καὶ σιδήρου.

Ἐξακολουθοῦσιν εἰσέτι αἱ ἀνασκαφαὶ εἰς τὰ κτήματα Σηλιώτη καὶ Κλεισαριότου παρὰ τὰ Σφαγεῖα. Παρὰ τὰς προβλέψεις τῶν ἀνασκαπτόντων δὲν εὐρέθησαν ἄλλοι τάφοι γεωμετρικῶν χρόνων, ἐν ἀφθονίᾳ δὲ τοῦναντίον ἀπεκαλύφθησαν τάφοι τῶν χρόνων τῶν μελανομόρφων ληκυθίων. Ὅλος ὁ χώρος ὁ πρὸ τῶν δημοτικῶν Σφαγείων φαίνεται ὅτι εἶναι κατεσπαρμένος διὰ τοιούτων τάφων.

Οἱ πλείστοι περιεῖχον νεκροὺς ἐπὶ τόπου κεκαυμένους ἐντὸς ὀρθογωνίων δορυμμάτων, μόνον δὲ κτερίσματα ἐν αὐτοῖς ἦσαν ὀλίγα κοινὰ μελανομόρφα ληκυθία. Μετὰ τοὺς περιέχοντας κεκαυμένους νεκροὺς τάφους ἀφθονώτεροι σχετικῶς εἶναι οἱ τάφοι, οἵτινες ἀποτελοῦνται ἐκ μεγάλων κεραμίδων οὕτως, ὥστε νὰ ἀποτελέσῃ εἶδος ἐπιμήκους τριγωνικῆς καλύβης, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐξηλοῦτο ὁ νεκρὸς· καὶ οἱ τάφοι οὗτοι μόνον ὀλίγα κτερίσματα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν ἡ δύο μελανομόρφα ληκυθία, ἢ ἄλλο μικρὸν ἀγγεῖον περιεῖχον.

Ἄλλο συνήθως εὐρισκόμενον εἶδος τάφων εἶναι ἀπλοὶ ὀρθογώνιοι λάκκοι ἐσκαμμένοι ἐν τῷ στερεῷ

ἐδάφει, ἐν οἷς ἐτίθεντο ἐπίσης οἱ νεκροὶ μετ' ὀλίγων κτερισμάτων. Κάλπεις καὶ λάρνακες εἶναι σπανιώταται.

Μετὰ τῶν μελανομόρφων ληκυθίων εὐρέθησαν εἰς ὀλίγους τάφους καὶ τινα πῆλινα εἰδῶλια, ἐκ τῶν ὁποίων διακρίνεται κυρίως ἐν, κακότεχνον δυστυχῶς, παριστῶν μικρὰν γυναῖκα καθήμενὴν ἐντὸς λεκάνης λουτροῦ εὐρέθησαν πρὸς τοὺς τοὺς καὶ ἀρκεταὶ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ, ὧν αἱ σπουδαιότεραι εἶναι μία, ἐλλειπῆς ὀλίγον, γραμμένη με ἰωνικοῦς χαρακτῆρας τοῦ δου αἰῶνος.

(Πιστο;) ἔτρο εἰμι
Τὸ Καλήτορος
Τὸ Τηλο

Καὶ ἑτέρα, ἥς τὸ περιεχόμενον εἶναι:

Ὁρος μνήματος
(δυσδιάγνωστος λέξις) πόδας
τριάνκοντα
παρόδιοι εἰκοσι
πέντε

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἀνεκαλύφθησαν καὶ ὀλίγα μέρη ἐνὸς μεγάλου, φυσικοῦ μεγέθους, μαρμαρίνου ἀγάλματος.

K.

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΕἶΝΑΙ μόλις ἓνα ἔτος ποῦ ἡ κυρία Νίνα Φωκά, ἡ ἀριστοτέγης τοῦ τραγουδιοῦ καὶ ἡ μοναδικὴ καθηγήτρια τοῦ Ὁδείου Λότνερ ἀνέλαβε νὰ διδάξῃ εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν εὐγενικὴν τέχνην τῆς. Μαζὶ ὅμως μετὰ τὴν ὡραίαν αὐτὴν σκέψιν, νὰ διδάξῃ, ἡ κυρία Φωκά κατεῖχετο καὶ ἀπὸ ἓνα ὄνειρον τὴν ἰδρύσιν ἑλληνικοῦ Μελοδράματος. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἓνας ἄλλος καλλιτέχνης, ὁ ἀγαπητὸς συνεργάτης μας κ. Δαυράκας ὁ ἀκούρατος αὐτὸς ὄνειροκόλος τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς, πέρσει ἀκόμη ἐσχημάτισε διὰ δευτέραν ἡ τρίτην φορὰν θίασον ἑλληνικοῦ μελοδράματος καὶ ἐξακολοθεῖ τὸν ἀνισον ἀγῶνα του πρὸς τὴν γενικὴν ἀδαιοφροσίαν ἢ, ἂν θέλετε κατ' εὐφημισμὸν, πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἑλληνικοῦ κοινού.

Τὶ ἐχρειάζετο; Μία σχολὴ μελοδραματικῆς ἢ ὅποια σιγὰ σιγὰ νὰ παρέχῃ τὰ πρόσωπα ποῦ θὰ ἀπαιτοῦσαν ἓνα τοιοῦτον θίασον, πρόσωπα προετοιμασμένα ἀπὸ μίαν μεθοδικὴν διδασκαλίαν καὶ ἀποβλέποντα εἰς τὸ ἑλληνικὸν Μελοδράμα ὡς στάδιον τῶν πραγματικῶν βεβαίων. Ἐπειτα ἡ ἰδρύσις μᾶς ἑταιρίας ἢ ὅποια θὰ σχηματίσῃ τὸ ἑλληνικὸν Μελοδράμα ἀπὸ τῶ σπλάγχνα τῆς Μελοδραματικῆς Σχολῆς.

Τρεῖς ἄνθρωποι κατεχόμενοι ἀπὸ τὴν σκέψιν αὐτὴν ἡ κυρία Φωκά, ἡ κυρία Λότνερ καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου Ἀπόλλωνος κ. Κλεάνθης Ζάννος, ἓνας ἄνθρωπος πολὺ συμπαθὲς καὶ γεμάτος ἀπὸ ἰδανικά, ξεκίνησαν πρὸς πραγματικὴν ποίησιν τοῦ ὁραίου σχεδίου. Ἐβούλησαν πρὸ μινῶν μίαν ἐπιτροπὴν κυριῶν — καὶ φαίνεται ἐδῶ νὰ ἔχῃ δίκαιον ὁ Κονεστόρος εἰς τὴν μελέτην του ποῦ δημοσιεύομεν Ἡ Γυναικα — ἠρξισαν νὰ ἐγγράφουν μέλη, νὰ ἐργάζοντο μετὰ ζήλου, καὶ προχθὲς τὸ βράδυ, εἰς τὸν Παρνασσόν, εἰς μίαν ἐσπερίδα μᾶς ἀνήγγειλαν τὸν σκοπὸν τῶν καὶ μᾶς ἔδωκαν ἀπτά καὶ εὐέλπιδες δείγματα τῆς ἐργασίας τῶν.

Εἰς τὴν ἐσπερίδα αὐτὴν ὁ κ. Τσοκόπουλος, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀγαπητοὺς συνεργάτας τῶν «Παναθηναίων» εἶπε ὀλίγα, σύντομα καὶ ἐμφορὰ λόγια γιὰ τὸν σκοπὸν τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀς εἰποῦμε ἐδῶ παρεκβατικῶς, ὅτι ὁ κ. Τσοκόπουλος πρῶτην φορὰν ποῦ ὁμίλησε εἰς τὸσον ἀκροατήριον — ἡ αἴθουσα τοῦ Παρνασσού

ήτο κατάνεστη — έδειξε ότι έχει και φλέβα όμιλη-
του. Με στάση άφελή, τόσον πού νά έχη στιγμές ζη-
λευτές, με φωνή στερεά, και με την χάριν πού γνω-
ρίζετε από τό γράψιμόν του, είπε μέσα εις ένα τέταρ-
τον της ώρας ότι έχρειάζετο νά ειπή γιά νά εκθέσθ
τά του Έλληνικού Μελοδράματος και νά παροτρύνη
τό κοινόν νά ενδιαφερθή, νά βοηθήσθ τό έργον. Έ-
πειτα όμιλησε ό κ. Γεώργιος Λαμπιλέτ, βιαστικός
σάν νά τόν κυνηγούσαν, έχων μόνον σκοπόν νά φθά-
σθ εις τό τέλος, τόσον πού, μόνον όταν έτελείωσε τό
διάβασμα, έπήρε την άναπνοήν του και μαζί του άνε-
πνευσ θεορυβιδώς και τό κοινόν πού έγλύτωσε.

Και τώρα άρχίζει τό δεύτερον μέρος του προγράμ-
ματος τό μουσικόν, όπου συνάδευε εις τό πιάνο ή Δίς
Τριανταφυλλίδη με πολλήν άκρίβειαν.

Η Δίς Ηλέκτρα Παπαγεωργακοπούλου εις τό Ό-
νειρον Θερνής Νυκτός του Thomas έδειξε ότι έχει
εὐπλαστον φωνήν, πού περιμένει ακόμη πολλήν ά-
σκησιν γιά νά δείξθ την αξίαν της.

Η Δίς Μαργαρίτα Άγγελάστου, νεωρώτατη, με θάρ-
ρος με στάση ωραίαν και με νότες δροσερές και
τεχνικώτατες έτραγουδήςε τό Χερουβείμ του Μασσενέ
κάι ένα duetto με τόν κ. Βενιζέλον. Ένα τάλαντον
πού θά ήτο άδίκημα νά ειπούμε απλώς ότι πολλά υπό-
σχεται, έπειδή τάχα είναι τόσον νέα, άσού τό τραγουδι
της είναι τόσον τέλειον. Την συγκαίρομεν ειλικρινέ-
στατα και με χαράν προσβλέπομεν τό μέλλον της.

Η Δίς Σοφία Παπαδάκη πολύ καλή δραματική ά-
οιδός. Φωνή δυνατή, καθαρά, άρκετά εστρουφός. Είς
την Σαλαμπώ του Ράβερ και εις ένα duetto του Σιδ
του Μασσενέ έδειξε τό δώρον με τό όποιον την έπροι-
κισε ή φύσις.

Πηγαίνω με την σειράν του προγράμματος.

Νά τώρα ή κυρία Μαρία Μουφρεράτου, με κάτι με-
γάλα φωτεινά μάτια πού θέλουν νά κρύψουν τό φώς
των πότε και πότε πίσω από ένα βραδυ χαμήλωμα
των βλεφάρων και όπου τότε παίρνει όλη μαζί μίαν
πολύ καλλιτεχνικήν στάση, μεταξύ ζωής και τέχνης.
Αί άπλαι γραμμαι της κομμώσεώς της άρμονι-
κώταται με την σύνθεσιν της ωραίας ζωγραφιάς. Ένα
κοιμάτι Lalla Rookh του David τό τραγουδεί με
περιπάθειαν, άνετα, θερμά. Κάτι νοσταλγικόν κρύβει,
νομίζεις, τό τραγουδι της πού συγγινεί και σβύνει μέσα
στό αίσθημα ένα σχεδόν άνυπαρκτον δξύν τόνον, τόν
όποιον ή θέλησις και ή άσκησις θά άταλείψη.

Από την Δδα Έρασμίαν Άναστασιάδη άκούσα-
μεν τόν Βέρτερ του Μασσενέ. Η φωνή της στρογγυ-
λή, άπαλή, με ένα χρώμα θερμόν πού τό μοιράζεται
από μίαν φύσιν λεπτοκαμωμένην και από μίαν αίσθα-
νομένην ψυχήν. Τραγουδι πού έρχεται από τό βάθος
ένός έμορφου κόσμου. Έχει μέσα του τό χάδι του
δνειρον, και χύνει γύρω της ένα γαλάζιο βαθύ πού
θέλγει. Τί ιδεώδη Μαργαρίταν θά έπαιζε εις τόν Φά-
ουστ του Γκουνό. Ένα από τά πλέον σπάνια τάλαντα
ήμπορεί νά άναδειχθή με πολλήν μελέτην και έπιμο-
νήν ή Δίς Άναστασιάδη.

Αυτό είναι τό ωραίον έργον της διδασκαλίας της
κυρίας Φωκά, τό όποιον κατώρθωσε εις τόσον όλίγον
καιρόν και έδικαίωσε την γενικήν περί αυτής γνώμην.

Τώρα, τά υπόλοιπα είναι έργον του ελληνικού κοι-
νου. Νά ένθυμωσάσθ διά τό ωραίον σχέδιον, νά έν-
θαρρόνη και νά υποστηρίξθ τό έργον της Μελοδραμα-
τικής Σχολής. Ο Νικολάου έχει δηλώσει ότι είναι
προθύμος νά προσέλθθ ως καθηγητής. Ο Σαμάρας
έπίσης. Δύο μοναχικοί παράγοντες οί όποιοι, μαζί με
την κυρίαν Φωκά, έμπορούν νά κάμουν θαύματα.
Πρέπει μόνον νά εξασφαλισθή ή ύλική ύπαρξις της
Σχολής. Όλα μάς λέγουν ότι θά γίνθ. Άρκεί ότι ή
έπιτροπή των κυρίων έπληρ τό πράγμα με ψυχήν. Τί-
ποτε δέν άποτυχαίνει όταν ύπάρχει ή θέλησις. Και τό-
σαι θελήσεις ένωμέναι άποτελοϋν την πιο μεγάλην

δύναμιν. Πόσες φορές ένας και μόνος άνθρωπος, φα-
νατισμένος από μίαν ιδέαν, καίει δολοκλήρους κοινω-
νίας, δολοκλήρα έθνη υπέρ της ιδέας των. Και ή ση-
μερινή σκέψις δέν έχει ανάγκην από προσηλύτους
Όλος ο κόσμος ποθεί, λαχταρά νά την ιδθ πραγμα-
τοποιουμένην. Περιμένει μόνον τό σύνθημα. Και τό
σύνθημα δίδεται με τόσον ωραίους σώνονους με τό-
σον εύέλπιδα έργασίαν.

Είναι μερικοί, και έγραφαν μάλιστα, πού τά θέλουν
όλα έτοιμα μονομιάς: την Μελοδραματικήν Σχολήν
και τά κεφάλαια διά τόν θίασον του Μελοδράματος
και ίσως ίσως την ύπόσχεσιν του κοινού ότι θά πηγαίνη
εις τό μελόδραμα. Φοβούνται μήν τύχη και έτοιμάσω-
μεν φαγι και δέν έχωμε τραπέζι νά καθήσωμε νά φά-
με. Αυτό είναι τό αιώνιον θωμαίικα πολιτεύεσθαι, ή
αντιδρασις εις καθενι καλόν. Θά γίνουν, ο κύριοι άπαι-
σιόδοξοι, και τό ένα και τό άλλο. Θά γίνουν όλα. Και
έπειτα θά τριβετε τά χέρια σας από ευχαρίστησιν, μο-
λονότι και τότε ίσως θά βρήτε νά πητε τό λογάκι σας.

K. M.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΙΣ τό Έμμερολόγιον Σκόκου ο κ. Κωστής Πασα-
γιάννης δημοσιεύει περιεκτικήν μελέτην περί του
Νικολάου Κονεμένου, γνωστού εις τούς άναγνώστας
των Παναθηναίων, του όποιον δημοσιεύομεν εις τό
τέχος τουτό την Γυναικα. Ο κ. Πασαγιάννης βιο-
γραφών τόν Κονεμένον δίδει πλήρη εικόνα του λο-
γίου Κερκυραίου, ο όποιος εινε μά ξεχωριστή ιδιο-
φυία εις τά σημερινά ελληνικά γράμματα.

Ο Κονεμένος απέθανε τόν Μάρτιον του έτους αΐ-
του. Θά ένθυμούνται οί άναγνώσται μας τά όλίγα πού



ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΝΕΜΕΝΟΣ

έγραψε τότε δι' αυτόν ο ποιητής κ. Μαλακάσης. Σή-
μερα δημοσιεύομεν και την εικόνα του, πού δέν έ-
προφθάσαμεν τότε νά τό κάμωμεν.

Συγχρόνως από την μελέτην του κ. Πασαγιάννη,
παίρνομε ένα κομματάκι πολύ χαρακτηριστικόν:

«Τέλος ο κάθε παρατηρητής της άράδας, στρατο-
κόπος των πατημένων διάπλων δρόμων της γέρι-
κης συνήθειας και της σκουριασμένης συνήθειας, πού
ήθελε παρακολουθήσει άφιλοσόφητα στές λεπτομέ-
ρειες όχι μόνο τό έργο του, μά ακόμη και την ιδιαι-
τερη ζωή του Κονεμένου, δέν θάπορούσε μόνο με τις

άσυνήθιστες και παράξενες του περιπέτειες, πού σάν
επίτηδες, θάλεγε, τις προετοιμάζε ο ίδιος; αλλά και
και θάγαναχτούσε με ιερήν αγανάχτησι κατά του άσύ-
στολου καταφρονήτη, του πικρόχολου σατυριστή, του
καταλυτή του παράτολμον των έρεικωμένων ειδώλων
του πλήθους. Γιατί ο σκοπός και ή σκέψις του και
όλη ή ζωή του έστάθηκε πάντα έξω από την καθιε-
ρωμένη ήθική. Άδιάφορος στο ζήτασμα του κόσμου
και την κατακραυγή άσυνήθιστος διά τά δνειδιστικά
περιγελάσματα του όχλου και τις καταλαλιές της σύγ-
χρονης του — πού ούτε τόν έννοιασε ούτε φυσικά της
ήταν δυνατόν νά τόν νοιώσθ — κοινωνίας, άλλοτε με
τό σφυρί και άλλοτε με τό λαστάρι, πάντοτε με την
δρμή και την γεναιότητα των μεγάλων οικοδόμων
σφυροκοπούσε και έγκρέμιζε τά σάπια και τά έτοι-
μόροπα, πού στόν ήσκιο τους πάντα τόν βαρύ κο-
παδιαστά άποσκήζοντε τά πλήθη, ζαλισμένα από τόν
τριπύρινον ήλιο της αλήθειας πού δέν άντέχουν νά
τόν άντικρύσουν κατάματα.

ΟΙ άξιωματικοί του Βασιλικού Ναυτικού έτοιμά-
ζουν πολύ καλλιτεχνικόν δώρον διά την πριγ-
κήπισσαν Μαρίαν, ένα άσημένιον άμφορέα. Το έργον
άνετέθη εις τόν γλύπτην κ. Δημητριάδη, ο όποιος
έπήρε ως πρότυπον ένα γαμήλιον άμφορέα πού θά γνω-
ρίζετε ίσως εις την Α΄ αίθουσαν του Αρχαιολογικού
Μουσείου. Μόνον, αντί της πάρασάσεως εκείνου, σύμ-
φωνα με τό στάδιον του πρίγκηπος Γεωργίου, άπε-
τύπωσε την έν Σαλαμίνι ναυμαχίαν του Αύτρα και
ήλλαξε και τόν διάκοσμον τόν όποιον έπήρε από τό
Έρεχθειον. Η έργασία του κ. Δημητριάδη άν και
όχι άπολύτως δημιουργική, εινε πολλής αξίας και διά
την άρμονίαν πού κατώρθωσε νά δώσθ εις τό όλον και
διά την έκτέλεσιν, ή όποία παρουνιάζει τόσας δυσκο-
λίας επάνω εις έδαφος στρογγυλόν.

ΕΙΣ τό τελευταίον φύλλον του έν Λονδίνο άγγλι-
στί έκδιδομένου «Έλληνικού Κύρκος» ήρχισε
δημοσιεύων σειράν άρθρων περί της Νεοελληνικής
γλώσσης και Φιλολογίας ο κ. Ιωάννης Κάλδουελ.
Είς τό πρώτον άρθρον του προσπαθεί νά καταρρίψθ
την πρόληψιν ή όποία ύπάρχει μεταξύ των σπουδα-
στών της Φιλολογίας και των Άγγλων Έλληνιστών,
ότι ή νεοελληνική γλώσσα εινε άθλιον κράμα τουρ-
κικών και ιταλικών λέξεων, άνάξιον προσοχής και
σοβαράς μελέτης. Ίσχυρίζεται ότι ή σύγχρονος έλλη-
νική γλώσσα έχει έλαχίστην διαφοράν με την γλώσ-
σαν του Εϋαγγελίου ή όποία πάλιν συνδέεται στενά-
τα με την γλώσσαν των προηγούμενων χρόνων. Η
Έλληνική γλώσσα άποτελεί συνέχειαν αδιάσπαστον,
μεταβαλλομένη μόνον κατά καιρούς ένεκα διαφορών
επιδράσεων, πάντοτε όμως άπομένουσα μία και ή
αυτή διά μέσου των αίωνων. Όμιλεί επαινετικώτατα
διά την νεωτέραν Έλλ. Φιλολογίαν, και διά τας με-
ταφράσεις εκ των ξένων γλωσσών, διότι οί Έλληνες
έχουν και τό χάρισμα της γλωσσομαθείας.

Είς τό προσεχές άρθρον του θά γράψθ περί του
έργου του Αλεξάνδρου Ραγκαβή.

Η πλεονεξία και ή άμάθεια μερικων κληρικων κιν-
δυνεύει νά καταστρέψθ μίαν δολοκλήρον πόλιν
έξαιρετικού καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος. Το σκάν-
δαλον άνεκαλύφθη, αλλά δυστυχώς δέν ύπάρχει τρό-
πος νά επανορθωθή ή ζημία. Ίδου περί τίνος πρό-
κειται. Δύο μεγάλοι εικόνες τού Θεοτοκοπούλου, του
γνωστού υπό την επωνυμίαν Έλ Γκρέκο, άφρηθή-
σαν από τό παρεκκλήσιον του Αγίου Ιωσήφ, υπό των
ιερέων της ένορίας, και έπωλήθησαν εις γάλλον άρ-
χατοκράτηλον έν Μανδρίτθ αντί 150,000 φρ. Αντεκα-
τεστάθησαν δέ διά δύο αντιγράφων αυτών του αὐτοῦ.



Άργυρεός άμφορέας υπό Δημητριάδη δώρον των
άξιωματικων του Β. Ναυτικού προς την
πριγκίπισσαν Μαρίαν.

μεγέθους, τά όποια φυσικά ήγοράσθησαν αντί εϋτε-
λεστάτου ποσού. Δέν εινε ή πρώτη φορά κατά την
όποιαν οί ισπανοί κληρικοί επιδίδονται εις τοιούτου
είδους εμπόριον. Καί άλλη θαυμασία εικόν του αὐτοῦ
ζωγράφου εϋρισκομένη έν τῷ ναῷ του Αγ. Θωμά
εις τό Τολέδον αυτή, άντεκατεστάθη υπό αθλιωτάτων,
άντιγράφων.

Ο Σούδερμαν έδωκε πρό όλίγων εβδομάδων νέον
δράμα Ρόδα. Τα Ρόδα έδόθησαν εις την Βιέννην
διότι ο Σούδερμαν ήτο αηδιασμένος από τας επιθέ-
σεις της γερμανικής κριτικής, ή όποία τόν νομαζει
τελευταίως Κύριον Σούδερμαν. Το δράμα του γερμα-
νού συγγραφέως διαρρίθεται εις τρία μονόπρακτα μέρη.
Μαργκό, Η τελευταία επισκεψις, Η άπόδοα πριγκίπισ-
σα. Παρουσιάζει τρεις γυναίκας, τριών διαφορετικων

τάξουν, μίαν άσχήν, μίαν κόμησαν και μίαν πριγκίπισσαν από αίμα βασιλικόν, και τας τρεις εκούσια θύματα των κρατούντων κοινωνικών θεσμών. Τό έργον επέτυχε. Έγγραφή όμως ότι οι τρεις αυτοί γυναικείοι χαρακτηρες είναι κάπως άπρηχαιμένοι.

ΕΙΣ την Αυστραλίαν ή φιλολογία πρό τιнос χρόνον ακόμη δεν ειμπορούσε να ειπή ότι είχε κάτι τι από τόν ιδιόν της χαρακτηρα άφου οι ποιηταί της και μυθιστοριογράφοι ήσαν άπλώς αντιγραφείς της άγγλικής φιλολογικής κινήσεως. Ο δαφνηφόρος ποιητής της Μπρέντον Στέφεν όστις φημίζεται ως ο μεγαλειότερος ποιητής της Αυστραλίας, δεν εινε παρά ο αντίλαλος του λυρισμού των ποιητών της άγγλικής μητροπόλεως.

Τελευταίως όμως παρετηρήθη κάποια εξέλιξις και ο τόνος της φωνής ήλλαξεν. Ένας ποιητής ο Γεώργιος Έβανς ήγειρε θυέλλαν ένθουσιασμού μ' ένα τόμον ποιημάτων του επιγραφόμενον «Αυστραλιανή Συμφωνία» που εινε ένας γλυκυτάτος ύμνος προς τιμήν της μεγαλτέρας νήσου του κόσμου. Συγχρόνως ή κοινωνική ζωή των μεγαλυπόλεων της Αυστραλίας όπως το Σίδνεϋ δίδει άφορμήν εις πλείστας παρατηρήσεις μεταξύ των νεαρών ποιητών και μυθιστοριογράφων όπως ο Άλφρέδος Μπούχανα και ή Γερτρούδα Άδερτον που μάς παρουσιάζουν την αυστραλιανήν ζωήν γεμάτην από όλην την ευθυμίαν της και τους έξωτικούς της χρωματισμούς.

ΕΙς τα χειρόγραφα του αποθανόντος μεγάλου Γερμανού ιστορικού και τεχνοκράτου Ιακώβου Μπύρκχαρτ ευρέθησαν πολύτιμοι σημειώσεις αι όποια άφορούν την πολιτικήν και τα διάφορα ιστορικά συμβάντα του δευτέρου ήμισους του δεκάτου έννάτου αιώνος. Ο Κάρολος Νιούμαν έπωφεληθείς της ευκαιρίας της ευρέσεως των χειρογράφων τούτων δημοσιεύει εις την Γερμανικήν Έπιθεώρησιν του Βερολίνου μακράν μελέτην περί του Burekhardt αναπαριστών τας μεγαλοπρεπείς πολιτικές βλέψεις αυτού.

Ο Μπύρκχαρτ γεννηθείς το 1818 είδε με την ευθυμικήν ήτις τον διέκρινε να εκτυλίσσεται ένωπιόν του όλόκληρος ή ιστορία των λαών του παρελθόντος αιώνος. Ο Νίτσε όστις υπήρξε μαθητής του εις την Μπάλ τον εξέτιμα ιδιαιζόντως και τον έσέβετο ως μέγαν διδάσκαλον και ιστορικόν. Ο δε καθηγητής εις το Πανεπιστήμιον της Κεϊλχης Βελώσεν είπε περί αυτού ότι ο «Μπύρκχαρτ πλανάται επί της ιστορίας όπως ο Θεός».

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Είς τόν Παρνασσόν ήνοιξε καλλιτεχνική έκθεσις της Άδος Σοφίας Λασκαριδη και θα διαρκέση έως τας 2 Ιανουαρίου. Περί αυτής προσεχώς.

Επίσης έκθεσις του κ. Μποκατσιάμπε εις το άτελίε του. Άλλ' εκεί μάς εκλείσθησαν φαίνεται αι θύραι, διότι ούτε πέρνοι ούτε έφétος έλάβαμεν πρόσκλησιν. Φαίνεται να ειναι ακόμη χολωμένος ο άλλως τε συμπαθέστατος ζωγράφος από μίαν ειλικρινή κριτικήν μας.

Απέθανε εις το Παρίσι ή Άθηναία Δις Κατίνα Ψύχα συνεργάτις διαφόρων γαλλικών περιοδικών. Η Κατίνα Ψύχα έγραφε πέρνοι και μυθιστόρημα Les Courtisanes de la gloire.

Η Έλληνική Καλλιτεχνική Έταιρεία Αθηνών ήγόρασε 4 έργα της τελευταίας της έκθέσεως εις το Ζάπκειον. τα όποια θα διαθήσθι διά λαγνού υπέρ των μελών της.

Το φιλολογικόν βραβείον Νόμπελ έδόθη έφétος εις τόν άγγλον μυθιστοριογράφον Ρούδναρ Κίπλιν.

Οι Άμερικανοί ως πρακτικοί άνθρωποι που εινε αγαπούν να διαβάσουν ό,τι εινε σύντομον. Τοιούτοτρόπως ή διάδοσις των μικρών διηγημάτων αύξάνει καταπληκτικώς. Έξεδόθησαν μάλιστα και τομίδια εϋθιγνότητα τα όποια περιλαμβάνουν μόνον ένα διήγημα.

Ο μεγαλειότερος και φωτεινότερος φάρος του κόσμου θα στηθή προσεχώς εις ένα ύψωμα της Νέας Ζερσής. Ο φάρος θα έχη δύναμιν φωτός ενός και ήμισους εκατομμυρίου κηρίων.

Δύο μεγάλοι σύλλογοι εις την Άμερικην άπεφάσησαν να εργασθών από κοινού εις την προσέγγισιν των Ένωμένων Πολιτειών με την Γερμανίαν.

Η Παλαιά Διαθήκη έχει μεταφρασθή εις τετρακόσια γλωσσικά ιδιώματα. Και όμως υπάρχουν τρεις χώραι εις τας όποιας ή Βίβλος κατά τόν κριτικόν Ζεράλδ δεν εισηγήθη ακόμη. Αι χώραι αύται εινε ή Άραβία, ή Περσία και το Σουδάν.

Η Άκαδημία ή συστηθείσα από τους άδελφούς Γκογκούρ εις το Παρίσι, εις αντικατάστασιν του Ούτμαν εξέλεξε Ιούλιον Ρενόρ του όποιου το πρωτότυπον και άπολαυστικόν έργον «Φυσικαί Ιστορίαι» έκαμε τόσον θόρυβον όταν εξέδόθη. Από τας Φυσικάς Ιστορίας έδημοσιεύσαμεν μερικώς και προσεχώς θα δώσωμεν και άλλας.

Ο Γερμανός μυθιστοριογράφος και δραματογράφος Σούδερμαν του όποιου το όνομα εινε τόσον γνωστόν και εις την Ελλάδα ήρχισε να αισθάνεται τα νήγια των κριτικών βαθύτερα επάνω του. Αι γερμανικαί έφημερίδες όταν όμιλούν περί αυτού δεν τόν αποκαλούν άπλώς Σούδερμαν αλλά κύριον Σούδερμαν, τίτλος ο όποιος τόν δαμονίζει.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Μικρά Άσία μετ εικόνων υπό Σταματίου Άντωνοπούλου. Άθήναι τυπογρ. του «Κράτους» δρ. 5.

ΙΓη Έπτεηρίς του Παιραϊνού Συνδέσμου. Άθήναι τυπογρ «Εστία» Μάισονγκ και Καργαδούρη.

La Question de la langue écrite neogrecque par G. N. Hadzidakis. Athènes impr. P. D. Sakellarios.

ΙΑ'. Πανιώνιοι άγώνες εν Σμύρνη 6 13 Μαΐου 1907. Σμύρνη.

Το έμπόριον ή Ναυτιλία και αι Μεταναστεύσεις των Έλλήνων, υπό Σίμωνος Δ. Κατακουζηνού. Έκδοσις δευτέρα επηξημένη και μεταρρυθμισμένη. Άθήναι φρ. 2.

Ναυτική θγισινή υπό Θ. Χ. Φλωρά. Άθήναι Σόλογος προς διάδοσιν όφελίμων Βιβλίων, δρ. 0.40.

Έγκλησις προς το Πανελλήνιον Κοινόν υπό Ηερχαλέους Γιαννοπούλου. Άθήναι.

Η Χειραφετημένη υπό Χρήστου Παπαζαφειροπούλου, δράμα. Αλεξάνδρεια.

Όράτιος—Όδαί. Δ' βιβλίον μετάφρασις Ν. Λιβαδά. Άθήναι 1907 δρ. 1.

Miscellen zu Romanos von Karl Krumbacher. München Verlag der K. B. Akademie der Wissenschaften Mks 6.

Αι νεώταται πρόοδοι της Χημείας. Λόγος έναρκτηριος εις μάθημα της γενικής Χημείας, υπό Δημητρίου Ε. Τσακαλώτου, όφνηγητού. Εν Άθήναις, τυποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1907.

ΤΟΜΟΙ ΤΩΝ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ, ΜΕ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΚΠΤΩΣΙΝ

Οι τόμοι 1ος, 2ος, 3ος, 4ος, 6ος, 7ος, 8ος, 9ος, 11ος και 12ος πωλούνται προς δρασ. ή φρ. ΔΥΟ έκαστος.

Διά κάθε τόμον προσθέντομιν εις τας άνω τιμάς 50 λεπτά διά τας έπαρχίας και 1 φράγκον διά το έξωτερικόν ταχυδρομικά.

Αι όλίγαι ύπολειπόμεναι ΠΛΗΡΕΙΣ ΣΕΙΡΑΙ των «Παναθηναίων», εν όλω τόμοι 12, πωλούνται προς δρ. 100 έκάστη.

Αι παραγγελίαι στέλλονται προς την Διεύθυνσιν των «Παναθηναίων» όδός Άριστοτέλους 35 Άθήνας

και προπληρώνονται.